

ANAMNESIS 92

BIULETYN KOMISJI DS. KULTU BOŻEGO
I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW EPISKOPATU POLSKI

**ROK XXIV (2018) NR 1
MISTERIUM WCIELEŃ**

**OKRES ADWENTU
I NARODZENIA PAŃSKIEGO**

Redakcja:
bp Piotr Greger
ul. Żeromskiego 5a
43-300 Bielsko-Biała
e-mail: greger@kuria.bielsko.pl
p.greger@episkopat.pl

OD REDAKCJI

Przybądź, Duchu Święty... Przyjdź, Ojcie ubogich...

Powyższe słowa zaczerpnięte z liturgicznego hymnu do Ducha Świętego stanowią myśl przewodnią pierwszego numeru kolejnego rocznika biuletynu wydawanego przez Komisję ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski. Przez najbliższe dwa lata (w tym czasie planowane jest ukazanie się osiem wydań biuletynu [numery 92-99]) akcent duszpasterski – zgodnie z decyzją polskich biskupów – jest położony na tajemnicy Ducha Świętego. Obecny rok liturgiczny przeżywany pod hasłem *Jesteśmy napełnieni Duchem Świętym*, odwołuje do sakramentu bierzmowania będącego uobecnieniem misterium Pięćdziesiątnicy. Kościół w Polsce wypracował nowy model katechetycznego przygotowania do sakramentu Ducha Świętego, dokonano także kilku poprawek w obrzędach sprawowania tego sakramentu (czekamy na *recognitio* Stolicy Apostolskiej). Niech obecność w nas – od chwili sakramentalnego chrztu – Ducha Świętego będzie inspiracją do wciąż nowych poszukiwań na polu duszpasterstwa. Świadomość „posiadania” Tego, który od Ojca i Syna pochodzi, niech będzie siłą do codziennego świadectwa. W takim kontekście oddajemy do rąk Czytelników biuletyn *Anamnesis*, życząc miłej i owocnej lektury.

W dziale NAUCZANIE OJCA ŚWIĘTEGO znajdują się trzy teksty papieża Franciszka. Pierwszy ma charakter dokumentu w randze *Motu proprio* dotyczącego nowości w sprawie tłumaczenia tekstów liturgicznych. Drugi tekst jest przemówieniem (do uczestników Krajowego Tygodnia Liturgicznego we Włoszech), a trzeci stanowi przesłanie z okazji 300. rocznicy koronacji obrazu Matki Bożej Częstochowskiej.

Dział DOKUMENTY STOLICY APOSTOLSKIEJ zawiera pięć dekretów: trzy wydane przez Kongregację ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów dotyczą nowych patronatów: św. Michał Archanioł patronuje gminie *Dydnia* (archidiecezja przemyska), św. Małgorzata Antiocheńska została patronką miasta *Nowy Sącz* (diecezja tarnowska), a św. Jan Paweł II został ogłoszony głównym patronem Akcji Katolickiej w Polsce. W roku bieżącym sanktuarium św. Józefa w Kaliszu jest miejscem obchodów Roku poświęconego Oblubienicy Najświętszej Maryi Panny. Z tej okazji Penitencjaria Apostolska wydała dwa osobne dekrety (o obchodach tego roku oraz o dodatkowej możliwości zyskania odpustu zupełnego).

Dział NAUCZANIE BISKUPÓW O LITURGII zawiera dwa dokumenty zatwierdzone przez Konferencję Episkopatu Polski (*Instrukcja o muzyce kościelnej* oraz *Wskazania dotyczące homilii mszalnej*) wraz z odpowiednimi uchwałami. Ponadto, przewodniczący Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów powołał trzyosobowy zespół, którego zadaniem jest weryfikacja materii potrzebnej do ważnego sprawowania Eucharystii. O tej decyzji informuje stosowny dekret.

W dziale tym jest także List pasterski Księdza Biskupa Andrzeja F. Dziuby (diecezja łowicka), teksty sześciu homilii zawierające treści liturgiczne (kard. Stanisław Dziwisz, abp Marek Jędraszewski, abp Wiktor Skworec, bp Adam Bałabuch, bp Stefan Cichy, bp Rudolf Pierskała). Trzech biskupów diecezjalnych wydało dekret ustanawiający w swoich diecezjach sanktuaria (abp Stanisław Budzik, abp Henryk Hoser, bp Marian Rojek), zaś pasterz diecezji legnickiej (bp Zbigniew Kiernikowski) powołał Diecezjalną Szkołę Liturgiczną.

Dział zatytułowany FORMACJA LITURGICZNA zawiera artykuł poświęcony księdze obrzędów chrześcijańskiego pogrzebu w rytuale papieża Pawła VI (ks. prof. dr hab. Czesław Krakowiak).

W dziale DUSZPASTERSTWO LITURGICZNE znajduje się materiał dotyczący 10. rocznicy ogłoszenia przez papieża Benedykta XVI dokumentu *Summorum Pontificum*. Perspektywa minionej dekady pozwala na podsumowanie, syntezę i pierwszą ocenę (kard. Robert Sarah, abp Guido Pozzo). Ponadto, znaleźć można treści dotyczące przygotowania i celebracji liturgii (decyzją papieża Franciszka zmienia się nieco proces tłumaczenia tekstów liturgicznych na języki narodowe; przypomnienie o materii koniecznej do ważności sprawowania Eucharystii). W ostatnim czasie coraz częściej można usłyszeć o Świętym mnichu maronickim. Wśród materiałów znajduje się krótka notka poświęcona poprawnej pisowni Patrona z Libanu (ks. prof. dr hab. Jacek Nowak SAC). Ponadto, rok 2017 był bogaty w wydarzenia o charakterze maryjnym. Stąd wywiad z Księdzem Arcybiskupem Józefem Górzyńskim (archidiecezja warmińska) na temat objawień w Gietrzwałdzie oraz materiał poświęcony 300. rocznicy koronacji obrazu Matki Bożej Częstochowskiej. Jak co roku, ogólnopolski duszpasterz muzyków kościelnych kieruje słowo na obchody Święta Muzyki Kościelnej.

Dział INFORMACJE zawiera sprawozdania (ze spotkań Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, z zebrania duszpasterzy służby liturgicznej, ze zjazdu Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych, z wrocławskiej konferencji na okoliczność 750. rocznicy kanonizacji św. Jadwigi oraz z dziesiątej edycji krakowskich rekolekcji liturgicznych) oraz informacje z terenu Kościoła w Polsce (w diecezji legnickiej powołana została Diecezjalna Szkoła Liturgiczna), z Kościoła w Europie (nowy przewodniczący Komisji Liturgicznej Episkopatu Niemiec oraz zapowiedź procesu beatyfikacyjnego ks. Romano Guardiniego) oraz z Brazylii (biskupi ofiarowali dla sanktuarium maryjnego replikę figury Matki Bożej z Aparecida, a także wystosowali apel do artystów o poszanowanie świętych symboli). Całość – jak zawsze – ubogacona została wykazem nowych publikacji poświęconych zagadnieniom liturgicznym. To jest owoc pracy Księdza Biskupa Stefana Cichego, któremu serdecznie dziękuję.

W ostatnim czasie pożegnaliśmy dwie wybitne postaci, które na polu nauczania i sprawowania świętych misteriów pozostawili cenny wkład (śp. o. Bronisław Mokrzycki SJ oraz śp. bp prof. dr hab. Wacław Świerzawski). O tym fakcie informują zamieszczone nekrologi.

Bp Piotr Greger

Bielsko-Biała, dnia 3 grudnia 2017 roku, w 1. niedzielę adwentu

I. NAUCZANIE OJCA ŚWIĘTEGO

Litterae Apostolicae Motu Proprio datae Franciscus Magnum Principium

Quibus nonnulla in can. 838 Codicis Iuris Canonici immutantur

Magnum principium a Concilio Oecumenico Vaticano II confirmatum, ex quo precatio liturgica, ad populi captum accommodata, intellegi queat, grave postulavit mandatum Episcopis concreditum linguam vernaculam in liturgiam inducendi et versiones librorum liturgicorum parandi et approbandi.

Etsi Ecclesia Latina instantis sacrificii conscia erat amittendae ex parte propriae linguae liturgicae, per totum orbem terrarum per saecula adhibitae, nihilominus portam libenter patefecit ut translationes, utpote partes ipsorum rituum, una cum Latina lingua Ecclesiae divina mysteria celebrantis vox fierent.

Eodem tempore, praesertim ob varias opiniones de usu linguae vernaculae in liturgia a Patribus Concilii diserte expressas, Ecclesia conscia erat difficultatum quae hoc in negotio oriri possent. Ex altera parte bonum fidelium cuiusque aetatis ac culturae eorumque ius ad consciam actuosamque participationem in celebrationibus liturgicis componenda erant cum unitate substantiali ritus Romani; ex altera vero ipsae linguae vernaculae, saepe tantum gradatim fieri poterant linguae liturgicae, quae fulgerent non dissimili modo ac lingua Latina liturgica nitore sermonis et sententiarum gravitate ad fidem alendam.

Ad quod contenderunt nonnullae Leges liturgicae, Instructiones, Litterae circulares, lineamenta ac confirmationes librorum liturgicorum in vernaculis linguis a Sede Apostolica iam inde a tempore Concilii edicta sive ante sive post leges in Codice Iuris Canonici latas. Principia indicata utilia fuerunt et plerumque talia manent atque, quantum fieri potest, a Commissionibus liturgicis adhibenda erunt tamquam instrumenta apta, ut, in amplissima varietate sermonum, communitas liturgica adipisci possit vestem elocutionis idoneam singulisque partibus congruentem, servatis integritate et accurata fidelitate praesertim in vertendis aliquibus textibus, qui maioris sunt momenti in unoquoque libro liturgico.

Textus liturgicus, ut signum rituale, medium est communicationis oralis. Credentibus autem qui sacros ritus celebrant, etiam verbum mysterium est: verbis enim prolatis, praesertim cum legitur Sacra Scriptura, Deus homines alloquitur, Christus ipse in Evangelio loquitur populo suo qui, per seipsum vel per celebrantem, Domino in Spiritu Sancto oratione respondet.

Translationum vero textuum sive liturgicorum sive biblicorum, pro liturgia verbi, finis est salutis verbum fidelibus annuntiare in oboedientia fidei atque precem Ecclesiae ad Dominum exprimere. Ad hunc finem fideliter communicandum est certo populo per eiusdem linguam id, quod Ecclesia alii populo per Latinam linguam communicare voluit. Quamquam fidelitas non semper iudicari potest ex singulis verbis, immo vero in contextu ex toto communicationis actu et secundum genus dicendi proprium, quaedam tamen peculiariora verba perpendenda sunt etiam ex integra fide catholica, quia quaevis translatio textuum liturgicorum congruere debet cum sana doctrina.

Mirandum non est quod quaedam difficultates exortae sunt in hoc longo itinere laboris inter Conferentias Episcoporum et hanc Apostolicam Sedem. Ut autem Concilii

praescripta circa usum linguarum vernacularum in liturgia futuris quoque temporibus valeant, maxime necessaria est constans collaboratio, mutua fiducia referta, vigil et creativa, inter Conferentias Episcoporum et Apostolicae Sedis Dicasterium quod sacrae Liturgiae fovendae munus exercet, nempe Congregationem de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum. Quamobrem, ut instauratio totius vitae liturgicae recte pergat, visum est aliqua principia inde a Concilio tradita clarius iterum affirmari et in usu adhiberi.

Attendendum sane est ad fidelium utilitatem ac bonum, nec obliviscenda sunt ius et munus Conferentiarum Episcoporum, quae, una cum Conferentiis Episcoporum regionum eandem linguam adhibentium et Apostolica Sede, efficere debent et decernere, ut, servata indole cuiusque linguae, sensus textus primigenii plene et fideliter reddatur ac libri liturgici translati, etiam post aptationes, semper refulgeant unitate ritus Romani.

Ad faciliorem uberiolemque collaborationem reddendam inter Apostolicam Sedem et Conferentias Episcoporum eamque augendam hoc in munere fidelibus praestando, audito Coetu Episcoporum atque Peritorum a Nobis instituto, ex auctoritate Nobis commissa, decernimus quod disciplina canonica nunc vigens in can. 838 C.I.C. clarificetur, ut, ad mentem Constitutionis *Sacrosanctum Concilium*, praesertim in nn. 36, §§ 3-4, 40 et 63 expressam, necnon Litterarum Apostolicarum Motu Proprio datarum *Sacram Liturgiam*, n. IX, evidentiore appareat competentia Apostolicae Sedis quoad translationes librorum liturgicorum et profundiores aptationes, inter quas annumerari possunt etiam novi quidam textus in illis inserendi, a Conferentiis Episcoporum statutas atque approbatas.

Hoc in sensu in posterum can. 838 ita habendus erit:

Can. 838 - § 1. Sacrae liturgiae moderatio ab Ecclesiae auctoritate unice pendet: quae quidem est penes Apostolicam Sedem et, ad normam iuris, penes Episcopum dioecesanum.

§ 2. Apostolicae Sedis est sacram liturgiam Ecclesiae universae ordinare, libros liturgicos edere, aptationes, ad normam iuris a Conferentia Episcoporum approbatas, recognoscere, necnon advigilare ut ordinationes liturgicae ubique fideliter observentur.

§ 3. Ad Episcoporum Conferentias spectat versiones librorum liturgicorum in linguas vernaculas fideliter et convenienter intra limites definitos accommodatas parare et approbare atque libros liturgicos, pro regionibus ad quas pertinent, post confirmationem Apostolicae Sedis, edere.

§ 4. Ad Episcopum dioecesanum in Ecclesia sibi commissa pertinet, intra limites suae competentiae, normas de re liturgica dare, quibus omnes tenentur.

Consequenter interpretari oportet sive art. 64 § 3 Constitutionis Apostolicae Pastor bonus sive alias leges, praesertim in libris liturgicis contentas, circa eorum translationes. Eodem modo disponimus quod Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum Regolamentoo suum ad mentem novae disciplinae modifcet et Conferentias Episcoporum adiuvet ad eorum munus complendum atque in vitam liturgicam Ecclesiae Latinae fovendam magis ac magis in dies incumbat.

Quaecumque vero hisce Litteris Apostolicis Motu Proprio datis decreta sunt, firma ac rata esse iubemus, contrariis quibuslibet non obstantibus, peculiari etiam mentione dignis, atque decernimus ut promulgentur per editionem in actis diurnis *L'Osservatore Romano*, vim suam exerant a die I mensis Octobris anni MMXVII ac deinde in *Actis Apostolicae Sedis* edantur.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, die III mensis Septembris, anno Domini MMXVII, Pontificatus Nostri quinto.

FRANCISCUS PP.

List Apostolski w formie «Motu Proprio» papieża Franciszka „Magnum Principium”

Zmieniający kanon 838
Kodeksu Prawa Kanonicznego

Wielka zasada zatwierdzona przez Ekumeniczny Sobór Watykański II, zgodnie z którą modlitwa liturgiczna, przystosowana do zrozumienia ludzi, mogła być rzeczywiście zrozumiała, wymógł poważnego zadania powierzonego Biskupom wprowadzenia języka narodowego do liturgii oraz przygotowania i zaaprobowania wersji ksiąg liturgicznych.

Kościół łaciński był świadomy nieuniknionej ofiary częściowej utraty języka liturgicznego, używanego przez wieki na całym świecie, jednak chętnie otworzył drzwi dla przekładu, aby w ramach samych rytów, stał się głosem Kościoła, który celebrowa boskie tajemnice, wraz z językiem łacińskim.

W tym samym czasie, szczególnie na skutek różnych opinii wyrażonych jasno przez Ojców Soboru w odniesieniu do używania języka narodowego w liturgii, Kościół był świadomy trudności, które mogłyby się pojawić w tej materii. Z jednej strony trzeba było zjednoczyć dobro wiernych wszystkich wieków i kultur, wraz z ich prawem do świadomego i aktywnego uczestniczenia w celebracjach liturgicznych, z istotną jednością obrządku rzymskiego; z drugiej strony te same języki narodowe często mogłyby stać się językami liturgicznymi, lśniącymi podobnie jak łacina liturgiczna przez elegancję stylu i precyzję pojęć w celu ożywiania wiary.

W tym celu niektóre prawa liturgiczne, instrukcje, okólniki, wskazówki i potwierdzenia ksiąg liturgicznych w językach narodowych wydane przez Stolicę Apostolską zostały zaproponowane od czasów Soboru, i to przed i po prawach ustanowionych w Kodeksie Prawa Kanonicznego. Określone kryteria są i będą ogólnie użyteczne i, w miarę możliwości, powinny iść za Komisjami liturgicznymi jako odpowiednimi narzędziami, tak aby w szerokim spektrum języków wspólnota liturgiczna mogła dojść do ekspresyjnego stylu, odpowiedniego i przystającego do poszczególnych części, zachowując uczciwość i wierność, szczególnie w tłumaczeniu niektórych najważniejszych tekstów w każdej z ksiąg liturgicznych.

Tekst liturgiczny, jako znak rytualny, jest środkiem komunikacji ustnej. Ale dla wierzących, którzy celebrowa święte obrzędy, nawet słowo jest tajemnicą: kiedy w rzeczywistości słowa są wypowiedane, szczególnie podczas czytania Pisma Świętego, Bóg mówi do ludzi, sam Chrystus w Ewangelii przemawia do swego ludu, który osobiście lub przez celebransą wypowiada modlitwę do Pana w Duchu Świętym.

Wynikiem tłumaczeń tekstów liturgicznych i tekstów biblijnych dla Liturgii Słowa jest głoszenie wiernym słowa zbawienia w posłuszeństwie wiary i wyrażanie modlitwy Kościoła skierowanej do Pana. W tym celu konieczne jest wierne przekazywanie poszczególnym wiernym, za pośrednictwem ich własnego języka, tego, co Kościół zamierzał przekazać w języku łacińskim. Chociaż dokładność nie zawsze może być osądzana przez pojedyncze słowa, ale musi być w kontekście całego aktu komunikacji i zgodnie z jego gatunkiem literackim, jednak pewne szczególne terminy należy również rozpatrywać w kontekście integralności wiary katolickiej, ponieważ każde tłumaczenie tekstów liturgicznych musi być zgodne ze zdrową doktryną.

Nie należy się dziwić, że podczas trwającej długi czas pracy nad tłumaczeniem, pojawiły się trudności między Konferencjami Episkopatów a Stolicą Apostolską. Aby decyzje Soboru dotyczące używania języków narodowych w liturgii mogły również obowiązywać w przyszłości, istnieje potrzeba stałej współpracy pełnej wzajemnego, czujnego i twórczego zaufania między Konferencjami Episkopatów a Dykasterią Stolicy Apostolskiej, która realizuje zadanie promowania świętej liturgii, czyli Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. Dlatego, aby kontynuować odnowę całego życia liturgicznego, wydawało się właściwe, że niektóre zasady przekazane od czasu Soboru będą jaśniej potwierdzone i wprowadzone w życie.

Należy niewątpliwie zwrócić uwagę na użyteczność i dobro wiernych, nie można też zapominać o prawie i obowiązku Konferencji Episkopatów, które wraz z konferencjami biskupów regionów o tym samym języku i ze Stolicą Apostolską, muszą upewnić się, że charakter każdego języka jest zachowany, w pełni i wiernie oddany sens pierwotnego tekstu i że księgi liturgiczne tłumaczone, nawet po adaptacjach, zawsze jaśniej przejrzystością rytu rzymskiego.

Aby uczynić współpracę między Stolicą Apostolską a Konferencjami Episkopatów sprawniejszą i bardziej owocną w służbie wiernym, wysłuchałem opinii Komisji Biskupów i Ekspertów, którą powołałem, kierując się autorytetem mi powierzonym, polecam, aby dyscyplina kanoniczna obecnie obowiązująca w kan. 838 Kodeksu Prawa Kanonicznego była bardziej jasna, żeby zgodnie z tym, co zostało określone w Konstytucji *Sacrosanctum Concilium*, zwłaszcza w artykułach 36 §§ 3, 4, 40 i 63, oraz w Liście apostolskim *Motu Proprio Sacram Liturgiam*, n. IX, kompetencje Stolicy Apostolskiej były wyraźniej odzwierciedlone w tłumaczeniach ksiąg liturgicznych i ich pogłębionych adaptacjach, w tym wszelkie nowe teksty, które zostaną w nich zawarte, zostały ustanowione i zatwierdzone przez konferencje biskupów.

Zatem w przyszłości kan. 838 będzie brzmiał następująco:

Kan. 838 - § 1. Kierowanie świętą liturgią należy w sposób wyłączny do władzy kościelnej, którą jest Stolica Apostolska oraz, zgodnie z prawem, biskup diecezjalny.

§ 2. Do Stolicy Apostolskiej należy kierowanie liturgią w całym Kościele, wydawanie ksiąg liturgicznych, sprawdzenie adaptacji zatwierdzonych zgodnie z przepisami przez konferencję biskupów, a także czuwanie nad tym, by zarządzenia liturgiczne były wszędzie wiernie przestrzegane.

§ 3. Do konferencji biskupów należy wiernie przygotowywanie tłumaczeń ksiąg liturgicznych na języki narodowe, po dokonaniu odpowiednich akomodacji w określonych granicach, zatwierdzanie oraz wydawanie ksiąg liturgicznych dla regionów, których dotyczą, po potwierdzeniu przez Stolicę Świętą.

§ 4. Do biskupa diecezjalnego w Kościele mu powierzonym należy, w ramach przysługującej mu kompetencji, wydawanie w sprawach liturgicznych norm, które obowiązują wszystkich.

W konsekwencji należy zinterpretować zarówno art. 64 § 3 Konstytucji Apostolskiej *Pastor Bonus* jak i inne prawa, zwłaszcza te zawarte w księgach liturgicznych, co do ich wersji. Polecam również Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów zmodyfikować jej własny „Regulamin” zgodnie z nową dyscypliną oraz pomóc konferencjom biskupów w wypełnianiu ich zadań i pracować nad promowaniem życia liturgicznego Kościoła łacińskiego.

Rozważając ten List apostolski w formie Motu Proprio, zarządzam jego prawomocność, pomimo przeciwności, specjalną wzmiankę i promulgację w *L'Osservatore Romano*, oraz wejście w życie 1 października 2017 r., a następnie opublikowanie go w *Acta Apostolicae Sedis*.

W Rzymie, u św. Piotra 3 września 2017 r., w piątym roku mojego Pontyfikatu.

Franciszek, papież

(tłumaczenie: ks. dr Karol Litawa)

Przemówienie papieża Franciszka do uczestników włoskiego 68. Krajowego Tygodnia Liturgicznego: reforma liturgiczna jest nieodwracalna

W dniach 21-24 sierpnia 2017 roku odbywał się w Rzymie włoski 68. Krajowy Tydzień Liturgiczny, zorganizowany przez Centrum Akcji Liturgicznej (CAL). W czwartek 24 sierpnia rano jego uczestnicy wzięli udział we Mszy Św., odprawionej w Bazylice Watykańskiej przez przewodniczącego CAL bpa Claudia Maniaga, ordynariusza diecezji Castellaneta, a w południe zostali przyjęci przez papieża Franciszka. Podczas audiencji – która odbyła się w Auli Pawła VI – Ojciec Święty wygłosił następujące przemówienie:

Drodzy Bracia i Siostry, dzień dobry!

Witam was wszystkich i dziękuję przewodniczącemu, Jego Ekscelencji bpowi Claudiowi Maniagowi, za zaprezentowanie tego Krajowego Tygodnia Liturgicznego, 70 lat od powstania Centrum Akcji Liturgicznej. Ten przedział czasowy to okres, w którym w historii Kościoła, a zwłaszcza w historii liturgii zachodziły zasadnicze, a nie powierzchowne wydarzenia. Tak jak nie sposób zapomnieć Soboru Watykańskiego II, tak będzie wspomniana reforma liturgiczna, która z niego się zrodziła.

Sobór i reforma to dwa wydarzenia bezpośrednio ze sobą związane, które nie pojawiły się niespodziewanie, lecz były przez długi czas przygotowywane. Świadczy o tym tak zwany ruch liturgiczny i odpowiedzi dawane przez papieży na dostrzegane niedomogi w modlitwie Kościoła; kiedy zauważa się jakąś potrzebę, to nawet jeśli nie ma natychmiastowego rozwiązania, trzeba zacząć działać.

Myślę o Św. Piusie X, który zalecił reformę muzyki sakralnej¹ i przywrócenie świętowania niedzieli² oraz ustanowił Komisję ds. ogólnej reformy liturgii, mając świadomość, że będzie ona wymagała «wielkiej i zarazem długotrwałej pracy; a zatem — jak sam przyznawał — będzie musiało upłynąć wiele lat, zanim ta, by tak się wyrazić, budowla liturgiczna (...) na nowo ukaże się w splendorze swojej godności i harmonii, gdy zostanie jakby oczyszczona z zapuszczenia spowodowanego starością»³.

1. Por. Motu proprio *Tra le sollecitudini*, 22 listopada 1903: AAS 36(1904), 329-339.

2. Por. Konstytucja apostolska *Divino afflatu*, 1 listopada 1911: AAS 3(1911), 633-638.

3. Motu proprio *Abhinc duos annos*, 23 października 1913: AAS 5(1913), 449-450.

Projekt reformy podjął Pius XII, ogłaszając encyklikę *Mediator Dei*⁴ i powołując komisję badawczą⁵; on również podjął konkretne decyzje co do wersji Psalterza⁶, złagodzenia postu eucharystycznego, posługiwania się żywym językiem w Rytuale, znaczącej reformy Wigilii Paschalnej i Wielkiego Tygodnia⁷. Dzięki temu impulsowi, za przykładem innych krajów, powstało we Włoszech Centrum Akcji Liturgicznej, pod kierunkiem biskupów, troszczących się gorliwie o powierzony im lud, a ożywiane przez uczonych, którzy miłowali Kościół, jak również duszpasterstwo liturgiczne.

Sobór Watykański II wypracował, niczym dobry owoc z drzewa Kościoła, Konstytucję o liturgii Świętej *Sacrosanctum Concilium* (SC), której wytyczne reformy ogólnej odpowiadały rzeczywistym potrzebom i konkretnej nadziei na odnowę; oczekiwano żywej liturgii dla Kościoła, który byłby w całości ożywiany przez sprawowane tajemnice. Chodziło o to, aby w nowy sposób wyrażać odwieczną żywotność Kościoła w modlitwie, dbając o to, «aby chrześcijanie w tym misterium wiary nie uczestniczyli jak obcy lub milczący widzowie, lecz aby przez obrzędy i modlitwy misterium to dobrze rozumieli, w świętej czynności brali udział świadomie, pobożnie i czynnie» (SC, 48). Przypominał o tym bł. Paweł VI, wyjaśniając pierwsze kroki zapowiedzianej reformy: «Dobrze jest, aby dostrzegano, że to właśnie władza Kościoła pragnie tego, promuje i inicjuje ten nowy sposób modlenia się, nadając tym samym większy rozmach swojej duchowej misji (...); a my nie powinniśmy się wzbraniać przed staniem się najpierw uczniami, a potem zwolennikami zapoczątkowywanej szkoły modlitwy»⁸.

Kierunek wytyczony przez Sobór znalazł wyraz, zgodnie z zasadą zachowania zdrowej tradycji i uprawnionego postępu (por. SC, 23)⁹, w księgach liturgicznych promulgowanych przez bł. Pawła VI; zostały one dobrze przyjęte przez biskupów, którzy byli obecni na Soborze, a już od niemal 50 lat są powszechnie używane w Rytuale rzymskim. Praktyczne wprowadzanie w życie, pod kierunkiem konferencji episkopatów poszczególnych krajów, nadal trwa, bowiem nie wystarczy zreformować księgi liturgiczne, aby odnowić mentalność. Księgi zreformowane zgodnie z dekretami Vaticanum II zapoczątkowały proces, który wymaga czasu, wiernej recepcji, praktycznego posłuszeństwa, mądrego stosowania w celebrze ze strony przede wszystkim wyświęconych kapłanów, ale także innych posługujących, kantorów oraz wszystkich uczestniczących w liturgii. W rzeczywistości, wiemy o tym, liturgiczna edukacja duszpasterzy i wiernych jest zadaniem, które trzeba podejmować wciąż na nowo. Sam Paweł VI rok przed śmiercią powiedział do kardynałów zebranych na konsystorzu: «Nadeszła już pora, by definitywnie porzucić fermenty destrukcyjne, równie zgubne w jednym i drugim sensie, i wprowadzić w całości, ze słusznymi, inspirują-

4. 20 listopada 1947: AAS 39(1947), 521-600.

5. Por. Święta Kongregacja Obrzędów. Sekcja Historyczna, 71, Wspomnienie o reformie liturgicznej (1946 r.).

6. Por. Pius XII, *Motu proprio In cotidianis precibus*, 24 marca 1945: AAS 37(1945), 65-67.

7. Por. Święta Kongregacja Obrzędów, *Decretum Dominicæ Resurrectionis*, 9 lutego 1951: AAS 43(1951), 128-129; *Decretum Maxima Redemptionis*, 16 listopada 1955: AAS 47(1955), 838-841.

8. Audiencja generalna z 13 stycznia 1965 r.

9. Reforma obrzędów i ksiąg liturgicznych została rozpoczęta niemal bezpośrednio po ogłoszeniu Konstytucji *Sacrosanctum Concilium* i została zrealizowana w ciągu kilku lat dzięki wielkiej i bezinteresownej pracy dużej grupy ekspertów i pasterzy z wszystkich stron świata (por. *Sacrosanctum Concilium*, 25). W pracy tej kierowano się soborową zasadą wierności Tradycji i otwarcia się na prawowity postęp (por. tamże, 23); dlatego można powiedzieć, że reforma liturgiczna jest ściśle tradycyjna, *ad normam Sanctorum Patrum* (por. tamże, 50; *Institutio generalis Missalis Romani, Proemium*, 6). (Jan Paweł II, List apostolski *Vicesimus quintus annus*, 4).

cymi kryteriami, reformę przez nas zatwierdzoną, stosownie do postanowień Soboru»¹⁰.

A dziś trzeba nadal działać w tym kierunku, w szczególności odkrywać na nowo motywy decyzji wypracowanych w ramach reformy liturgicznej, przewyższać nieuzasadnione i powierzchowne interpretacje, recepcje niepełne i praktyki, które ją zniekształcają. Nie chodzi o rewizję reformy i korygowanie jej postanowień, lecz o to, by lepiej poznać pobudki leżące u jej podłoża, również poprzez historyczną dokumentację, a także przyswoić zasady, które ją inspirowały, i przestrzegać dyscypliny, która nią kieruje. Po tym magisterium, po tej długiej drodze możemy stwierdzić z pewnością i z nauczycielskim autorytetem, że reforma liturgiczna jest nieodwracalna.

Zadanie promowania i zachowywania liturgii jest powierzone na mocy prawa Stolicy Apostolskiej i biskupom diecezjalnym, na których odpowiedzialność i autorytet bardzo liczę w obecnym momencie; dotyczy to także krajowych i diecezjalnych organów duszpasterstwa liturgicznego, instytutów formacyjnych i seminariów. W tej dziedzinie formacji wyróżniło się we Włoszech Centrum Akcji Liturgicznej, przez swoje inicjatywy, wśród których jest organizowany co roku Tydzień Liturgiczny.

Po przypomnieniu tej drogi chciałbym teraz omówić pewne aspekty w świetle tematu, który rozważaliście w tych dniach, a mianowicie: «Żywa liturgia, aby Kościół był żywy». Liturgia jest «żywa» ze względu na żywą obecność Tego, który «przez swoją śmierć zniweczył śmierć naszą i zmartwychwstając przywrócił nam życie» (I. prefacja wielkanocna). Bez rzeczywistej obecności tajemnicy Chrystusa liturgii brakuje życia. Tak jak bez bicia serca nie ma ludzkiego życia, tak bez pulsującego serca Chrystusa nie istnieje czynność liturgiczna. Tym, co określa liturgia, jest bowiem urzeczywistnianie w świętych znakach kapłaństwa Jezusa Chrystusa, czyli ofiary z Jego życia aż po rozciągnięcie ramion na krzyżu, kapłaństwa uobecnianego ustawicznie poprzez obrzędy i modlitwy, w stopniu najwyższym w Jego Ciele i Krwi, ale także w osobie kapłana, w głoszeniu Słowa Bożego, w zgromadzeniu zbierającym się na modlitwę w Jego imię (por. SC, 7). Jednym z widzialnych znaków niewidzialnej Tajemnicy jest ołtarz, znak Chrystusa – żywego kamienia, odrzuconego przez ludzi, który stał się jednak kamieniem węgielnym duchowej budowli, w której jest składany w ofierze Bogu żyjącemu kult w duchu i w prawdzie (por. 1 P 2, 4; Ef 2, 20). Dlatego ołtarz, centrum, na którym w naszych kościołach skupia się uwaga¹¹, jest poświęcony, namaszczone krzyżem, okadzany, całowany, otaczany czcią; ku ołtarzowi kieruje się wzrok modlących się, kapłana i wiernych, zwołanych wokół

10. „Pewien szczególny aspekt życia Kościoła zwraca dziś na nowo uwagę papieża: niewątpliwie dobroczynne owoce reformy liturgicznej. Od ogłoszenia soborowej Konstytucji *Sacrosanctum Concilium* nastąpił wielki postęp, który odpowiada założeniom ruchu liturgicznego z końca XIX wieku i spełnił jego głębokie aspiracje, nad czym bardzo wielu ludzi Kościoła i uczonych pracowało i o to się modliło. Nowy rytuał Mszy świętej, przez nas ogłoszony po długim i odpowiedzialnym przygotowaniu ze strony kompetentnych organów, do którego zostały wprowadzone, obok Kanonu Rzymskiego, który pozostał zasadniczo niezmienny, inne eulogie eucharystyczne, przyniósł błogosławione owoce, jak większy udział w czynności liturgicznej; żywsza świadomość świętej czynności; większa i szersza znajomość niewyczerpanych skarbów Pisma Świętego; wzrost poczucia wspólnoty w Kościele. Te minione lata pokazują, że jesteśmy na właściwej drodze. Ale były także, niestety – pomimo ogromnej większości sił zdrowych i dobrych duchowieństwa i wiernych – nadużycia i swoboda w stosowaniu. Teraz nadeszła pora, by odrzucić definitywnie fermenty destrukcyjne, równie zgubne w jednym i drugim sensie, i wprowadzić w całości, ze słusznymi inspirującymi ją kryteriami, reformę przez nas zatwierdzoną zgodnie z głosami Soboru” (Przemówienie *Gratias ex animo*, 27 czerwca 1977: *Insegnamenti di Paolo VI*, XV[1977], 655-656).

11. Por. *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, n. 299; *Obrzęd poświęcenia ołtarza: Wstęp*, nn. 155. 159.

niego na święte zgromadzenie¹², na ołtarzu składana jest ofiara Kościoła, którą Duch konsekruje jako sakrament ofiary Chrystusa; od ołtarza są nam dawane chleb życia i kielich zbawienia, «abyśmy (...) stali się jednym ciałem i jedną duszą w Chrystusie» (III Modlitwa Eucharystyczna).

Liturgia jest życiem dla całego ludu Kościoła¹³. Ze swej natury liturgia jest bowiem «ludowa», a nie klerykałna, jako że jest - jak wskazuje etymologia - czynnością dla ludu, ale także ludu. Jak przypominają liczne modlitwy liturgiczne, jest czynnością, którą sam Bóg spełnia dla dobra swojego ludu, ale także czynnością ludu, który słucha mówiącego Boga i reaguje, sławiąc Go, błagając Go, przyjmując niewyczerpane źródło życia i miłosierdzia, które płynie od świętych znaków. Kościół na modlitwie gromadzi wszystkich tych, których serce nastawione jest na słuchanie Ewangelii, nikogo nie odrzucając: wezwani są mali i wielcy, bogaci i ubodzy, dzieci i starcy, zdrowi i chorzy, sprawiedliwi i grzesznicy. Na podobieństwo «wielkiego tłumu», który celebrował liturgię w świątyni nieba (por. Ap 7, 9), zgromadzenie liturgiczne przewyższa w Chrystusie wszelkie granice wieku, rasy, języka i narodu. «Ludowy» aspekt liturgii przypomina nam, że jest ona integrująca, a nie wyłączająca, sprzyjająca jedności ze wszystkimi, jednakże bez ujednolicania, bowiem wyzwa każdego, z jego powołaniem i wyjątkowością, do tego, by przyczynił się do budowania Ciała Chrystusa: «Eucharystia nie jest sakramentem „dla mnie”, jest sakramentem wielu, którzy tworzą jedno ciało, święty wierny lud Boży»¹⁴. Nie powinniśmy zatem zapominać, że to przede wszystkim liturgia wyraża pietas całego ludu Bożego, przedłużaną także przez pobożne praktyki i formy kultu, które znamy pod nazwą pobożności ludowej, którą należy doceniać i wspierać w zgodzie z liturgią¹⁵.

Liturgia jest życiem, a nie ideą, którą trzeba zrozumieć. Prowadzi bowiem do przeżywania doświadczenia inicjacji, czyli przemieniającego sposób myślenia i postępowania, a nie do wzbogacenia swojego zasobu idei na temat Boga. Kult liturgiczny «nie jest głównie doktryną, którą należy zrozumieć, czy obrzędem do spełnienia; naturalnie jest również tym, ale w inny sposób, zasadniczo jest czymś innym: jest źródłem życia i światła dla naszej drogi wiary»¹⁶. Rozważania duchowe są czymś różnym od liturgii, która «jest właśnie wejściem w misterium Boga; pozwoleniem, by nas wprowadzono w misterium, i byciem w misterium»¹⁷. Jest spora różnica między mówieniem, że Bóg istnieje, a poczuć, że Bóg nas kocha — takich, jacy jesteśmy, teraz i tutaj. W modlitwie liturgicznej doświadczamy komunii wyrażającej się nie przez abstrakcyjną myśl, lecz przez czynność, której sprawcy to Bóg i my, Chrystus i Kościół¹⁸. Obrzędy i modlitwy (por. SC, 48) ze 12. „Przy tym ołtarzu karmimy się Ciałem i Krwią Twojego Syna, abyśmy tworzyli Twój Kościół, jeden i święty” (*Obrzęd poświęcenia ołtarza*, n. 213, prefacja).

13. „Czynności liturgiczne nie są prywatnymi czynnościami, lecz uroczyste sprawowanymi obrzędami Kościoła, który jest ‘sakramentem jedności’, czyli ludem świętym, zjednoczonym i zgromadzonym pod zwierzchnictwem biskupów. Dlatego czynności liturgiczne należą do całego Ciała Kościoła, uwidaczniają je i na nie oddziałują” (*Sacrosanctum Concilium*, 26).

14. Homilia w uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, 18 czerwca 2017: L'Osservatore Romano, wydanie codzienne, 19-20 czerwca 2017 r., s. 8.

15. Por. *Sacrosanctum Concilium*, 13; Adhortacja apostołska *Evangelii gaudium*, 24 listopada 2013, 122-126: AAS 105(2013), 1071-1073.

16. Homilia podczas Mszy św. w III niedzielę Wielkiego Postu, Rzym, parafia Wszystkich Świętych, 7 marca 2015 r.

17. Homilia podczas Mszy św. w Domu św. Marty, 10 lutego 2014 r.

18. „Właśnie dlatego tak korzystna jest dla nas pamiątka eucharystyczna: nie jest to pamiątka abstrakcyjna, zimna, ogólnikowa, ale żywa i pokrzepiająca pamiątka miłości Bożej (...). W Eucharystii jest całe piękno słów i gestów Jezusa, smak Jego Paschy, woń Jego Ducha. Gdy ją przyjmujemy, w naszym sercu utrwala się

względu na to, czym są, a nie ze względu na to, jak je tłumaczymy, stają się zatem szkołą życia chrześcijańskiego, otwartą dla tych, którzy mają uszy, oczy i serce otwarte na poznanie powołania i misji uczniów Jezusa. Jest to zgodne z katechezą mistagogiczną, praktykowaną przez Ojców, podjętą również przez Katechizm Kościoła Katolickiego, który traktuje o liturgii, o Eucharystii i o innych sakramentach, w świetle tekstów i obrzędów z dzisiejszych ksiąg liturgicznych.

Kościół jest naprawdę żywy, jeżeli stanowiąc jeden żywy organizm z Chrystusem, daje życie, jest macierzyński, jest misyjny, wychodzi ku bliźniemu, gorliwie służy, bez zabiegania o władzę światową, która go wyjaławia. Dlatego sprawując święte tajemnice, wspomina Maryję, Dziewicę Magnificat, i kontempluje w Niej «jakby w preczystym obrazie (...) to, czym cały pragnie i spodziewa się być» (SC, 103).

Wreszcie nie możemy zapominać, że bogactwo Kościoła modlącego się, jako «powszechnego», wykracza poza Rytuał rzymski, który choć jest najbardziej rozległy, nie jest jedyny. Harmonia tradycji rytualnych Wschodu i Zachodu za sprawą tchnienia tego samego Ducha jest wyrazem jedynego Kościoła, modlącego się przez Chrystusa, z Chrystusem i w Chrystusie, na chwałę Ojca i dla zbawienia świata.

Drodzy bracia i siostry, dziękuję wam za waszą wizytę i zachęcam odpowiedzialnych za Centrum Akcji Liturgicznej, by nadal działali dochowując wierności pierwotnej inspiracji, a mianowicie służeniu modlitwie świętego ludu Bożego. W istocie Centrum Akcji Liturgicznej zawsze odznaczało się troską o duszpasterstwo liturgiczne, z wiernością wskazaniami Stolicy Apostolskiej, jak i biskupów, i ciesząc się ich wsparciem. Długie doświadczenie Tygodni Liturgicznych, które były organizowane w licznych diecezjach Włoch, wraz z czasopismem «Liturgia» przyczyniło się do wprowadzenia odnowy liturgicznej w życie parafii, seminariów i wspólnot zakonnych. Nie brakowało trudu, ale też i radości! I jest jeszcze to zobowiązanie, o które proszę was dzisiaj: abyście pomagali wyświęconym kapłanom, jak również innym posługującym, kantorom, artystom, muzykom, współdziałać tak, ażeby liturgia była «źródłem i szczytem życia Kościoła» (por. SC, 10). Proszę was o modlitwę za mnie i udzielam wam z serca błogosławieństwa apostołskiego.

Przesłanie papieża Franciszka z okazji 300. lecia koronacji obrazu Matki Bożej Częstochowskiej

W uroczystość Najświętszej Maryi Panny Częstochowskiej, 26 sierpnia br., nuncjusz apostołski w Polsce abp Salvatore Pennacchio przewodniczył w jasnogórskim sanktuarium Mszy świętej, którą koncelebrował ze wszystkimi biskupami polskimi. Na rozpoczęcie liturgii zostało odtworzone przesłanie wideo papieża Franciszka. W tym roku uroczystość ta zbiegła się z obchodami jubileuszu 300. lecia koronacji obrazu Matki Bożej Częstochowskiej, która za zgodą papieża Klemensa XI odbyła się 8 września 1717 roku. Z okazji 300. rocznicy pierwszej koronacji włoska archidiecezja Crotona-Santa Severina podarowała sanktuarium rekonstrukcję skradzionych w 1909 roku koron, ofiarowanych przez Klemensa XI, wykonaną przez złotnika Michele Affidato. Franciszek poświęcił

pewność, że jesteśmy przez Niego kochani” (Homilia w uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, 18 czerwca 2017, L'Osservatore Romano, wydanie codzienne, 19-20 czerwca 2017 r., s. 8.).

nowe korony, a uroczystość ich nałożenia odbyła się 28 lipca, w pierwszą rocznicę jego wizyty na Jasnej Górze. Poniżej zamieszczamy papieskie przesłanie.

Drodzy Pielgrzymi!

Serdecznie pozdrawiam was wszystkich, zwłaszcza tych z was, którzy przebyli długą drogę, aby przybyć dzisiaj, wraz z drogimi braćmi biskupami i kapłanami, do duchowej stolicy kraju. Jeśli Częstochowa leży w sercu Polski, to znaczy, że Polska ma matczyne serce; to znaczy, że jej serce bije razem z Matką Boga. Zwykliście zawierzać Jej wszystko: przeszłość, teraźniejszość, przyszłość, radości i troski waszego życia osobistego i waszego umiłowanego kraju. To bardzo piękne. I bardzo piękne jest dla mnie wspomnienie, że uczyniłem to z wami w ubiegłym roku, gdy stanąłem w zasięgu spojrzenia Matki, kiedy moje oczy spotkały się z oczami Matki Bożej, i zawierały Jej sercu to, co było w moim i waszym sercu. Zachowuję żywą i wdzięczną pamięć tamtych chwil, radość z tego, że ja również byłem z wami jako pielgrzym, aby pod wejrzeniem Matki celebrować 1050. lecie chrztu Polski.

Inne wydarzenie łaski licznie was dzisiaj gromadzi: trzysta lat temu papież zezwolił na umieszczenie papieskich koron na wizerunku Matki Bożej z Jasnej Góry, waszej Królowej. To wielki zaszczyt mieć za Matkę Królową, i to Królową Aniołów i Świętych, która króluje w chwale nieba. Lecz jeszcze więcej radości daje świadomość, że ma się za Królową Matkę, kochanie jako Matki Tej, którą nazywacie Panią. Święty wizerunek pokazuje bowiem, że Maryja nie jest daleką Królową, która zasiada na tronie, ale Matką, która trzyma w ramionach Syna, a wraz z Nim wszystkie swoje dzieci. To prawdziwa Matka, ze zranionym obliczem. Matka, która cierpi, bo prawdziwie bierze sobie do serca problemy naszego życia. To Matka bliska, która nigdy nie traci nas z oczu; Matka czuła, która trzyma nas za rękę w codziennej wędrówce.

Życzę wam, abyście doświadczyli tego podczas uroczystego jubileuszu, który obchodzicie: niech ten moment pozwoli odczuć, że nikt z nas nie jest sierotą, bo każdy ma blisko Matkę, niedościgłą Królową czułości. Ona nas zna i towarzyszy nam w swoim typowo matczynym stylu: łagodnym, a równocześnie odważnym; nigdy nie narzucającym się, a zawsze wytrwałym w dobru; cierpliwym wobec zła i zabiegającym o zgodę.

Niech Matka Boża da wam łaskę, byście cieszyli się tym wspólnie, jako rodzina zjednoczona wokół Matki. W tym duchu kościelnej komunii, umocnionej wyjątkową więzią, jaka łączy Polskę z Następcą Piotra, z serca udzielam wam Apostolskiego Błogosławieństwa. I proszę was wszystkich o modlitwę za mnie. Dziękuję.

II. DOKUMENTY STOLICY APOSTOLSKIEJ

CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM

Prot. n. 422/16

PREMISLIENSIS LATINORUM

Sanctum Michaellem, Archangelum, qui die ac nocte Deo serviens firmissimus etiam defensor contra insidias inimicorum hominum, tam visibilium quam invisibilium, habetur, clerus et christifideles communis v. d. *Dydnia* peculiari necnon assiduo cultu prosecuti sunt et adhuc prosequuntur.

Inde Excellentissimus Dominus Adam Szal, Archiepiscopus Premisliensis Latinorum, communia excipiens vota, ipsa auctoritate civili annuente, electionem Sancti Michaelis, Archangeli, in Patronum apud Deum praedicti communis rite approbavit.

Idem vero, litteris die 3 augusti 2016 datis, enixe rogavit, ut huiusmodi electio et approbatio, iuxta Normas de Patronis constituendis confirmarentur.

Congregatio porro de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum, vigore facultatum eidem a Summo Pontifice FRANCISCO tributarum, attentis expositis, cum electionem et approbationem ad iuris praescriptum peractas esse constet, precibus annuit atque

SANCTUM MICHAELEM, ARCHANGELUM,
PATRONUM APUD DEUM
COMMUNIS v. d. *DYDNIA*

confirmat.

Contrariis quibuslibet minime obstantibus.

Ex aedibus Congregationis de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum,
die 15 octobris 2016.

Robertus Card. Sarah
Prefectus

+ Arturus Roche
Archiepiscopus a Secretis

KONGREGACJA DO SPRAW KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW

Prot. n. 422/16

DLA DIECEZJI PRZEMYSKIEJ OBRZĄDKU ŁACIŃSKIEGO

Duchowieństwo i wierni gminy *Dydnia* od dawna otaczali i wciąż otaczają szczególnym i nieustannym kultem św. Michała Archanioła, który dniem i nocą służy Bogu i uznawany jest za potężnego obrońcę ludzi przeciw zasadzkom zarówno widzialnych, jak i niewidzialnych nieprzyjaciół.

Dlatego Jego Ekscelencja Adam Szal, Arcybiskup Przemyski obrządku łacińskiego, przychylił się do licznych prośb i za aprobatą władz świeckich wyraził stosowną zgodę na wybór św. Michała Archanioła na patrona wspomnianej gminy.

On też pismem z dnia 3 sierpnia 2016 roku zwrócił się z usilną prośbą, aby ten wybór i aprobatę zatwierdzone zostały zgodnie z przepisami prawa dotyczącymi ustanawiania patronów.

Zatem Kongregacja do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, mocą uprawnień udzielonych jej przez papieża FRANCISZKA, po rozpatrzeniu sprawy i uznawszy, że wybór i wyrażona zgoda dokonały się zgodnie z przepisami prawa, przychyliła się do prośby i zatwierdza

ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA
JAKO PATRONA GMINY *DYDNIA*.

Bez względu na jakiegokolwiek inne postanowienia.

Sporządzono w siedzibie Kongregacji do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów,
dnia 15 października 2016 roku.

Robert Kard. Sarah
Prefekt

+ Arturus Roche
Arcybiskup Sekretarz

CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM

Prot. n. 634/16

TARNOVIENSIS

Sanctam Margaritam de Antiochia in Pisidia, quae virginitate et martyrio Christo se dedicavit, clerus et christifideles urbis v. d. *Nowy Sącz*, peculiari necnon assiduo cultu prosecuti sunt et adhuc prosequantur.

Inde Excellentissimus Dominus Andreas Jeż, Episcopus Tarnoviensis, communia vota excipiens, etiam auctoritatis civilis, electionem Sanctae Margaritae de Antiochia in Pisidia, virginis et martyris, in Patronam apud Deum illius urbis rite approbavit. Idem vero, litteris die 12 decembris 2016 datis, enixe rogavit, ut electio et approbatio huiusmodi iuxta Normas de Patronis constituendis confirmarentur.

Congregatio porro de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum, vigore facultatum a Summo Pontifice FRANCISCO sibi tributarum, attentis expositis, cum electionem et approbationem ad iuris praescriptum peractas esse constet, precibus annuit atque

SANCTAM MARGARITAM DE ANTIOCHIA IN PISIDIA,
VIRGINEM ET MARTYREM,
PATRONAM APUD DEUM
URBIS v. d. *NOWY SĄCZ*

confirmat, omnibus cum iuribus et liturgicis privilegiis iuxta rubricas consequentibus.

Contrariis quibuslibet minime obstantibus.

Ex aedibus Congregationis de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum,
die 10 augusti 2017.

Robertus Card. Sarah
Prefectus

+ Arturus Roche
Archiepiscopus a Secretis

KONGREGACJA DO SPRAW KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW

Prot. n. 634/16

DLA DIECEZJI TARNOWSKIEJ

Duchowieństwo i wierni świeccy miasta *Nowy Sącz* otaczali szczególnym kultem i nadal otaczają Świętą Małgorzatę Antiocheńską, która przez swoje dziewictwo i męczeństwo całkowicie oddała się Chrystusowi.

Mając to na uwadze Jego Ekscelencja Biskup Tarnowski Andrzej Jeż, przychyłając się do licznych prośb mieszkańców i władz cywilnych miasta Nowy Sącz, zaakceptował wybór Świętej Małgorzaty Antiocheńskiej, dziewicy i męczennicy na Patronkę Nowego Sącza. Dlatego pismem z dnia 12 grudnia 2016 roku zwrócił się z prośbą do Stolicy Apostolskiej, aby wybór i aprobata tego rodzaju aktu dokonane były zgodnie z normami dotyczącymi Świętych Patronów.

Toteż Kongregacja do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, na mocy udzielonej władzy przez Ojca Świętego *Franciszka*, zgodnie z obowiązującym prawem, ustanowiła

ŚWIĘTĄ MAŁGORZATĘ ANTIOCHEŃSKĄ,
DZIEWICĘ I MĘCZENNICĘ,
PATRONKĄ *NOWEGO SĄCZA*
I OREĐOWNICZKĄ U BOGA

wraz z prawami i przywilejami wyrażonymi w normach liturgicznych.

Bez względu na jakiegokolwiek zarządzenia.

Sporządzono w siedzibie Kongregacji do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów,
dnia 10 sierpnia 2017 roku.

Robert Kard. Sarah
Prefekt

+ Arturus Roche
Arcybiskup Sekretarz

**CONGREGATIO DE CULTU DIVINO
ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM**

Prot. n. 168/17

POLONIAE

Excellentissimus Dominus Stanislaus Gądecki, Archiepiscopus Posnaniensis et Praeses Conferentiae Episcoporum Poloniae, excipiens vota sodalium Actionis Catholicae in Polonia, electionem Sancti Ioannis Pauli II, papae, velut Patronum principalem, et traditionalem devotionem servans, Sanctum Adalbertum, episcopum et martyrem, velut Patronum secundarium, in Patronos apud Deum illius Actionis Catholicae, rite approbavit.

Idem vero, litteris die 22 martii 2017 datis, enixe rogavit ut electio et approbatio huiusmodi, iuxta Normas de Patronis constituendis confirmarentur.

Congregatio porro de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum, vigore facultatum sibi a Summo Pontifice FRANCISCO tributarum, attentis expositis, cum electionem et approbationem ad iuris praescriptum peractas esse constet, precibus annuit atque

SANCTUM IOANNEM PAULUM II, PAPAM,
PATRONUM PRINCIPALEM,
ET SANCTUM ADALBERTUM, EPISCOPUM ET MARTYREM,
PATRONUM SECUNDARIUM APUD DEUM
ACTIONIS CATHOLICAE IN POLONIA

confirmat.

Contrariis quibuslibet minime obstantibus.

Ex aedibus Congregationis de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum,
die 4 septembris 2017.

+ Arturus ROCHE
Archiepiscopus a Secretis

P. Conradus MAGGIONI
Subsecretarius

KONGREGACJA DS. KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW

Prot. N. 168/17

DLA POLSKI

Jego Ekscelencja Stanisław Gądecki – Arcybiskup Poznański i Przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski – przychyłając się do prośb członków Akcji Katolickiej w Polsce, zgodnie z przyjętym zwyczajem zatwierdził wybór św. Jana Pawła II, papieża, jako głównego patrona, i kierując się tradycyjną pobożnością, św. Wojciecha, biskupa i męczennika, jako patrona drugorzędnego, na patronów tejże Akcji Katolickiej u Pana.

On też listem z dnia 22 marca 2017 roku poprosił usilnie, aby tego rodzaju wybór i zatwierdzenie zostały potwierdzone, stosownie do istniejących norm dotyczących patronów.

Następnie Kongregacja do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, na mocy uprawnień przyznanych jej przez papieża FRANCISZKA, po uważnym zapoznaniu się z tym, co powyżej przedstawiono, aby wybór i zatwierdzenie zgodnie z przepisami prawa zostały potwierdzone, prośby akceptuje i zatwierdza

**ŚWIĘTEGO JANA PAWŁA II, PAPIEŻA,
JAKO PATRONA GŁÓWNEGO
ORAZ ŚWIĘTEGO WOJCIECHA, BISKUPA I MĘCZENNIKA,
JAKO PATRONA DRUGORZĘDNEGO U BOGA
AKCJI KATOLICKIEJ W POLSCE.**

Niezależnie od jakichkolwiek przeciwnych rozporządzeń.

Z siedziby Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, dnia 4 września 2017 roku.

+ Arthur ROCHE
Arcybiskup Sekretarz

O. Corrado MAGGIONI
Podsekretarz

PAENITENTIARIA APOSTOLICA

Prot. N. 1011/17/1

BEATISSIME PATER

Eduardus Janiak, Episcopus Calissiensis, laetanter Sanctitati Tuae reverenter exponit: auditis Collegio Consultorum, Consilio Presbyterali, Capitulo Cathedrali et Capitulo

Basilicae Collegiatae B. Mariae Virginis in caelum Assumptae, seu Nationalis Sanctuarii S. Ioseph, a die III Decembris MMXVII, Dominica I Adventus, usque ad diem VI Ianuarii MMXIX, in Epiphania Domini, Iosephinum celebrare se exoptare Annum, ita ut Sacramentorum recipiendorum apta cum preparatione opportunitas quam largissime offeratur, opera fraternae supernaturalis caritatis instimulentur, et hac ratione sive in singulis christifidelibus, sive in variis coetibus dioecesanae communitatis renovatio spiritualis per Iubilaeum de Misericordia inducta, gratia Dei, mire roboretur et prorogetur. Huic valde desiderato fini consequendo, apprime iuvabit Indulgentiarum donum quod, exinde, fiducialiter postulatur, testimonium et argumentum paternae benevolentiae Sanctitatis Tuae, et incitamentum ut solidetur in tota Dioecesi hierarchicum et filiale vinculum erga eandem Sanctitatem Tuam et erga proprium Sacrorum Antistitem. Et Deus, etc.

Die XXII Augusti MMXVII, B. Mariae Virginis Reginae

PAENITENTIARIA APOSTOLICA, de Ss.mi Patris Francisci mandato, Iosephinum benigne concedit Annum Extraordinarium cum adnexa plenaria Indulgentia, suetis sub condicionibus (sacramentali confessione, eucharistica communionem et oratione ad mentem Summi Pontificis) christifidelibus vere paenitentibus atque caritate compulsis lucranda, quam etiam animabus fidelium in Purgatorio detentis per modum suffragii applicare possint, si Nationale S. Ioseph Sanctuarium Calissense in forma peregrinationis inviserint et ibi iubilariis celebrationibus, ut in supplicibus litteris iam determinatis, devote interfuerint, vel saltem coram miraculosa S. Ioseph imagine, per congruum temporis spatium humiles effuderint preces pro Poloniae fidelitate ad christianam vocationem, pro sacerdotalibus ac religiosis impetrandis vocationibus et pro defendendo humanae familiae, cuius S. Familia Iesu, Mariae et Ioseph clarissimum est exemplum.

Fideles senectutet, morbo vel gravi alia causa impediti, pariter plenariam consequi poterunt Indulgentiam, concepta detestatione cuiusque peccati, et intentione praestandi, ubi primum licuerit, tres consuetas condiciones, si coram aliqua parca caelestis Patroni imagine, preces ut supra devote recitaverint, suis doloribus vel incommodis propriae vitae misericordiae Deo oblatis.

Quo igitur accessus, ad divinam veniam per Ecclesiae claves consequendam, facilius pro pastoralis caritate evadat, haec Paenitentia enixe rogat ut Canonici aliique presbyteri, quibus Sanctuarii cura pastoralis commissa est, celebrationi Paenitentiae prompto et generoso animo sese praebeant ac S. Communionem infirmis saepe ministrent.

Praesenti totum per Iosephinum Annum Calissensem valituro. Contrariis quibuscumque non obstantibus.

Maurus Card. PIACENZA
Paenitentiarum Maior

Christophorus NYKIEL
Regens

PENITENCJARIA APOSTOLSKA

Prot. N. 1011/I 7/1

Ojciec Święty,

Edward Janiak, Biskup Kaliski, z radością i z uszanowaniem Waszej Świątobliwości przedkłada: po wysłuchaniu Kolegium Konsultorów, Rady Kapłańskiej, Kapituły Katedralnej i Kapituły Bazyliki Kolegiackiej pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny czyli Narodowego Sanktuarium św. Józefa, uprasza, ażeby od dnia 3 grudnia 2017 roku, I Niedzieli Adwentu aż do dnia 6 stycznia 2019 roku, uroczystości Objawienia Pańskiego, był obchodzony Rok Świętego Józefa, tak ażeby okazja przystąpienia do sakramentów, którą się obficie ofiarowuje z odpowiednim przygotowaniem, nakłaniała do dzieł braterskiej nadprzyrodzonej miłości i dzięki temu czy to u poszczególnych wiernych, czy to w różnych grupach wspólnoty diecezjalnej, odnowa duchowa spowodowana przez Rok Miłosierdzia, za łaską Bożą wzmacniała się i poszerzała. Idąc za tym, dla tego bardzo upragnionego celu szczególnie będzie się cieszył z daru odpustów, o który z tego powodu ufnie uprasza się świadectwo i dowód ojcowskiej życzliwości Waszej Świątobliwości i zachętę, aby w całej Diecezji wzmacniała się więź hierarchiczna i synowska wobec tejże Waszej Świątobliwości i wobec własnego Biskupa. A Bóg itd.

Dnia 22 sierpnia 2017 roku we wspomnienie Najświętszej Maryi Panny Królowej

PENITENCJARIA APOSTOLSKA z upoważnienia Ojca Świętego Franciszka łaskawie zezwala na Nadzwyczajny Rok wraz z dołączonym odpustem zupełnym, który winien być uzyskany pod zwykłymi warunkami (spowiedź sakramentalna, komunie święta i modlitwa w intencji Ojca Świętego) przez wiernych szczerze pokutujących i miłością przynaglonych, który mogą ofiarować także przez wstawienie się za duszami wiernych przebywających w czyśćcu, jeśli nawiedzą w pielgrzymce Narodowe Sanktuarium Św. Józefa Kaliskiego i tam podczas sprawowanych uroczystości jubileuszowych, jak i wznaczonych modlitwach, będą pobożnie uczestniczyć, albo przynajmniej przed cudownym obrazem św. Józefa przez odpowiedni czas zanosić będą pokorne prośby za wierność Polski do chrześcijańskiego powołania, za kapłanów i zakonników, o uzyskanie nowych powołań oraz w obronie instytucji ludzkiej rodziny, której przykładem jest Święta Rodzina Jezusa, Maryi i Józefa.

Wierni skrępowani starością, chorobą lub inną poważną przyczyną mogą w równym stopniu uzyskać odpust zupełny, gdy wyrzekną się jakiegokolwiek grzechu i zapewnią, że skoro tylko będzie to możliwe, spełnią trzy zwyczajne warunki odpustu, o których wyżej mowa, jeśli wobec jakiegokolwiek obrazu Patrona niebieskiego pobożnie odmówią wskazane modlitwy ofiarując miłosiernemu Bogu swoje cierpienia i niewygody.

Dlatego więc, aby skuteczniej, przez wzgląd na miłość pasterską, uwidocznili się dostęp do otrzymania łaski Bożej przez posługę Kościoła, Penitencjaria usilnie prosi, aby kanonicy i inni kapłani, którym powierzona została posługa duszpasterska przy Sanktuarium z chętnym i ochoczym sercem oddawali się posłudze sakramentowi pokuty jak też i rozdzielaniu chorym Komunii świętej.

Wszystko to będzie obowiązywało przez cały Rok Świętego Józefa Kaliskiego. Bez względu na wszelkie przeciwne zarządzenia.

Mauro Kard. PIACENZA
Penitencjarz Większy

Ks. Krzysztof NYKIEL
Regens

PAENITENTIARIA APOSTOLICA

Prot. N. 1012/17/1

DECRETUM

PAENITENTIARIA APOSTOLICA, vi facultatum sibi specialissimo modo a Sanctissimo in Christo Patre et Domino Nostro, Domino FRANCISCO Divina Providentia Papa tributarum, Excellentissimo ac Reverendissimo Patri Domino SALVATORI PENNACCHIO, Archiepiscopo Titulari Montis Marani, Nuntio Apostolico in Polonia, benignè concedit ut, die II Decembris MMXVII, quo aperietur Iosephinus Annus Calisiensis, post litatum divinum Sacrificium in Basilica Nationali Sanctuario Sancti Ioseph, impertiat Episcopis, canonicis aliisque presbyteris, diaconis, religiosis viris ac mulieribus omnibusque piis fidelibus laicis adstantibus, qui vere paenitentes atque caritate compulsi iisdem sacris interfuerint, PAPALEM BENEDICTIONEM cum adnexa plenaria Indulgentia, suetis sub condicionibus lucranda (sacramentali confessione, eucharistica communione et oratione ad mentem Summi Pontificis).

Christifideles qui PAPALEM BENEDICTIONEM devote acceperint, etsi, rationabili circumstantia, sacris ritibus physice non adfuerint, dummodo ritus ipsos, dum peraguntur, ope instrumenti televisifici vel radiophonici propagatos pia mentis intentione secuti fuerint, plenariam Indulgentiam, ad normam iuris, consequi valebunt.

Contrariis quibuslibet non obstantibus.

Datum Romae, ex aedibus Paenitentiariae Apostolicae, die XXII mensis Augusti, anno Dominicae Incarnationis MMXVII.

Maurus Card. PIACENZA
Paenitentiaris Maior

Christophorus NYKIEL
Regens

PAENITENTIARIA APOSTOLICA

Prot. N. 1012/17/I

DEKRET

PENITENCJARIA APOSTOLSKA na mocy władzy w szczególny sposób jej udzielonej przez Jego Świątobliwość w Chrystusie Panu Naszym z Bożej Opatrzności Ojcu Świętemu FRANCISZKOWI, zezwala łaskawie Jego Ekscelencji i Czcigodnemu Ojcu Salwatorowi Pennacchio, Arcybiskupowi Tytularnemu Montis Marani, Nuncjuszowi Apostolskiemu w Polsce, aby w dniu 2 grudnia 2017 roku, w którym rozpoczyna się Rok Świętego Józefa

Kaliskiego, po złożonej ofierze Mszy św. w Bazylice Narodowego Sanktuarium Świętego Józefa uczestniczącym biskupom, kanonikom i innym kapłanom, diakonom, osobom konsekrowanym, mężczyznom i kobietom, i wszystkim pobożnym wiernym świeckim, którzy w szczerzej pokucie i poruszeni miłością będą w tych obrzędach brać udział, udzielono PAPIESKIEGO BŁOGOSŁAWIENSTWA wraz z dołączonym odpustem zupełnym, który powinien być uzyskany pod zwykłymi warunkami (spowiedź św., komunie św. i modlitwa w intencji Ojca św.).

Wierni, którzy nabożnie przyjmą BŁOGOSŁAWIENSTWO PAPIESKIE, choć z uzasadnionej okoliczności nie będą fizycznie obecni podczas świętych obrzędów, będą mogli otrzymać odpust zupełny zgodnie z przepisami prawa, byleby z pobożną intencją śledzili transmitowane za pośrednictwem środków telewizyjnych lub radiowych obrzędy podczas ich sprawowania.

Bez względu na wszelkie przeciwne zarządzenia.

Dan w Rzymie, z siedziby Penitencjarii Apostolskiej, dnia 22 miesiąca sierpnia, roku Wcielenia Pańskiego 2017.

Mauro Kard. PIACENZA
Penitencjarz Większy

Ks. Krzysztof NYKIEL
Regens

III. NAUCZANIE BISKUPÓW O LITURGII

Uchwała nr 24/377/2017
Konferencji Episkopatu Polski
z dnia 14 października 2017 r.
w sprawie przyjęcia Instrukcji o muzyce kościelnej

Konferencja Episkopatu Polski podczas 377. Zebrania Plenarnego, odbywającego się w Lublinie, w dniach 13-14 października 2017 roku, na podstawie art. 19 Statutu KEP, przyjmuje dokument: *Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski o muzyce kościelnej*.

Tekst dokumentu stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

+ Stanisław GADECKI
Arcybiskup Metropolita Poznański
Przewodniczący KEP

+ Artur G. MIZIŃSKI
Sekretarz Generalny KEP

Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski o muzyce kościelnej

Wstęp

1. Mija 50 lat od opublikowania Instrukcji *Musicam sacram* służącej wprowadzeniu w życie Konstytucji o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium* Soboru Watykańskiego II. Kościół jest wdzięczny Bogu za odnowę życia liturgicznego, którą umożliwiło nauczanie soborowe. Zaznaczono w nim, że muzyka, a zwłaszcza *śpiew kościelny związany ze słowami, jest nieodzowną oraz integralną częścią uroczystej liturgii*¹. Już wcześniej Pius XII w encyklice o muzyce kościelnej *Musicae sacrae disciplina* podkreślił, że *inne rodzaje sztuki: architektura, malarstwo czy rzeźbiarstwo, przygotowują tylko godne miejsce świętym obrędom, muzyka sakralna spełnia uprzywilejowaną rolę w samym sprawowaniu świętych ceremonii i obrzędów*².

2. Wspomniana Instrukcja *Musicam sacram* Świętej Kongregacji Obrzędów z 1967 roku, a na gruncie polskim *Instrukcja Episkopatu Polski o muzyce liturgicznej po Soborze Watykańskim II* z 1979 roku, szczegółowo omówiły wskazania soborowej konstytucji. Po nich ukazały się jeszcze inne dokumenty Stolicy Apostolskiej poświęcone liturgii.

1. Konstytucja o liturgii świętej Soboru Watykańskiego II (4.12.1963) [dalej: KL], 112.

2. Pius XII, Encyklika *Musicae sacrae disciplina* (25.12.1955), II, 3.

Do wielu z nich odwołuje się niniejsza *Instrukcja*, przypominając zapisane tam normy, które powinny być realizowane w życiu liturgicznym.

3. Zachodzące przemiany społeczne i kulturowe oraz postępująca sekularyzacja życia dotyczą także liturgii. Przyczyna tego zjawiska tkwi przede wszystkim w fałszywym poczuciu wolności oraz nieznajomości nauki Kościoła³. *Wierni mają prawo, aby władza kościelna sprawowała kierownictwo nad świętą liturgią, aby liturgia nie była postrzegana jako prywatna własność kogokolwiek, ani samego celebrycy, ani wspólnoty, w której sprawuje się sakramenty*⁴. W tym kontekście istnieje również potrzeba bardziej wnikliwego spojrzenia na problemy związane z muzyką w Kościele w Polsce.

I. Zasady ogólne

4. Z obrzędami chrześcijańskimi zawsze związana była muzyka. Psalmi, hymny i pieśni stanowiące część Biblii, stają się nośnikami prawd objawionych⁵. Już w Kościele apostołskim śpiew traktowano jako dar Ducha, tak samo jak głoszenie kerygmatu. Kościół nadal otacza opieką wszelkie formy sztuki sakralnej. Przejawia się to także w trosce o zachowanie i powiększanie skarbcza muzyki sakralnej⁶.

5. Wskazania Kościoła dotyczące muzyki można lepiej rozumieć, gdy uściśli się znaczenie pojęć: muzyka religijna, kościelna, sakralna czy liturgiczna.

a) Muzyka religijna jest sztuką, która odnosi się w swej inspiracji do tematyki dotyczącej Boga, Jego objawiania się w świecie, bądź też różnych przejawów życia wspólnoty wierzących,

b) Muzyka kościelna pochodzi z chrześcijańskiego kręgu kulturowego i jest związana z życiem chrześcijańskich wspólnot wyznaniowych,

c) Muzyka sakralna obejmuje wszelkie kompozycje powstałe w ciągu wieków z przeznaczeniem do liturgii w Kościele,

d) Muzyką liturgiczną są kompozycje, które zgodnie z przepisami kościelnymi współtworzą święte obrzędy. W wypełnianiu funkcji znaku liturgicznego muzyka posługuje się różnymi formami, gatunkami i rodzajami, zarówno wokalnymi, wokarno-instrumentalnymi, jak i instrumentalnymi.

6. Liturgia z natury swej jest nie tylko otwarta na muzykę, lecz wręcz się jej domaga. Muzyka w liturgii nie jest jej „oprawą”, ale integralnie wiąże się z celebracją świętych obrzędów. *Może być szczególnym sposobem uczestnictwa w świętych obrzędach, w tajemnicy wiary*⁷. Celem muzyki liturgicznej jest chwała Boża i uświęcenie wiernych⁸ oraz budowanie wspólnoty wierzących.

7. *Kościół uznaje wszystkie formy prawdziwej sztuki i dopuszcza je do służby Bożej, jeżeli tylko posiadają wymagane przymioty*⁹. Należy bezwzględnie stać na straży wykonywania takiej muzyki liturgicznej, która jest autentyczną sztuką nakierowaną zawsze na świętość

3. Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Instrukcja Redemptionis sacramentum* (25.03.2004) [dalej: RS], 7 i 9.

4. RS 18.

5. Zob. Wj 15, 1-21; 2 Sm 6, 5; 1 Krn 23, 5; 25, 2-32; Ef 5, 18; Kol 3, 16; 1 Kor 14, 26.

6. Zob. KL 114.

7. Przemówienie papieża seniora Benedykta XVI po nadaniu doktoratu honoris causa, Castel Gandolfo (5.07.2015), *Anamnesis* 21(2015), nr 4 (83), s. 8.

8. Zob. KL 112.

9. Tamże.

kultu, i wprowadzać do liturgii tylko to, co odpowiada świętości miejsca, godności obrzędów liturgicznych i pobożności wiernych¹⁰. *Nie wolno w liturgii wykonywać utworów o charakterze świeckim*¹¹.

8. *W ramach ars celebrandi znaczące miejsce zajmuje śpiew liturgiczny*¹². *Czynność liturgiczna przybiera godniejszą postać, gdy służba Boża odbywa się uroczystie ze śpiewem, przy udziale osób posługujących na mocy święceń, z czynnym uczestnictwem wiernych*¹³. W większym stopniu należy uwzględnić chorał gregoriański jako własny śpiew liturgii rzymskiej¹⁴.

9. Teksty przeznaczone do śpiewów kościelnych należy *czerpać przede wszystkim z Pisma Świętego i źródeł liturgicznych*¹⁵. Tekst i melodia oraz ich wykonanie mają odpowiadać znaczeniu celebrowanej tajemnicy, częściom obrzędu, a także okresowi liturgicznemu¹⁶.

II. Muzyczne funkcje w liturgii

10. W czynnościach liturgicznych każdy, w zależności od święceń i funkcji, pełni sobie właściwe zadanie: przewodniczący liturgii biskup lub prezbiter, diakon, lektor, psalterzysta, kantor, schola, chór, dyrygent, organista. Biskup diecezjalny jest pierwszym szafarzem Bożych misterii w powierzonym mu Kościele, dlatego czuwa nad stosowaniem odpowiedniej muzyki liturgicznej. W parafii proboszcz, a w innych wspólnotach ten, kto w imieniu biskupa spełnia urząd pasterski, odpowiada za kształt liturgii i jej przygotowanie. Nieodzowna jest harmonijna współpraca wszystkich pełniących różne funkcje.

a) Przewodniczący liturgii powinien wykorzystywać dopuszczone i zalecone przez przepisy możliwości w sprawowaniu świętych obrzędów i dostosowania ich do potrzeb wspólnoty. Zaleca się, aby uwzględniał stopnie uroczystej liturgii i śpiewał wszystkie części przeznaczone dla niego¹⁷,

b) Funkcją diakona związaną ze śpiewem jest: proklamowanie Ewangelii, podawanie intencji modlitwy powszechnej, wezwanie do znaku pokoju, rozesłanie i inne wezwania zawarte w obrzędach. Do diakona (a gdy go nie ma, do prezbitera lub kantora) należy wykonanie uroczystego orędzia wielkanocnego,

c) Lektor, który wykonuje czytania, może je zaśpiewać według melodii z Lekcjonarza¹⁸,

d) Psalterzysta¹⁹ (psalmista, kantor psalmu) wykonuje psalm responsoryjny z ambony,

e) Do kantora należy: przygotowanie i kierowanie śpiewem zgromadzenia liturgicznego oraz solowe wykonywanie niektórych śpiewów. Funkcji tej nie może spełniać z ambony, z wyjątkiem śpiewu orędzia wielkanocnego²⁰,

f) Schola prowadzi śpiew całego zgromadzenia liturgicznego. Może również samodzielnie wykonywać podczas celebracji śpiewy liturgiczne zgodnie z obowiązującymi przepisami,

10. Zob. Instrukcja Świętej Kongregacji Obrzędów *Musicam sacram* (5.03.1967) [dalej: MS], 60.

11. *Instrukcja Episkopatu Polski o muzyce liturgicznej po Soborze Watykańskim II* (8.02.1979) [dalej: IEP], 10.

12. Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Sacramentum caritatis* (22.02.2007) [dalej: SC], 42.

13. KL 113.

14. Zob. KL 116.

15. KL 121.

16. Zob. SC 42.

17. Zob. MS 27–31.

18. *Lekcjonarz mszalny* [dalej: LM], t. I, Poznań 2015, s. 285–286.

19. Terminem *psalterzysta* polskie dokumenty Kościoła tłumaczą łacińskie określenie *psalmista*.

20. Zob. OWMR 309.

g) Chór zasadniczo wykonuje muzykę wielogłosową. Jeżeli nie ma scholi, powinien przejąć jej zadania. Zawsze włącza się w śpiew całego zgromadzenia,

h) Dyrygentem zespołu śpiewaczego może być wyłącznie osoba posiadająca odpowiednie przygotowanie muzyczne i liturgiczne. Jeżeli nie ma kantora, kieruje śpiewem uczestników liturgii,

i) Organista akompaniuje do śpiewu całego zgromadzenia liturgicznego oraz wykonuje utwory organowe zgodnie z przepisami. Nie akompaniuje do śpiewów solowych przewodniczącego liturgii lub kogoś z asysty²¹. Jeżeli nie ma ani kantora, ani dyrygenta, organista akompaniując, intonuje i prowadzi śpiew całego zgromadzenia,

j) Nie ma nic bardziej podniosłego w świętych czynnościach niż zgromadzenie liturgiczne, które wyraża swą wiarę przez wspólny śpiew²². *Dlatego należy bardzo starannie dobierać i łączyć te formy i elementy przez Kościół zaproponowane, które (...) bardziej sprzyjają czynnemu i pełnemu uczestnictwu wiernych²³. Pełny udział nie ogranicza się do wspólnego śpiewania – słuchanie jest również formą uczestnictwa. W odpowiednim czasie należy zachować także pełne czci milczenie²⁴.*

11. Należy szczególną troską otoczyć istniejące w parafii zespoły śpiewacze, a tam, gdzie ich nie ma, powoływać nowe. Ich udział w liturgii daje możliwość wzbogacenia i urozmaicenia repertuaru oraz zapewnia w kościołach żywotność utworów ze skarbca muzyki liturgicznej. Zawsze należy pamiętać o zachowaniu odpowiedniej proporcji pomiędzy śpiewami scholi, chóru i ludu.

a) Zespoły śpiewacze powinny pełnić swoje funkcje w takim miejscu, aby ich członkowie mieli możliwość pełnego, sakramentalnego uczestnictwa w liturgii²⁵,

b) Każdy kościelny zespół śpiewaczy powinien mieć opiekuna, którym jest rządcą parafii lub wyznaczony przez niego duchowny. Obowiązkiem opiekuna jest troska o stałą formację duchową członków zespołu²⁶.

12. Organista ma obowiązek należycie przygotować muzykę do każdej liturgii. Jego zadaniem jest również kształcenie kantorów i psalterzystów. Jeśli nie czyni tego kantor, organista uczy wiernych (zwłaszcza dzieci i młodzież) śpiewów liturgicznych. Może także prowadzić zespoły śpiewacze.

a) Pełnienie funkcji organisty wymaga stałej formacji liturgicznej i duchowej oraz doskonalenia umiejętności muzycznych. Obowiązkiem organisty jest udział w spotkaniach formacyjnych organizowanych w diecezjach,

b) Warunkiem koniecznym do zatrudnienia na stanowisku organisty jest posiadanie kwalifikacji muzyka kościelnego, a nie tylko ogólne wykształcenie muzyczne. Szczegółowo normy te określa prawo diecezjalne. W większych parafiach zaleca się organizowanie konkursów na stanowisko organisty.

III. Muzyka w liturgii Mszy świętej

13. Tajemnica Eucharystii jest zbyt wielka, *ażby ktoś mógł pozwolić sobie na traktowanie jej wedle własnej oceny, która nie szanowałaby jej świętego charakteru i jej wymiaru*

21. Zob. MS 64.

22. Zob. MS 16.

23. *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego* (6.11.2003) [dalej: OWMR], 20.

24. KL 30; zob. OWMR 56, 88.

25. Zob. MS 23 c; OWMR 312.

26. Zob. MS 24. Pomocą może być ogólnopolski program formacji służby liturgicznej.

powszechnego²⁷. Należy przestrzegać wszystkich norm dotyczących Mszy świętej, które znajdują się w *Ogólnym wprowadzeniu do Mszału rzymskiego*.

14. Wszystkie śpiewy mszalne powinny być zgodne z czynnością świętą, z treścią dnia lub okresu liturgicznego i zatwierdzone przez kompetentną władzę diecezjalną²⁸. Pomocą w ich wyborze są teksty liturgiczne (antyfony, modlitwy, czytania). Należy korzystać z bogatego skarbcza polskich pieśni kościelnych i troszczyć się o jego powiększanie. Części stałych Mszy świętej, a także psalmu responsoryjnego, nie wolno zastępować innymi śpiewami.

15. Niektóre części Mszy świętej mogą być śpiewane w różnych językach. Dotyczy to zwłaszcza liturgii z udziałem większej grupy obcokrajowców. Niezależnie od tego, szczególnie zaleca się śpiew w języku łacińskim²⁹.

16. Należy zwrócić uwagę na dwojaki charakter śpiewów: jedne są samodzielnym obrzędem, inne towarzyszą obrzędowi³⁰. Sprawowanie liturgii wymaga uzgodnienia czasu trwania śpiewu z akcją liturgiczną.

17. Przed rozpoczęciem celebracji zaleca się wykonywanie muzyki sakralnej. Podczas gromadzenia się wiernych ma ona pomóc w tworzeniu atmosfery modlitewnego skupienia.

18. Obrzędy wstępne:

a) Śpiew na wejście *rozpoczyna celebrację, umacnia jedność zgromadzonych, wprowadza ich umysły w przeżywanie misterium okresu liturgicznego lub święta oraz towarzyszy procesji kapłana i usługujących*³¹. Wykonuje się antyfonę lub inny śpiew zatwierdzony przez władzę kościelną,

b) *Panie, zmiłuj się nad nami (Kyrie)* jest śpiewem litanijnym wykonywanym naprzemiennie z uwzględnieniem całego zgromadzenia lub samodzielnie przez zespół śpiewaczy. Ta sama zasada dotyczy trzeciej formy aktu pokuty,

c) Hymn *Chwała na wysokości Bogu (Gloria)* rozpoczyna kapłan, kantor lub zespół śpiewaczy. Śpiewają go wszyscy razem albo naprzemiennie. Może być wykonany także samodzielnie przez scholę lub chór³²,

d) Kolekta powinna być albo w całości śpiewana, albo w całości recytowana³³; po wzwaniu do modlitwy należy zachować chwilę milczenia.

19. Liturgia słowa Bożego

a) Lekcje wolno śpiewać jedynie według melodii zamieszczonych w Lekcjonarzu³⁴. Po czytaniu można odśpiewać kończącą formułę z aklamacją,

b) Psalm responsoryjny jest medytacją nad usłyszanym słowem Bożym i stanowi integralną część liturgii słowa. Wykonuje go psalterzysta z miejsca proklamacji słowa Bożego w formie responsoryjnej (wierni odpowiadają refrenem) lub w sposób ciągły bez refrenu³⁵. Zamiast psalmu można wyśpiewać Graduał. Śpiew po czytaniu wykonuje się jednogłosowo, refren może być także realizowany wielogłosowo,

27. Jan Paweł II, Encyklika *Ecclesia de Eucharistia* (7.04.2003), 52.

28. IEP 8, 10.

29. Zob. MS 51.

30. 30 Por. OWMR 37.

31. OWMR 47.

32. Por. OWMR 53.

33. Dotyczy to również Modlitwy nad darami i Modlitwy po Komunii.

34. LM, t. I, s. 285–286.

35. Zob. OWMR 61; *Wskazania Episkopatu Polski po ogłoszeniu nowego wydania OWMR* (9.03.2005)

[dalej: WEP], 14.

c) Sekwencję przed *Alleluja* śpiewa zespół śpiewaczy lub kantor. Może ją wykonać w postawie siedzącej całe zgromadzenie,

d) Aklamacja przed czytaniem Ewangelii powinna być śpiewana, w przeciwnym razie można ją opuścić. *Wszyscy, stojąc, wykonują tę aklamację pod przewodnictwem scholi albo kantora oraz ją powtarzają; werset zaś śpiewa schola albo kantor*³⁶. W uroczystych celebracjach po proklamacji Ewangelii można powtórzyć samą aklamację bez wersetu³⁷,

e) Ewangelię można śpiewać jedynie według melodii zamieszczonych w *Lekcjonarzu*³⁸. W przypadku czytanej Ewangelii zaleca się śpiew dialogu i końcowej aklamacji,

f) *Wyznanie wiary (Credo)* w celebracjach bardziej uroczystych zaleca się śpiewać. Intonuje je przewodniczący liturgii, kantor lub zespół śpiewaczy, a wykonuje całe zgromadzenie razem albo naprzemiennie³⁹,

g) Wezwania modlitwy powszechnej mogą być śpiewane przez diakona, kantora lub inną osobę. W przypadku czytanych intencji można śpiewać samo wezwanie z aklamacją. Zaleca się śpiew końcowej modlitwy.

20. Liturgia eucharystyczna

a) Śpiew na przygotowanie darów zasadniczo towarzyszy procesji. Może być wykonywany podczas obrzędów przygotowania darów także wówczas, gdy nie ma procesji. Obrzędowi temu może towarzyszyć muzyka wokalnie-instrumentalna lub instrumentalna⁴⁰,

b) Dialog przed prefacją, prefacja i aklamacja *Święty (Sanctus)* stanowią jedną całość i powinny być śpiewane. Nie należy rozróżniać sposobu wykonywania tych części, śpiewając dialog, a recytując prefację⁴¹. Śpiew aklamacji *Święty* należy do całego zgromadzenia⁴²,

c) W celebracjach bardziej uroczystych zaleca się wykorzystanie zamieszczonych w Mszałe melodii do tekstów Modlitwy eucharystycznej,

d) Po konsekracji, podczas ukazania świętych postaci, zasadniczo nie wykonuje się muzyki instrumentalnej,

e) Poleca się wykonywać zamiennie wszystkie cztery aklamacje po przeistoczeniu,

f) Doksologia kończąca Modlitwę eucharystyczną powinna być śpiewana. W uroczystych celebracjach aklamację *Amen* można wielokrotnie powtórzyć, a także wykonać wielogłosowo,

g) Modlitwa Pańska (*Pater noster*) wraz z wprowadzeniem i embolizmem może być śpiewana wyłącznie na melodie zamieszczone w *Mszałe*⁴³,

h) W czasie przekazywania znaku pokoju nie wykonuje się żadnego śpiewu,

i) Śpiew *Baranku Boży (Agnus Dei)* towarzyszy obrzędowi łamania chleba i powinien trwać do jego zakończenia. Może być wykonywany w formie dialogowanej,

j) Kiedy kapłan przyjmuje Najświętszy Sakrament, rozpoczyna się śpiew na Komunię. Wykonuje się antyfonę lub inny śpiew zatwierdzony przez władzę kościelną. Podczas procesji komunijnej, po śpiewie, może być wykonywana muzyka instrumentalna lub wokalnie-instrumentalna⁴⁴,

36. OWMR 62.

37. Zob. WEP 19.

38. LM, t. I, s. 287–291.

39. Zob. MS 34; OWMR 68.

40. Zob. MS 65.

41. Por. MS 29c.

42. OWMR 216.

43. *Mszał rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 2010, s. 371*.

44. Zob. MS 65.

k) Po Komunii świętej, zależnie od okoliczności, następuje akt uwielbienia. Nie należy w tym czasie wykonywać innych czynności. Zgromadzenie może wykonać psalm, inną pieśń pochwalną lub hymn⁴⁵. Dopuszczalna jest również muzyka instrumentalna lub odpowiedni utwór wykonywany przez zespół śpiewaczy.

21. Po rozesłaniu, zwłaszcza gdy odbywa się uroczyste wyjście celebransa z asystą, należy wykonać śpiew, *aby każdy wrócił do swoich dobrych czynów, wielbiąc i błogosławiąc Boga*⁴⁶. Zachęca się ponadto do wykonywania w tym czasie odpowiedniej muzyki instrumentalnej lub wokально-instrumentalnej.

IV. Muzyka w roku liturgicznym

22. Szczególnie uroczysty wydzwięk ma świętowanie niedzieli jako Dnia Pańskiego. Wyjątkowość zgromadzenia eucharystycznego w tym dniu zostaje podkreślona przez liturgię śpiewaną. Starannie przygotowane śpiewy, które sprzyjają dzieleniu się jedną wiarą i miłością, mają być owocem współpracy wszystkich osób odpowiedzialnych za muzyczne ukształtowanie świętych obrzędów. Stają się one wówczas wyrazem radości serca⁴⁷. Także odpowiednio dobrana muzyka instrumentalna powinna podkreślać uroczysty charakter niedzielnej liturgii.

23. W roku liturgicznym, obchodząc misteria odkupienia, Kościół otwiera bogactwo zbawczych czynów i zasług Chrystusa, aby wierni zetknęli się z Nim i dostąpili łaski zbawienia⁴⁸. Treść i charakter poszczególnych obchodów lub okresów liturgicznych powinny stanowić podstawę do wyboru właściwych śpiewów. Melodie refrenów psalmu responsoryjnego, tonów psalmowych i śpiewu przed Ewangelią należy różnicować, by nie miały charakteru uniwersalnego na cały rok. Zaleca się korzystać z bogactwa melodii, uwzględniając okresy liturgiczne oraz uroczystości. Niewskazane jest stosowanie kontrafaktur⁴⁹.

a) W Adwencie w doborze śpiewów należy uwzględnić dwie części tego okresu. Do 16 grudnia treści liturgii nawiązują do historii Izraela oczekującego na przyjsie Mesjasza. Jest to czas duchowego przygotowania się Kościoła na Paruzję. Od 17 grudnia następuje bezpośrednie przygotowanie do uroczystości Narodzenia Pańskiego; podobne treści liturgiczne towarzyszą celebracjom Mszy świętych o Najświętszej Maryi Pannie w Adwencie, zwanych *roratami*,

b) W okresie Narodzenia Pańskiego (od 25 grudnia do święta Chrztu Pańskiego) podczas liturgii należy śpiewać kolędy. Pastorałki (kolędy domowe) mogą być śpiewane wyłącznie poza liturgią: podczas wspólnego kolędowania, jasełek czy na koncertach,

c) Po święcie Chrztu Pańskiego następuje pierwsza część okresu zwykłego. Należy wówczas śpiewać pieśni związane z treścią liturgii tego okresu. W przypadku utrwalonej tradycji śpiewania kolęd aż do święta Ofiarowania Pańskiego dopuszcza się wykorzystywanie zwrotek, których treść koresponduje z liturgią pierwszych tygodni okresu zwykłego. Można także śpiewać kolędy po zakończeniu liturgii,

d) *Okres Wielkiego Postu trwa od Środy Popielcowej do Wielkiego Czwartku (bez Mszy Wieczerzy Pańskiej). Czas ten służy przygotowaniu do obchodu Świąt Wielkanocnych, czyli męki, śmierci i zmartwychwstania naszego Pana. Dominiują w nim trzy tematy: pokuta,*

45. Zob. OWMR 88.

46. OWMR 90 c.

47. Zob. Jan Paweł II List apostolski *Dies Domini* o świętowaniu niedzieli (31.05.1998), 50.

48. Zob. KL 102.

49. Wykorzystywanie fragmentów pieśni.

chrzest i męka Pańska, przy czym w liturgii temat pasyjny przeważa dopiero w Wielkim Tygodniu, a w polskiej tradycji – od poniedziałku piątego tygodnia⁵⁰. W doborze śpiewów należy uwzględnić to zróżnicowanie. Śpiew pieśni pasyjnych należy stosować zawsze w sprawowaniu nabożeństw Gorzkich żalów i Drogi krzyżowej,

e) Triduum Paschalne stanowi szczyt roku liturgicznego. Należy szczególnie zatroszczyć się o przygotowanie muzyki na każdą liturgię Triduum Paschalnego, zwłaszcza: Mszy Wieczerzy Pańskiej, Liturgii na cześć Męki Pańskiej i Wigilii Paschalnej. Te trzy wydarzenia zbawcze znalazły szczególne odzwierciedlenie w muzyce powstałej przez wieki dla oddania chwały Bogu i dla pożytku duchowego wiernych. Należy korzystać z tego skarbcza i dziś tymi kompozycjami pomagać wiernym w oddaniu chwały Bogu. W obrzędach Triduum Paschalnego powinny czynnie uczestniczyć zespoły śpiewacze,

f) Przez cały okres wielkanocny celebracjom eucharystycznym mają zasadniczo towarzyszyć śpiewy o zmartwychwstaniu Pańskim,

g) W okresie zwykłym świętuje się misterium Chrystusa w Jego pełni⁵¹. Śpiewy stosowane w świętych obrzędach, zgodnie z liturgiczną treścią tego okresu, mają przypominać prawdy chrześcijańskiej wiary, nauczanie Chrystusa i Jego zbawcze dzieła.

24. Pośród wielu obchodów liturgicznych w okresie zwykłym na uwagę zasługuje uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa (Boże Ciało). Msza święta i następująca po niej procesja eucharystyczna powinny być sprawowane w sposób szczególnie uroczysty z udziałem zespołów śpiewaczych. Podczas procesji wskazany jest udział orkiestry, która wzbogaca celebrację grą na przemian ze śpiewem wiernych. Ewangelie przy czterech ołtarzach powinny być śpiewane. Należy zadbać, aby uczestniczący w procesji mieli przygotowane teksty pieśni eucharystycznych.

V. Śpiew Liturgii godzin

25. Liturgia godzin jest publiczną modlitwą Kościoła, która *rozciąga na poszczególne pory dnia uwielbienie i dziękczynienie oraz wspomnienie tajemnic zbawienia⁵². Zaleca się celebrowanie ze śpiewem przynajmniej Jutrzni i Nieszporów we wspólnotach Kościoła, w parafiach, zgromadzeniach zakonnych i seminariach duchownych, zwłaszcza w niedziele i święta⁵³.*

a) Hymn ze swej natury domaga się śpiewu. Wykonuje się go wspólnie lub naprzemiennie na dwa chóry. Może być zastąpiony odpowiednim śpiewem podanym w księgach *Liturgii godzin*,

b) Psalmodia stanowi zasadniczą część *Liturgii godzin* i z natury swej przeznaczona jest do śpiewu⁵⁴. Jej poprawne wykonanie ma pomóc w kontemplacji, jest świadectwem wiary oraz znakiem wspólnoty. Zaleca się stosowanie różnych melodii, szczególnie tonów gregoriańskich. Dopuszczone są trzy zasadnicze sposoby śpiewania psalmodii: antyfonalny – wykonywany naprzemiennie przez dwa chóry, responsorialny – polegający na dialogu solisty z ludem, oraz ciągły,

c) Kantyki ewangeliczne (Zachariasza, Maryi i Symeona) wykonuje się na sposób psalmodii, zachowując w tonach gregoriańskich intonatio w każdym wersecie. Właściwą prak-

50. J. Siedlecki, *Śpiewnik kościelny* (wydanie XLI), Kraków 2017, s. 153.

51. Zob. *Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza*, 43.

52. *Ogólne wprowadzenie do Liturgii godzin* [dalej: OWLG], 2, 12.

53. Zob. OWLG 21.

54. Zob. OWLG 103.

tyką jest wyróżnianie tych części celebracji nie tylko znakiem krzyża, ale także wykonaniem ich w sposób uroczysty, np. wielogłosowo,

d) Antyfony poprzedzające kantyki ewangeliczne powinny odróżniać się melodycznie od antyfon stosowanych w psalmodii,

e) *Czytania nie są przeznaczone do śpiewu. Należy je wykonywać godnie, wyraźnie i dokładnie, tak by wszyscy dobrze je słyszeli i rozumieli. Można je śpiewać tylko wtedy, gdy zastosowana melodia nie przesłania słów i zrozumienia tekstu*⁵⁵. *Stosuje się wówczas melodie z Lekcjonarza*⁵⁶,

f) Odpowiedzią na usłyszane słowo Boże jest responsorium, które *domaga się śpiewu, i to śpiewu wspólnego*⁵⁷. Melodie do responsoriów można zaczerpnąć ze źródeł liturgicznych, jak również mogą być nowymi kompozycjami⁵⁸. Responsorium można zastąpić medytacją w ciszy lub wykonać inny odpowiedni śpiew zatwierdzony przez władzę kościelną⁵⁹,

g) Prośby w uroczystych celebracjach mogą być śpiewane przez przewodniczącego liturgii lub jednego z posługujących na dwa sposoby. Pierwszy polega na śpiewie solowym, wtedy zgromadzeni powtarzają stałą aklamację; w drugim można wykorzystać dwuczęściową strukturę prośby – pierwszą śpiewa kantor, drugą wszyscy,

h) Śpiew *Ojciec nasz* wykonuje całe zgromadzenie liturgiczne na melodie z *Mszалу rzymskiego*. Jeżeli prośby i *Ojciec nasz* są śpiewane, wskazane jest, aby modlitwę końcową i błogosławieństwo celebans również odśpiewał.

26. W celu pogłębienia modlitwy w Triduum Paschalnym zachęca się do uroczystego celebrowania *Liturgii godzin*, zwłaszcza Jutrzni z Godziną czytań w Wielki Piątek i w Wielką Sobotę oraz Nieszporów w uroczystość Zmartwychwstania Pańskiego.

27. Należy przywrócić zwyczaj śpiewania Nieszporów w niedziele i uroczystości⁶⁰ z zastosowaniem tonów gregoriańskich. Można wykorzystać tradycyjne polskie przekłady tekstów psalmów z melodiami bądź współczesne opracowania Nieszporów niedzielnych.

28. W sprawowaniu *Liturgii godzin*, podobnie jak we Mszy świętej, można pewne części śpiewać w różnych językach⁶¹.

29. Z szacunkiem trzeba odnieść się do wielowiekowej muzycznej tradycji Kościoła, w której powstało wiele kompozycji z wielogłosowym i wokalnoinstrumentalnym opracowaniem całej *Liturgii godzin* lub wybranych części. Zachęca się współczesnych twórców do tego rodzaju kompozycji.

VI. Muzyka w liturgii sakramentów i sakramentaliów oraz w nabożeństwach

30. Ustanowione przez Chrystusa sakramenty *obejmują wszystkie etapy i wszystkie ważne momenty życia chrześcijanina*⁶². Właściwy dobór repertuaru śpiewów oraz odpowiednie miejsce ich wykonywania pomagają w rozumieniu znaków sakramentalnych.

a) Śpiewy podczas liturgii sakramentu chrztu powinny nawiązywać do prawd wiary chrześcijańskiej i tajemnicy Najświętszej Trójcy. Należy zwrócić uwagę, aby aklamacje

55. OWLG 283.

56. LM, t. 1, s. 283.

57. OWLG 281.

58. Zob. OWLG 282.

59. Zob. OWLG 49.

60. Zob. IEP 22.

61. Zob. MS 51; OWLG 276.

62. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 2009, 1210.

bezpośrednio po udzieleniu sakramentu chrztu oraz na zakończenie obrzędu były wykonywane przez całą wspólnotę. Podczas udzielania sakramentu większej grupie dzieci można wykorzystać stosowną muzykę organową, którą wieńczy wspólny śpiew doksologii,

b) Po odnowieniu przyrzeczeń chrzcielnych, w czasie liturgii sakramentu bierzmowania, można wykonać śpiew, w którym *wspólnota jednogłośnie wyraziłaby swoją wiarę*⁶³. W czasie namaszczenia może śpiewać całe zgromadzenie, jak również schola czy chór. Dopuszczalna jest też muzyka instrumentalna. Spotkania przygotowujące kandydatów do bierzmowania powinny być połączone z nauką śpiewów liturgicznych,

c) Na szczególną uwagę zasługuje Msza święta z Pierwszą Komunią świętą dzieci. Dobór repertuaru śpiewów powinien uwzględniać możliwości percepcyjne i wykonawcze dzieci, ale nie może to usprawiedliwiać wprowadzania do liturgii piosenek religijnych. Niewłaściwe jest także wykonywanie przez grupę dzieci wersetów psalmu responsoryjnego oraz odtwarzanie muzyki za pomocą urządzeń elektronicznych,

d) Zachęca się do drugiej formy celebrowania sakramentu pokuty, którą stanowi *Obrzęd pojednania wielu penitentów z indywidualną spowiedzią i rozgrzeszeniem*⁶⁴. Śpiewy podczas liturgii pokutnej powinny ukazywać prawdę o Bożym miłosierdziu. Można w tym czasie wykonywać także odpowiednią muzykę instrumentalną, która powinna pomagać w kontemplacji, a nie przeszkadzać w spowiedzi. Obrzęd kończy się wspólnym śpiewem uwielbienia,

e) Kościół ogarnia modlitwą szczególnie ludzi cierpiących i przychodzi im z pomocą przez sprawowanie sakramentu namaszczenia chorych. Podczas wspólnotowej formy celebracji tego sakramentu w kościele, śpiewami należy podkreślać prawdę o miłości Chrystusa i chrześcijańskiej nadziei,

f) Sakrament święceń – biskupa, prezbitera, diakona – jest szczególnym wydarzeniem w życiu Kościoła. Podczas celebracji tego sakramentu oprócz uroczystej muzyki instrumentalnej i chóralnej należy uwzględniać śpiewy całego zgromadzenia,

g) W czasie celebracji liturgii sakramentu małżeństwa *należy pilnie wystrzegać się, by pod pozorem podnoszenia okazałości nie wprowadzać do obrzędów czegoś niezgodnego z kultem*⁶⁵. Trzeba zachować odpowiednią równowagę pomiędzy śpiewem ludu a muzyką instrumentalną, śpiewem solowym lub chóralnym, tak aby wierni nie byli wyłączeni z czynnego uczestnictwa w śpiewie⁶⁶. Dobór repertuaru wokalnego i instrumentalnego musi odpowiadać charakterowi świętych czynności. Nie wolno odtwarzać muzyki za pomocą urządzeń elektronicznych.

31. *W obrzędach pogrzebowych swoich dzieci Kościół obchodzi z wiarą paschalne misterium Chrystusa*⁶⁷ i wyraża prawdę, że życie wiernych zmienia się, ale się nie kończy⁶⁸. Liturgia pogrzebu ma ścisły związek z przeżyciami wiernych, a jej celem jest nie tylko modlitwa za zmarłych, lecz także obudzenie wiary i nadziei uczestników pogrzebu⁶⁹. Wykonywane

63. *Obrzędy bierzmowania dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 2004, 23.

64. *Obrzędy pokuty dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1981, s. 42.

65. MS 43.

66. Zob. IEP 20.

67. *Wprowadzenie teologiczne i pastoralne*, 1, w: *Obrzędy pogrzebu dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1978, s. 9.

68. 1. prefacja o zmarłych (nr 86); w: *Mszal rzymski dla diecezji polskich*, Pallottinum 2010, s. 103*.

69. Zob. *Instrukcja liturgiczno-duszpasterska Episkopatu o pogrzebie i modlitwach za zmarłych* (5.05.1978), 5, w: *Wiadomości Diecezjalne. Organ Urzędowy Kurii Diecezjalnej w Katowicach* 46(1978) Nr 11, s. 252.

śpiewy powinny wyrażać nadzieję i wiarę w zmartwychwstanie⁷⁰. Śpiew pożegnalny⁷¹ jest obrzędem, dlatego nie może być skrącany ani zastępowany. Wykonuje go przewodniczący liturgii wraz z całym zgromadzeniem lub naprzemiennie. Godną pochwałą jest praktyka wykonywania Oficjum za zmarłych⁷².

32. Oprócz celebracji liturgicznych ważną rolę w życiu Kościoła spełniają praktyki pobożności ludowej. Prowadzą one *lud chrześcijański zarówno do częstego korzystania z sakramentów, zwłaszcza Eucharystii, jak i do rozmyślenia nad tajemnicami naszego odkupienia oraz do naśladowania chwalebnych przykładów Świętych Pańskich*⁷³.

a) Biskupi zachęcają do pielęgnowania wszystkich nabożeństw, które są świadectwem żywej wiary naszego narodu. Należą do nich nabożeństwa pasyjne, do Najświętszego Serca Pana Jezusa z praktyką spowiedzi i Komunii świętej wynagradzającej w pierwsze piątki miesiąca, nabożeństwa do Matki Bożej (majowe, październikowe, nowenny do Matki Bożej Nieustającej Pomocy, pierwsze soboty miesiąca), nabożeństwa do Świętych Pańskich (litanie, nowenny). Zaleca się podtrzymywanie zwyczaju śpiewu Godzinek (o Najświętszym Sercu Pana Jezusa, Męce Pańskiej, Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny). Należy rozpowszechniać we wspólnotach parafialnych nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego połączone ze śpiewem Koronki,

b) Wielką wagę należy przywiązywać do nabożeństw eucharystycznych pogłębiających cześć do Najświętszego Sakramentu (adoracje, procesje eucharystyczne),

c) Z praktykami pobożności ludowej nierozdzielnie łączą się śpiewy, często o wyraźnym ludowym charakterze jako *naturalny wyraz duszy narodu*⁷⁴, a także muzyka instrumentalna sprzyjająca kontemplacji. Śpiewy tradycyjne należy pielęgnować i ożywiać oraz uczyć ich wiernych, zwłaszcza młodzież i dzieci. *Troska o zachowanie dziedzictwa śpiewów z dawnej tradycji powinna być zgodna z duchem Biblii i Kościoła*⁷⁵. Dopuszczalne są odpowiednie piosenki religijne,

d) W trakcie nabożeństw można wykonywać stosowną muzykę instrumentalną towarzyszącą wiernym w kontemplacji,

e) Do form pobożności ludowej należą także różnego rodzaju pielgrzymki, połączone najczęściej z „rekolekcjami w drodze”. W zależności od potrzeb, w czasie pielgrzymek, można korzystać z bogatego repertuaru piosenek religijnych, które spełniają ważną rolę ewangelizacyjną.

VII. Muzyka w liturgii transmitowanej przez media

33. Liturgia transmitowana przez media powinna mieć charakter pewnego wzorca⁷⁶, dlatego należy zadbać o jej poprawne przygotowanie pod kierunkiem osoby kompetentnej, wyznaczonej do tego zadania przez biskupa⁷⁷. Trzeba dokładnie przygotowywać każ-

70. Tamże, 4.

71. *Przybądźcie z nieba* lub inny śpiew. Zob. *Obrzędy pogrzebu dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1978, s. 188-195.

72. Zob. OWLG 245.

73. RS 41; zob. także KL 13.

74. Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii* (17.12.2001), 17.

75. Tamże.

76. Zob. SC 57.

77. Zob. *Dyrektorium Konferencji Episkopatu Polski w sprawie celebracji Mszy świętej transmitowanej przez telewizję*, 5.

dą transmisję z troską o zachowanie obowiązujących norm liturgicznych⁷⁸.

a) Śpiewy wykonywane podczas transmisji muszą mieć aprobatę władzy kościelnej. Należy starannie i profesjonalnie przygotować wszystkie formy muzyki. Dotyczy to zarówno doboru repertuaru, wykonawców, jak i sposobu wykonania⁷⁹,

b) Transmisja liturgii nie może być okazją do medialnej promocji osób lub zespołów muzycznych. Przy wyborze wykonawców muzyki trzeba uwzględnić ich umiejętności, które są niezbędne do zachowania uroczystego charakteru i piękna liturgii transmitowanej przez media. *Należy wybierać osoby biegłejsze w śpiewie, a nie kierować się jedynie względem na ich godność i urząd*⁸⁰.

34. Organizatorzy transmisji Mszy świętej (realizatorzy, proboszczowie i rektorzy kościołów) powinni uzgadniać repertuar muzyczny z diecezjalną Komisją Muzyki Kościelnej. Zadaniem komisji jest także staranne weryfikowanie kompetencji osób i zespołów, którym powierza się funkcje muzyczne podczas transmitowanej liturgii.

35. Ważną rolę spełnia komentarz dobrze przygotowany i zrealizowany przed rozpoczęciem liturgii, ale nie podczas wykonywania śpiewów i muzyki instrumentalnej. Redaktorzy (sprawozdawcy) powinni mieć odpowiednie przygotowanie liturgiczne lub zaprosić do współpracy osoby kompetentne.

VIII. Muzyka instrumentalna

36. W liturgii głos ludzki ma pierwszeństwo przed wszelkimi instrumentami. Akompaniament na organach i innych instrumentach ma ułatwiać Ludowi Bożemu udział w świętych obrzędach, przyczyniać się do głębszego zjednoczenia wiernych, podtrzymywać ich śpiew, ale nigdy go nie zagłuszać⁸¹. Zawsze pełni funkcję służebną wobec słowa. Przygrywki i tzw. postludia⁸² są integralną częścią śpiewów.

37. Muzyka instrumentalna (kompozycje instrumentalne i improwizacje organowe) stosowana zgodnie ze wskazaniem Kościoła, wzbogaca liturgię. We Mszy świętej wykonanie muzyki instrumentalnej możliwe jest: przed rozpoczęciem śpiewu na wejście, na przygotowanie darów, podczas przystępowania do Komunii świętej (po antyfonie lub śpiewie zastępującym ją), w ramach uwielbienia po Komunii świętej i po zakończeniu liturgii⁸³.

a) *W Kościele łacińskim organy piszczałkowe należy mieć w wielkim poszanowaniu jako tradycyjny instrument muzyczny, którego brzmienie potęguje wzniosłość kościelnych obrzędów, a umysły wiernych porywa ku Bogu i rzeczywistości nadziemskiej*⁸⁴. Organy należy tak umieścić, by służyły ludowi i zespołowi śpiewaczemu, a także by były dobrze słyszane⁸⁵. Instrument elektroniczny dopuszcza się do użytku w liturgii jako tymczasowy. Nie należy więc dodawać do niego sztucznego prospektu, ale dążyć do budowy organów piszczałkowych,

b) Według zasad dotyczących gry na organach, mogą rozbrzmiewać w liturgii również inne instrumenty⁸⁶. Jednak nie każdy instrument odpowiada godności świątyni i jest

78. Zob. tamże, 48-55.

79. Zob. tamże, 56-62.

80. MS 8.

81. Zob. MS 64.

82. Krótki fragment instrumentalny po zakończonym śpiewie.

83. Zob. MS 65.

84. KL 120.

85. Zob. OWMR 313.

86. Zob. MS 62-63.

w jednakowym stopniu zdalny do wzmacniania ducha modlitwy⁸⁷. Nie wolno używać w liturgii instrumentów przeznaczonych do wykonywania muzyki świeckiej (np. gitara elektryczna, perkusja, fortepian, syntezator). Zawsze decydujące znaczenie ma sposób wykorzystania instrumentu oraz wysoka jakość artystyczna wykonania z troską o szlachetne piękno muzyki sakralnej,

c) Wykorzystanie różnych instrumentów poza liturgią jest możliwe z uwzględnieniem sakralnego charakteru świątyni. W doborze instrumentów należy wystrzegać się uzasadnianego często racjami duszpasterskimi ulegania popularnym trendom, niewłaściwym w miejscu świętym. Na pierwszym miejscu trzeba stawiać sztukę muzyczną jako środek oddawania chwały Bogu.

38. Zgodnie ze wskazaniami *Ogólnego wprowadzenia do Mszału rzymskiego – w okresie Adwentu należy używać organów i innych instrumentów muzycznych z umiarem odpowiadającym charakterowi tego czasu, bez uprzedzania pełnej radości płynącej z obchodu uroczystości Narodzenia Pańskiego. W okresie Wielkiego Postu gra na organach i innych instrumentach jest dozwolona tylko w celu podtrzymania śpiewu. Wyjątek od tej zasady stanowią: Niedziela Laetare (4. Niedziela Wielkiego Postu), uroczystości i święta*⁸⁸. Zaleca się nieużywanie instrumentów po odśpiewaniu hymnu *Chwała* w czasie Mszy świętej Wieczery Pańskiej, do rozpoczęcia tego śpiewu w czasie liturgii Wigilii Paschalnej.

39. Podczas uroczystych obchodów liturgicznych we wnętrzu kościoła dopuszczalny jest udział orkiestry. W czasie celebracji poza kościołem oraz podczas procesji ważną rolę może spełnić zwłaszcza orkiestra dęta.

40. Muzyka w liturgii ma być wykonywana wyłącznie „na żywo”. Niedopuszczalne jest stosowanie tzw. automatycznych organistów. Muzyka odtwarzana elektronicznie nie może zastępować gry na instrumentach lub śpiewu zgromadzonych. Może ona jednak, poza celebracją, pomagać w tworzeniu klimatu sacrum we wnętrzu kościoła. Odtwarzanie jej wówczas powinno być czynione z właściwym umiarem, by świątynia pozostawała przede wszystkim miejscem modlitewnego milczenia.

IX. Śpiewniki i materiały pomocnicze

41. W kształtowaniu i przeżywaniu liturgii szczególne znaczenie ma udział wiernych. Śpiewy wykonywane podczas liturgii muszą być zatwierdzone przez władzę kościelną. Wynika stąd obowiązek weryfikacji tekstów i melodii. Pomocą w tym zakresie służą diecezjalne Komisje Muzyki Kościelnej.

a) Duszpasterze powinni zatroszczyć się o zaopatrzenie kościołów i kaplic w odpowiednie pomoce do śpiewu. Mogą to być śpiewniki dostępne dla wiernych lub elektroniczna edycja tekstów na ekranie. Podczas obrzędów należy wyświetlać wyłącznie teksty liturgiczne. Wszelkie komentarze (nazwiska kompozytorów, wykonawców, daty itp.) można podać przed lub po zakończonej liturgii,

b) Edycje śpiewników liturgicznych (ogólnopolskie, diecezjalne, zakonne, parafialne, inne) powinny zawierać wyłącznie śpiewy zatwierdzone przez kompetentną władzę kościelną⁸⁹, w tym wybrany repertuar chorału gregoriańskiego⁹⁰,

87. Zob. Kongregacji Obrzędów, Instrukcja *Liturgicae instaurationes* (5.09.1970), 3.

88. OWMR 313.

89. Zob. KPK kan. 824 § 1.

90. Zob. KL 116; MS 50; IEP 17.

c) Śpiewnik kościelny ks. Jana Siedleckiego (wydanie XLI) został przyjęty przez Konferencję Episkopatu Polski jako ogólnopolski śpiewnik liturgiczny⁹¹.

42. Istnieje potrzeba tworzenia nowych melodii do tekstów antyfon na wejście i na Komunię, a także pieśni będących ich parafrazą⁹². Niech przejęci duchem chrześcijańskim muzycy tworzą kompozycje liturgiczne⁹³. Biskupi zachęcają do organizowania konkursów kompozytorskich.

43. Godne pochwały jest zachowywanie istniejących i tworzenie nowych parafialnych zbiorów nutowych (organowych, chóralnych)⁹⁴. Na uznanie zasługują także wszelkie inicjatywy tworzenia bibliotek internetowych ze zbiorami muzyki sakralnej.

X. Koncerty muzyki religijnej

44. Muzyka religijna jest w wysokim stopniu skutecznym środkiem dla ożywienia pobożności wiernych, dlatego w nabożeństwach odprawianych poza liturgią można wykorzystać te utwory muzyczne, które utraciły już wprawdzie miejsce w liturgii, ale ze względu na swoją wartość artystyczną i duszpasterską nie powinny popaść w zapomnienie. Jedną z form takich nabożeństw mogą być godziny lub koncerty muzyki religijnej⁹⁵. Za organizacją koncertów w kościołach przemawia też wiele innych względów, jak: akustyka, estetyka wnętrza, miejsce wykonywania. Stwarza to organistom oraz zespołom działającym przy kościołach możliwość dzielenia się owocami swej pracy i prezentowania różnorodnych form muzyki religijnej.

a) Trzeba pamiętać, że kościoły nie są zwyczajnymi miejscami „publicznymi” mogącymi służyć wszelkim zgromadzeniom. Są to miejsca święte, przeznaczone wyłącznie i na stałe, od momentu ich konsekracji lub poświęcenia, do sprawowania kultu Bożego. Pozostają one miejscem świętym również wtedy, gdy nie odbywają się w nim obrzędy liturgiczne⁹⁶. W Ewangelii czytamy: *Mój dom będzie domem modlitwy*⁹⁷,

b) *Każde wielkie dzieło sztuki w swojej inspiracji i w swych korzeniach jest religijne*⁹⁸. *Autentyczna forma sztuki jest swoistą drogą dostępu do głębszej rzeczywistości człowieka i świata. Tym samym stanowi też bardzo trafne wprowadzenie w perspektywę wiary*⁹⁹. Zachwyt nad pięknem może prowadzić do doświadczenia religijnego. Kościół musi być ojczyzną piękną¹⁰⁰. Pasterze Kościoła w Polsce zachęcają do takich prezentacji muzyki, które będą rozbudzać poczucie duchowego wymiaru piękna. Piękno wraz z blaskiem prawdy i siłą dobra jest przymiotem samego Boga,

c) Kościół jako żywa wspólnota wiary wskazująca na Chrystusa, choć popiera rozwój sztuki, nie zastępuje instytucji służących kulturze muzycznej. Nie może aprobeować organizowania w kościołach koncertów muzyki o charakterze wyraźnie rozrywkowym – nawet o wysokich walorach artystycznych,

91. Uchwała nr 13/372/2016 Konferencji Episkopatu Polski z dnia 16 kwietnia 2016 roku, Anamnesis 22 (2016), nr 3 (86), s. 23.

92. Zob. MS 59–60.

93. Zob. KL 121.

94. Zob. IEP 37.

95. Tamże 27.

96. Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, Instrukcja *Koncerty w kościołach* (5.11.1987), 5.

97. Łk 19, 46.

98. Jan Paweł II, *Wiara i kultura*, Rzym 1986, s. 217.

99. Tenże, *List do artystów* (4.03.1999), 6.

100. J. Ratzinger, *Opera omnia. Teologia liturgii*, t. 11, Lublin 2012, s. 492.

d) Przy organizowaniu koncertów ewangelizacyjnych szczególną uwagę należy zwrócić na poprawność teologiczną tekstów śpiewów oraz na to, by nie było w kościele promowania muzyki świeckiej.

45. W czasie koncertu artyści powinni występować poza prezbiterium. Najświętszy Sakrament należy w miarę możliwości przechowywać w odrębnej kaplicy lub innym stosownym miejscu.

46. Prelekcji ani komentarza do koncertu nie należy prowadzić z ambony. Jest ona bowiem miejscem proklamacji słowa Bożego.

47. Celem koncertów muzyki religijnej jest skierowanie serc słuchaczy ku Bogu, a nie promowanie wykonawców czy kompozytorów. Strój i zachowanie, zarówno wykonawców jak i słuchaczy, muszą odpowiadać sakralnemu charakterowi kościoła.

48. Koncerty w kościołach mają służyć duchowemu dobru słuchaczy, dlatego nie mogą być zwykłą działalnością gospodarczą. Organizator ponoszący określone koszty (np. godziwe honorarium dla artystów zawodowych) może zadbać o formę ich zwrotu, zachowując odpowiednie przepisy prawa.

49. Decyzja o wykonywaniu koncertu w kościele należy do biskupa diecezjalnego. Może on wyznaczyć osobę lub komisję, do której proboszcz lub rektor kościoła ma obowiązek odpowiednio wcześniej zgłosić chęć zorganizowania koncertu, przedstawiając pisemnie jego datę, szczegółowy program oraz wykonawców. Konieczne jest spisanie z organizatorem koncertu umowy zawierającej zobowiązanie do pokrycia kosztów i ewentualnych szkód. Zasady zawarte w niniejszym punkcie nie dotyczą koncertów muzyki religijnej wykonywanych przez chóry i schole parafialne oraz organistów.

50. Należy popierać, we współpracy z lokalnymi instytucjami kultury, inicjatywy organizowania koncertów muzyki religijnej i przygotowywać je z odpowiednim komentarzem pastoralnym. Ma on pomagać w głębszym rozumieniu samej muzyki i być pożytkiem duchowym dla słuchaczy. W celu podnoszenia poziomu artystycznego kościelnych zespołów muzycznych, trzeba troszczyć się o ich udział w organizowanych koncertach, konkursach, przeglądach czy festiwalach.

XI. Edukacja i formacja muzyczna

51. Troska o należyty stan muzyki w Kościele spoczywa na biskupach diecezjalnych, przełożonych zakonnych, rektorach seminariów duchownych, proboszczach i rektorach kościołów. Edukacją i formacją muzyczną powinni być objęci: alumni seminariów duchownych diecezjalnych i zakonnych, kandydaci do pełnienia funkcji organisty, kantora, psalterzysty, dyrygenta chóru i scholi, duchowieństwo diecezjalne i zakonne oraz pozostali wierni¹⁰¹.

52. Formacja muzyczna duchowieństwa prowadzona podczas zjazdów, sympozjów, kongregacji, rekolekcji, sprzyja przypominaniu norm liturgicznych, a także prawidłowej praktyce śpiewów, zwłaszcza przeznaczonych dla przewodniczącego liturgii.

53. W seminariach duchownych powinien być realizowany program nauczania muzyki kościelnej zgodnie z przyjętym *Ratio studiorum*¹⁰². Należy prowadzić systematyczne ćwiczenia śpiewu gregoriańskiego, a także śpiewów w języku polskim w celu poznania reper-

101. Zob. IEP 31–36.

102. Zob. *Zasady formacji kapłańskiej w Polsce*, w: *Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*, Częstochowa 1999, s. 197–199.

tuaru oraz pogłębienia ogólnej wrażliwości muzycznej alumnów¹⁰³.

54. Wielkie znaczenie ma edukacja i formacja muzyków kościelnych. Organiści, dyrygenci, kantorzy, psalterzyści, członkowie zespołów śpiewaczych spełniają funkcje liturgiczne, a zarazem są w parafiach animatorami życia muzycznego. Od nich w dużej mierze zależy poziom kultury muzycznej wiernych¹⁰⁴.

a) Kształcenie muzyków kościelnych w Polsce odbywa się w szkołach państwowych i kościelnych zarówno na poziomie akademickim, średnim, jak i podstawowym¹⁰⁵. Z wielkim uznaniem należy przyjąć wszelkie inicjatywy edukacji w tym zakresie podejmowane w publicznych średnich i wyższych szkołach muzycznych, a także tworzenia instytutów muzyki kościelnej¹⁰⁶. Bardzo ważna jest troska o gruntowne kształcenie liturgiczne uczniów i studentów tych szkół. Biskupi zachęcają kierujących diecezjalnymi ośrodkami kształcenia organistów do podejmowania starań o uzyskanie statusu szkół publicznych,

b) Nauczyciele prowadzący przedmioty muzyczne w ośrodkach diecezjalnych, seminariach duchownych i zakonnych domach formacyjnych powinni mieć wyższe wykształcenie muzyczne, a co najważniejsze – mają być autentycznymi świadkami wiary¹⁰⁷,

c) Zaleca się organizowanie diecezjalnych kursów dla psalterzystów i kantorów. Ich przygotowanie musi obejmować zarówno formację liturgiczną, jak i muzyczną.

55. Należy zwracać większą uwagę na przygotowanie muzyczne katechetów, którzy mają znaczący wpływ na właściwą formację liturgiczno-muzyczną dzieci i młodzieży¹⁰⁸.

56. Szczególną troską o formację muzyczną należy otoczyć młode pokolenie. Zachęcamy kompetentne osoby (duchownych i świeckich) do zakładania chórów dziecięcych i młodzieżowych, w których formacja osobowa i chrześcijańska opiera się na muzyce liturgicznej i katechezie mistagogicznej.

57. Godne polecenia jest organizowanie warsztatów muzyki liturgicznej, które powinny promować wartościowe kompozycje sakralne. Zawsze muszą one mieć aprobatę biskupa diecezjalnego.

58. Od harmonijnej współpracy organistów, dyrygentów, zespołów muzycznych, kantorów, psalterzystów, duszpasterzy i katechetów zależy dobra formacja muzyczna wiernych w parafii. Trzeba systematycznie nauczać tradycyjnych i nowych śpiewów liturgicznych, w tym także prostych form chorału gregoriańskiego.

59. *Liturgia (...) jest szczytem, do którego zmierza działalność Kościoła, i jednocześnie jest źródłem, z którego wypływa cała jego moc*¹⁰⁹. W sposobie jej sprawowania decyduje się przyszłość Kościoła. Wszelkie formy przygotowania muzycznego muszą odbywać się poza liturgią, która nie może być traktowana marginalnie.

103. *Teolog niekochający sztuki, poezji, muzyki, natury, może być niebezpieczny. Ta bowiem ślepotą i głuchotą na piękno nie jest sprawą drugorzędną, lecz może wycisnąć piętno także na jego teologii.* J. Ratzinger, *Raport o stanie wiary*, Warszawa-Struga 1986, s. 111–112.

104. Zob. *Normy ogólne dotyczące muzyków kościelnych posługujących w diecezjach Kościoła katolickiego w Polsce* [dalej: NO], „Biuletyn Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych” 2009, nr 4: *Muzyk kościelny*, s. 55–57.

105. Zob. NO 7–9; *Podstawy programowe dla diecezjalnych instytucji kształcenia muzyków kościelnych*, w: tamże, s. 64–88.

106. Zob. KL 115.

107. Zob. *Kodeks Prawa Kanonicznego*, kan. 810 § 1.

108. Zob. IEP 33.

109. KL 10.

XII. Komisje Muzyki Kościelnej i inne organizacje pomocnicze

60. Diecezjalne Komisje Muzyki Kościelnej¹¹⁰ dbają o właściwy poziom muzyki w ośrodkach duszpasterskich, pomagają zachowywać prawidłowe relacje między duchownymi i muzykami kościelnymi, troszczą się o odpowiednie regulacje prawne, gwarantujące możliwość należytego wykonywania zadań przez muzyków kościelnych. Szczegółowo zadania komisji określają regulaminy diecezjalne. Komisje powinny pełnić istotną rolę w realizacji wszystkich wskazań zawartych w niniejszej *Instrukcji*.

61. Komisje Muzyki Kościelnej są organami doradczymi biskupa diecezjalnego, który mianuje ich przewodniczącego i pozostałych członków. Niezbędna jest współpraca z Komisją Liturgiczną, do której z urzędu należy przewodniczący Komisji Muzyki Kościelnej. Komisje diecezjalne powinny współpracować ze sobą oraz z Podkomisją ds. Muzyki Kościelnej przy Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Konferencji Episkopatu Polski.

62. Z uznaniem należy przyjąć oddziaływanie na polu muzyki w obrębie struktur kościelnych w Polsce takich organizacji, jak: *Stowarzyszenie Polskich Muzyków Kościelnych*, Federacja *Caecilianum* czy Polska Federacja *Pueri Cantores*. Zadania i zakres działalności każdej z tych organizacji określa ich statut. Opiekę nad wymienionymi podmiotami z ramienia Episkopatu Polski sprawuje przewodniczący Podkomisji ds. Muzyki Kościelnej przy Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. Konferencja Episkopatu Polski zatwierdza asystentów kościelnych *Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych*, Federacji *Caecilianum* i Polskiej Federacji *Pueri Cantores*, zgodnie z ich statutami.

Zakończenie

63. Celem konsekwentnego wprowadzenia w życie duszpasterskie niniejszej *Instrukcji*, biskupi polecają, oprócz wcześniej zapisanych wskazań, zwrócić uwagę na następujące sprawy:

a) We wszystkich kościołach katedralnych, bazylikach i sanktuariach powinny być: sprawne i wartościowe pod względem brzmieniowym organy piszczałkowe, zatrudniony organista I stopnia¹¹¹, chór kościelny prowadzony przez kompetentnego dyrygenta, Msza święta w języku łacińskim z udziałem scholi gregoriańskiej¹¹², celebrowanie ze śpiewem *Liturgii godzin* (Jutrznia, Nieszpory),

b) W każdej parafii powinna pełnić służbę liturgiczną schola prowadzona przez muzyka kościelnego,

c) Chorał gregoriański jako śpiew własny Kościoła rzymskokatolickiego powinien mieć szczególne miejsce w uroczystościach sprawowanych liturgiach w Kościele w Polsce. Godne pochwały jest każde działanie służące rozpowszechnianiu tej muzycznej tradycji, w tym organizowanie kursów i studiów,

d) Podkomisja ds. Muzyki Kościelnej Konferencji Episkopatu Polski powinna opracować pozostałe melodie do tekstów Mszału rzymskiego w języku polskim, w tym melodie do całych Modlitw eucharystycznych oraz prefacje w tonie prostym.

64. Biskupi zachęcają *Stowarzyszenie Polskich Muzyków Kościelnych*, aby przygotowa-

110. Zob. KL 46; MS 68.

111. Zob. NO 9 a.

112. Zob. Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, O tytule bazyliki mniejszej (9.11.1989), *Anamnesis* 1997/1998, nr 3(14), s. 9–12.

ło szczegółowy komentarz do niniejszej *Instrukcji*. Niezmiernie cenne będą wyjaśnienia i zwrócenie uwagi na wszystkie aspekty duszpasterskiej troski Kościoła o muzykę sakralną.

65. Biskupi wyrażają wdzięczność wszystkim zatroskanym o wysoki poziom muzyki kościelnej. Zobowiązują do zapoznania się z treścią *Instrukcji* oraz starannego jej przestrzegania wszystkich odpowiedzialnych za muzykę kościelną w Polsce, w tym szczególnie duszpasterzy, organistów, katechetów, dyrygentów zespołów śpiewaczych i instrumentalnych, członków chórów kościelnych, kompozytorów. Równocześnie zachęcają do twórczej współpracy wszystkich, dla których piękno liturgii jest nadrzędną ideą artystycznej działalności.

66. Normy określone w niniejszej *Instrukcji* Konferencja Episkopatu Polski wprowadza z nadzieją na podniesienie poziomu wykonywanej muzyki kościelnej, a także nadanie należytej godności i powagi świętym obrzędom sprawowanym na chwałę Bożą i uświęcenie wiernych.

Instrukcja została przyjęta podczas 377. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski, które odbyło się w Lublinie w dniach 13-14 października 2017 r., na podstawie Uchwały nr 24/377/2017 z dnia 14 października 2017 r.

Uchwała nr 23/377/2017
Konferencji Episkopatu Polski
z dnia 14 października 2017 r.
w sprawie przyjęcia Wskazań dotyczących homilii mszalnej

Konferencja Episkopatu Polski podczas 377. Zebrania Plenarnego, odbywającego się w Lublinie, w dniach 13-14 października 2017 roku, na podstawie art. 19 Statutu KEP, przyjmuje dokument: *Wskazania Konferencji Episkopatu Polski dotyczących homilii mszalnej*.

Tekst dokumentu stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

+ Stanisław GADECKI
Arcybiskup Metropolita Poznański
Przewodniczący KEP

+ Artur G. MIZIŃSKI
Sekretarz Generalny KEP

Wskazania Konferencji Episkopatu Polski dotyczące homilii mszalnej

Wstęp

Przepowiadanie słowa Bożego jest pierwszorzędnym zadaniem Kościoła, przez które urzeczywistnia on swoją istotę i zadanie otrzymane od Założyciela, naszego Pana Jezusa Chrystusa. Szczególnie ważną formą posługi słowa jest homilia głoszona w liturgicznym zgromadzeniu wiernych, w sposób wyjątkowy podczas sprawowanej Eucharystii, będącej najświętszą czynnością Kościoła.

Przez homilię głoszoną w oparciu o święty tekst rozumie się, zgodnie z nauczaniem Kościoła, wyjaśnienie wybranego aspektu czytań Pisma Świętego lub innego tekstu świętego zawartego w częściach stałych lub własnych Mszy św., z uwzględnieniem misterium dnia lub też szczególnych potrzeb wiernych¹.

Papież Benedykt XVI, przypominając w adhortacji „*Verbum Domini*” o doniosłej roli homilii mszalnej, a także o wyzwaniach stojących przed głosicielami, wyrażał życzenie, aby opracowano *Dyrektorium homiletyczne* jako pomoc dla kapłanów w jak najlepszym wypełnianiu posługi głoszenia². Wołę wydania takiego dokumentu podtrzymał papież Franciszek, w związku z tym Kongregacja opublikowała z dniem 29 czerwca 2014 r. *Dyrektorium homiletyczne*.

Nawiązując do tego, jak też do innych dokumentów Kościoła, Konferencja Episkopatu Polski postanowiła przypomnieć zasady dotyczące głoszenia homilii mszalnej.

1. Obowiązek głoszenia homilii podczas Mszy Świętej sprawowanej z udziałem wiernych w niedziele i święta nakazane

Sobór Watykański II, wskazując na konieczność przywrócenia homilii w liturgii, podkreślił, że jest ona integralną częścią czynności liturgicznej³, a co do jej doniosłej roli w liturgii z mocą podkreślił: „*Bez poważnego powodu (gravi de causa) nie należy jej więc opuszczać we Mszach św. sprawowanych z udziałem wiernych w niedziele i święta nakazane*”⁴.

Stąd Kodeks Prawa Kanonicznego stanowi, że w niedziele i święta nakazane homilia jest obowiązkowa we wszystkich Mszach Świętych, sprawowanych z udziałem wiernych, oraz że nie wolno jej opuszczać bez poważnej przyczyny⁵. Należy tu przypomnieć, że odnosi się to także do Mszy z niedzieli i święta nakazanego, sprawowanej poprzedniego dnia wieczorem⁶.

Także *Dyrektorium homiletyczne* przypomina, że „*homilia, będąca częścią liturgii, jest bardzo zalecana, stanowi bowiem pokarm konieczny do podtrzymania chrześcijańskiego życia*”⁷.

1. Por. Święta Kongregacja Obrzędów, *Instrukcja o należyтым wykonywaniu Konstytucji o świętej liturgii "Inter oecumenici"*, nr 54.

2. Por. Papież Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Verbum Domini*, nr 60.

3. Zob. Sobór Watykański II, *Konstytucja o liturgii świętej*, nr 52 i 35.

4. Sobór Watykański II, *Konstytucja o liturgii świętej*, nr 52.

5. *Kodeks Prawa Kanonicznego*, kan. 767 § 2.

6. Por. *Kodeks Prawa Kanonicznego*, kan. 1248 § 1.

7. Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium homiletyczne*, nr 9.

Wierni mają prawo otrzymać od swoich duszpasterzy słowa życia, a również sami głosiciele wiele skorzystają z głoszenia homilii, zakładając, że jest przygotowana przez rozważanie i modlitwę⁸.

2. Obowiązek głoszenia homilii podczas celebracji sakramentów i sakramentaliów w czasie Mszy Świętej

Biskupi polscy przypominają, że sprawując w czasie Mszy Świętej inne sakramenty, a także niektóre sakramentalia zgodnie z przepisami własnych ksiąg, należy głosić homilię. Powinno się w niej uwzględnić wskazania ksiąg liturgicznych, zawierających obrzędy poszczególnych sakramentów i sakramentaliów.

3. Powinność głoszenia homilii podczas celebracji obrzędów pogrzebu

Biskupi polscy wskazują, że nie powinno się pozbawiać homilii uczestników liturgii pogrzebowej, także wtedy, gdy zmarły nie prowadził życia z wiary, choć należał do Kościoła. Homilia podczas pogrzebu stanowi bowiem niepowtarzalną okazję do głoszenia Zmartwychwstałego Chrystusa szczególnie wobec wielu niewierzących czy obojętnych religijnie, którzy uczestniczą w liturgii. Przypomina się także, że homilia pogrzebowa może wprowadzić uwzględnić okoliczności życia i śmierci zmarłego, ale nie może stać się mową pochwalną⁹.

4. Nauki rekolekcyjne i misyjne

Jeśli nauki rekolekcyjne i misyjne są głoszone podczas Mszy św., mają być homilią, czyli mieć naturę liturgii i uwzględniać jej kontekst. W innym przypadku powinny być głoszone poza Mszą św. Homilia zawsze powinna unikać sprawiania wrażenia, że jest jakąś konferencją lub wykładem¹⁰.

5. Listy pasterskie i komunikaty

Listy pasterskie przeznaczone do odczytania w miejsce homilii mają spełniać wymogi stawiane homilii w liturgii i stanowić jej integralną część. Są one formą posługi słowa biskupów wobec wiernych. Powinny one być odczytywane przez osobę wyświęconą.

Komunikaty Konferencji Episkopatu Polski lub biskupa nie zastępują homilii. Zaleca się je zamieszczać w gablotach kościelnych lub w prasie religijnej i w Internecie, ewentualnie odczytać w ramach ogłoszeń parafialnych lub poinformować wiernych o ich ogłoszeniu¹¹.

6. Adoracja eucharystyczna

Biskupi przypominają, że adoracja eucharystyczna sprawowana bezpośrednio po Mszy św. lub przed nią nie zastępuje obowiązkowej homilii mszalnej.

7. Kazanie podczas nabożeństw

Należy pamiętać o różnicy między homilią a kazaniem. Homilia to przepowiadanie będące integralną częścią liturgii, natomiast kazanie jest przepowiadaniem poza liturgią, w czasie nabożeństw¹².

Jeśli nabożeństwo Gorzkich Żali odprawiane jest w niedzielę przed lub po Mszy Świętej, można zrezygnować z kazania pasyjnego, ale nie z homilii, która powinna być wygłoszona jak zwykle podczas Mszy Świętej.

8. Por. *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, nr 65; Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium homiletyczne*, nr 9.

9. *Obrzędy pogrzebu dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, wyd. drugie uzupełnione, nr 56.

10. Por. Papież Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, nr 138.

11. Por. *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego* nr 90a.

12. Zob. Sobór Watykański II, *Konstytucja o liturgii świętej*, nr 52; *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego* nr 65, Kongregacja ds. Duchowieństwa i inne, *Instrukcja o niektórych kwestiach dotyczących współpracy wiernych świeckich w ministerialnej posłudze kapłanów (Ecclesiae de mysterio)*, art. 3 § 1.

Podobnie nie należy rezygnować z homilii w czasie Mszy Świętej, gdy poprzedza ją inne nabożeństwo, np. majowe czy różańcowe, w czasie którego prowadzone jest rozważanie lub jest głoszone kazanie.

8. Homilia zwyczajnym zadaniem przewodniczącego liturgii

Homilia głoszona przez przewodniczącego liturgii jest ważnym znakiem, dlatego z zasady powinien ją głosić główny celebrans¹³. W szczególnych przypadkach homilię może wygłosić kapłan koncelebrowający lub diakon, a także biskup lub prezbiter, który uczestniczy w celebracji. Niewłaściwą praktyką jest zwyczaj głoszenia homilii przez cały dzień świąteczny przez kapłana lub diakona, który we Mszy Świętej nie uczestniczy.

9. Osoba wyświęcona wyłącznym głosicielem homilii mszalnej

Dyrektorium homiletyczne wyjaśnia, iż „właśnie dlatego, że homilia jest nieodłączną częścią liturgii Kościoła, może być głoszona wyłącznie przez biskupów, prezbiterów lub diakonów. (...) Liturgiczna natura homilii ze swej istoty wymaga, by powierzać ją wyłącznie osobom wyświęconym do przewodniczenia liturgii Kościoła”¹⁴. Oznacza to, że niedopuszczalna jest podczas Mszy Świętej praktyka powierzania homilii wiernym świeckim, w tym także seminarzystom, którzy nie przyjęli jeszcze sakramentu święceń¹⁵.

10. Homilia mszalna zarezerwowana szafarzowi katolickiemu

Biskupi podkreślają, że nie można powierzać głoszenia homilii mszalnej przedstawicielom innych Kościołów i wspólnot wyznaniowych. Dyrektorium ekumeniczne z 1993 r. wyjaśnia, że zastrzeżenie homilii kapłanowi i diakonowi jest związane z przedstawieniem tajemnic wiary i norm życia chrześcijańskiego zgodnie z nauką tradycji katolickiej. Dlatego też celem zachowania tej zasady, wyjaśnianie słowa Bożego w duchu tradycji Kościoła katolickiego rezerwuje się podczas Mszy Świętej szafarzowi katolickiemu¹⁶.

Przedstawicielom innych Kościołów i wspólnot wyznaniowych, z którymi Kościół katolicki prowadzi dialog ekumeniczny, można powierzyć wygłoszenie kazania podczas nabożeństwa (poza liturgią), mając zawsze na uwadze duchowe dobro wiernych.

11. Oddzielanie homilii od trwającej liturgii specjalnymi gestami i pozdrowieniami

Homilia stanowi integralną część liturgii, dlatego przed jej wygłoszeniem nie czyni się znaku krzyża ani nie stosuje się specjalnych pozdrowień (np. „Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus”), aby nie przerywać jej więzi z poprzedzającą ją proklamacją słowa Bożego.

12. Homilia dla osób niesłyszących

Kościół podkreśla, że Bóg pragnie dotrzeć ze słowem zbawienia do wszystkich ludzi, dlatego nie można zaniedbać homilii dla osób niesłyszących lub słabo słyszących. Sprawdzonym sposobem przekazu słowa do tych osób jest język migowy. Należy więc zadbać, aby w każdej diecezji byli odpowiednio przygotowani duszpasterze posługujący się tym językiem.

Jeśli homilię do osób niesłyszących ma głosić kapłan lub diakon, który nie zna języka migowego, powinien skorzystać z pomocy tłumacza.

13. *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, nr 66.

14. Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium homiletyczne*, nr 5.

15. Por. Kongregacja ds. Duchowieństwa i inne, *Instrukcja o niektórych kwestiach dotyczących współpracy wiernych świeckich w ministerialnej posłudze kapłanów (Ecclesiae de mysterio)*, art. 3, § 1; *Kodeks Prawa Kanonicznego*, kan. 266 § 1.

16. Zob. Papieska Rada ds. Jedności Chrześcijan, *Dyrektorium w sprawie zasad i norm dotyczących ekumenizmu*, nr 134; por. *Kodeks Prawa Kanonicznego*, kan. 764, kan. 767. Por. także Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Instrukcja Redemptionis sacramentum*, nr 64-65.

W homilii do osób niesłyszących można także powściągliwie i roztropnie korzystać z pomocy środków multimedialnych.

13. Homilia w Mszach z udziałem dzieci

W Mszach z udziałem dzieci kapłan lub diakon może w homilii roztropnie wykorzystać formę dialogu, celem nawiązania z uczestnikami żywego kontaktu i skuteczniejszego przekazania treści religijnych¹⁷. Kapłan może także w tym celu zaangażować osobę dorosłą¹⁸, szczególnie taką, której łatwiej niż jemu samemu dostosować się do mentalności dzieci, lecz praktyka ta nie może oznaczać rezygnacji przez kapłana z funkcji głoszenia lub złożenia na innych obowiązku głoszenia słowa¹⁹.

Należy pamiętać, że jak w każdej liturgii, tak również podczas Mszy św. z udziałem dzieci należy uwzględniać w homilii obecność innych uczestników zgromadzenia liturgicznego, a więc nie tylko dzieci, ale także i dorosłych, w tym osoby starsze i dotknięte cierpieniem²⁰.

14. Korzystanie z narzędzi aktywizujących

W homilii zaleca się ostrożność duszpasterską w wykorzystywaniu narzędzi aktywizujących, jakimi mogą być czasem nowoczesne formy techniczne (np. film, obraz, muzyka), a także rekwizyty (np. specjalne stroje itp.), aby środki te nie przysłaniały słowa, które powinno pozostać głównym środkiem komunikacji w homilii. W ocenie stosowności użycia takich środków podczas homilii należy mieć na względzie przede wszystkim świętość miejsca kultu Bożego.

15. Świadectwa, informacje i przemówienia wygłaszane przez wiernych świeckich

Należy pamiętać, że osoba świecka nie może przekazywać jakichś informacji lub nawet świadectwa w miejscu homilii; należy zasadniczo uczynić to poza celebrazją Mszy św. Jeśli zajdzie poważna przyczyna, można to uczynić w czasie Mszy Świętej, ale jedynie po odmówieniu przez kapłana modlitwy po Komunii. Praktyka taka nie może stać się zwyczajem, ani powodem opuszczenia homilii.²¹ Jeśli jednak przewiduje się przemówienie osób świeckich podczas Mszy Świętej, mogą to one zrobić tylko poza prezbiterium, a nigdy z ambony²².

16. Wychowanie do owocnego słuchania homilii

Samo głoszenie słowa Bożego w liturgii nie przyniesie pożądanych owoców, jeśli nie spotka się ono z właściwym przyjęciem w sercach słuchaczy. Dlatego ważnym zadaniem duszpasterzy jest przygotowanie wiernych do owocnego przyjęcia głoszonego słowa Bożego. Zadanie to spoczywa także na samych wiernych, którzy powinni przygotować się do słuchania proklamowanego im słowa Bożego przez osobistą lekturę świętego tekstu i otwarcie się na jego interpretację w Kościele, celem kształtowania na co dzień swojego

17. Por. Kongregacja Kultu Bożego, *Dyrektorium o Mszach z udziałem dzieci*, nr 48, zob. Kongregacja ds. duchowieństwa i inne, *Instrukcja o niektórych kwestiach dotyczących współpracy wiernych świeckich w ministerialnej posłudze kapłanów (Ecclesiae de mysterio)*, art. 3 § 3; Konferencja Episkopatu Polski, *Wskazania dotyczące liturgii Mszy Świętych sprawowanych w małych grupach i wspólnotach*, nr 25.

18. Kongregacja Kultu Bożego, *Dyrektorium o Mszach z udziałem dzieci*, nr 24.

19. Por. Kongregacja ds. Duchowieństwa i inne, *Instrukcja o niektórych kwestiach dotyczących współpracy wiernych świeckich w ministerialnej posłudze kapłanów (Ecclesiae de mysterio)*, art. 3, par. 3.

20. Zob. Papież Jan Paweł II, List apostolski *Spiritus et Sponsa*, nr 12.

21. Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Instrukcja Redemptionis sacramentum*, 74; por. Kongregacja ds. Duchowieństwa i inne, *Instrukcja o niektórych kwestiach dotyczących współpracy wiernych świeckich w ministerialnej posłudze kapłanów (Ecclesiae de mysterio)*, nr 26.

22. Konferencja Episkopatu Polski, *Wskazania po ogłoszeniu nowego wydania Ogólnego wprowadzenia do mszału rzymskiego* (9.03.2005), nr 36.

życia²³. Zachęca się zatem także wiernych do przygotowywania się do słuchania słowa Bożego poprzez odpowiednie poznanie Pisma Świętego, zwłaszcza czytań mszalnych na dni świąteczne. Zachęca się również do postawy stałego powracania do wysłuchanego słowa i jego wzajemnego objaśniania w braterskim gronie wierzących²⁴.

Zakończenie

Posługa słowa, które jest duchowym pokarmem dla wierzących, należy w Kościele do priorytetowych zadań biskupów i prezbiterów, którzy są zobowiązani, aby ze względu na doniosłą rolę homilii w liturgii dokładali wszelkich starań do każdorazowego jej przygotowania. Sam papież Franciszek skierował do wszystkich duszpasterzy prośbę, aby pośród licznych zadań duszpasterskich zarezerwowali czas na rzetelne przygotowanie homilii, do którego należy studium, modlitwa, refleksja i kreatywność duszpasterska²⁵.

Posługa ta, szczególnie w celebracji Eucharystii, jest zarówno wyrazem troski o wiernych, którzy mają prawo oczekiwać pokarmu duchowego od swoich duszpasterzy, jak też drogą osobistego uświęcenia pasterzy. Dlatego misja głoszenia domaga się dowartościowania i odnowienia roli słowa Bożego tak w życiu tych, którym powierzono troskę duszpasterską o wiernych, jak i tych, którzy z tej troski korzystają. Wtedy posługa homiletyczna może dopomóc pełniejszemu zrozumieniu słowa Bożego i jego oddziaływaniu na życie wiernych „*tak, by słowo Boże było rzeczywistym wsparciem dla życia Kościoła*”²⁶.

Wskazania zostały przyjęte podczas
377. Zebrania Plenarnego
Konferencji Episkopatu Polski,
które odbyło się w Lublinie w dniach 13-14 października 2017 r.,
na podstawie Uchwały nr 23/377/2017 z dnia 14 października 2017 r.

Świdnica, dnia 10 listopada 2017 r.

L.dz. 6/2017

Powołanie Zespołu ds. weryfikacji materii Eucharystii

Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów dnia 15 czerwca 2017 r. opublikowała *List okólny do Biskupów na temat chleba i wina do sprawowania Eucharystii*, w którym sugeruje, aby *Konferencja Biskupów wyznaczyła, na przykład, jedno lub więcej zgromadzeń zakonnych czy też jakąś inną instytucję będącą w stanie przeprowadzić odpowiednią weryfikację dotyczącą produkcji, konserwacji i sprzedaży chleba i wina do Eucharystii w danym kraju lub kraju, z którego pochodzą* (p. 7).

Konferencja Episkopatu Polski podczas 361. Zebrania Plenarnego, które odbyło się w Warszawie w dniach 5-6 marca 2013 r. przyjęła *Wskazania w sprawie materii Eucharystii*. Dokument ten został znowelizowany podczas 370. Zebrania Plenarnego, które od-

23. Por. Papież Jan Paweł II, List apostolski *Dies Domini*, nr 40.

24. Por. Papież Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte*, nr 39.

25. Por. Papież Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, nr 145.

26. Papież Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Sacramentum caritatis*, nr 46.

było się w Warszawie w dniach 6-7 października 2015 r. Wraz z nowelizacją *Wskazań w sprawie materii Eucharystii* przyjęto również *Zarządzenie do <Wskazań w sprawie materii Eucharystii> dotyczące rejestru producentów oraz dostawców chleba i wina mszalnego do celebracji Eucharystii*. Konferencja Episkopatu Polski przyjmując te dokumenty postanowiła, iż do ogólnopolskiego rejestru producentów i dostawców wina mszalnego i chleba do celebracji Eucharystii mogą być wpisane tylko te osoby i firmy, których dokumenty zostały wcześniej przesłane także do Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów i otrzymały jej pozytywną opinię (Zarządzenie... p. 5).

Mając na uwadze postanowienie Konferencji Episkopatu Polski, zobowiązujące Komisję ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów do opiniowania dokumentów przedstawianych przez producentów i dostawców wina mszalnego oraz chleba do celebracji Eucharystii, celem stwierdzenia, czy proponowane przez nich wino oraz komunikanty i hostie zostały przygotowane według obowiązujących norm Kościoła, powołuję z dniem 10 listopada 2017 r. zgodnie z § 8, p. 3 Regulaminu Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów

ZESPÓŁ DS. WERYFIKACJI MATERII EUCHARYSTII.

W skład zespołu wchodzi:

Ks. prof. dr hab. Krzysztof Konecki

Ks. dr Jakub Dębiec

Ks. dr Bartłomiej Matczak

+ Adam BAŁABUCH
Przewodniczący Komisji ds. Kultu Bożego
i Dyscypliny Sakramentów KEP

Zaproszenie Biskupa Łowickiego na centralne uroczystości ku czci świętej Wiktorii w Łowiczu (11 listopada 2017 roku)

Dochować wierności Chrystusowi

Umiłowani w Chrystusie Siostry i Bracia,
Moi Diecezjanie,

1. Zakorzeni w chrześcijańskim dziedzictwie narodu

W trosce o byt i przyszłość naszej Ojczyzny (...) my, Naród Polski - wszyscy obywatele Rzeczypospolitej, zarówno wierzący w Boga będącego źródłem prawdy, sprawiedliwości, dobra i piękna, jak i nie podzielający tej wiary, a te uniwersalne wartości wywodzący z innych źródeł, równi w prawach i w powinnościach wobec dobra wspólnego - Polski, wdzięczni naszym przodkom za ich pracę, za walkę o niepodległość okupioną ogromnymi ofiarami, za kulturę zakorzenioną w chrześcijańskim dziedzictwie Narodu i ogólnoludzkich wartościach, nawiązując do najlepszych tradycji Pierwszej i Drugiej Rzeczypospolitej (...) w poczuciu od-

powiedzialności przed Bogiem lub przed własnym sumieniem, ustanawiamy Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej (...) – czytamy w *Preambule* Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku.

Przywołuję ten obszerny fragment, niejako w przededniu inauguracji obchodów 100. rocznicy odzyskania przez naszą Ojczyznę niepodległości, abyśmy wszyscy na nowo uświadomili sobie, że Polska jest naszym wspólnym dobrem, za które powinniśmy być wdzięczni Bogu oraz naszym przodkom, którzy budowali ją na wartościach chrześcijańskich.

2. Święta Wiktoria – wzór umiłowania Ojczyzny Niebieskiej

W narodowe Święto Niepodległości wpisuje się w naszej diecezji Uroczystość ku czci św. Wiktorii – jej głównej patronki. Właśnie ta, pochodząca z Sabiny pod Rzymem, Święta dziewica i męczennica z III wieku, przypomina nam o istocie naszego życia w ziemskiej ojczyźnie, które przygotowuje nas do życia w Ojczyźnie Niebieskiej.

Święta Wiktoria, pochodząca ze szlchetnego rzymskiego rodu, chrześcijanka, z woli rodziców została naręczoną poganina o imieniu Eugeniusz. Ostatecznie zerwanie zaręczyn spowodowało, że Eugeniusz oskarżył Wiktorię o chrześcijaństwo i wydał kapitolin-skemu kapłanowi Juliuszowi, który namawiał ją do złożenia bałwochwalczej ofiary. Kiedy odmówiła, pragnąc dochować wierności Chrystusowi, została skazana na śmierć.

O niezłomnej postawie Świętej Wiktorii zdaje się mówić Słowo Boże z Drugiej Księgi Machabejskiej, które usłyszymy w liturgii 11 listopada w dzień uroczystości: *O co pragniesz zapytać i czego dowiedzieć się od nas? Jesteśmy bowiem gotowi raczej zginąć, aniżeli przekroczyć ojczyste prawa* (2 Mch 7, 2). Wiktoria wołała zginąć, aniżeli zdradzić Chrystusa, aniżeli przekroczyć prawa Niebieskiej Ojczyzny.

Chociaż Wiktoria, która poniosła męczeńską śmierć najprawdopodobniej w roku 253, czyli 1764 lata temu, staje się dla nas – Polaków, żyjących w XXI wieku, wzorem patriotyzmu. Chociaż była Rzymianką, chociaż żyła w odległych od nas czasach, to właśnie nas, Polaków, uczy właściwie rozumianego patriotyzmu.

3. Umiłowanie ojczyzny ziemskiej i niebieskiej

Słowo patriotyzm pochodzi od łacińskiego słowa *patria*, oznaczającego *ojczyznę*. Zatem patriotyzm należy tłumaczyć jako umiłowanie ojczyzny, a dla chrześcijan także umiłowanie Ojczyzny Niebieskiej. To dlatego św. Paweł w Drugim Liście do Koryntian, który również wybrzmi w liturgiczną uroczystość, pisze: *my także wierzymy i dlatego mówimy, przekonani, że Ten, który wskrzesił Jezusa, z Jezusem przywróci życie także nam i stawia nas przed sobą razem z wami* (2 Kor 4, 13-14).

Dlatego pamięć o wieczności, umiłowanie Ojczyzny Niebieskiej, noszenie w sercu tego, że staniemy kiedyś przed Bogiem, istotnie kształtuje naszą relację do ojczyzny doczesnej, w rzeczywistości formuje nasz patriotyzm ziemski.

Przecież nikt z nas nie wziął się znikąd i nikt z nas nie zmierza do nikąd. Stąd też nie możemy ulec pokusie, która każe nam uznać, że sprawy ziemskie, sprawy Ojczyzny, Narodu, *roztropna troska o dobro wspólne* (Jan Paweł II, *Laborem exercens*, 20), nie mają nic wspólnego lub nie mają być związane ze sprawami Niebieskimi, z wyznawaną przez nas wiarą, ze sprawami zbawienia.

Jeśli nie ludzie wiary; jeśli nie ludzie, którzy mają sumienie; jeśli nie ludzie, którzy najpierw będą słuchać Boga, zatroszczą się o dobro wspólne, to pytanie: kto to uczyni?

Nie możemy słuchać Słowa Bożego, korzystać z sakramentów, chodzić do kościoła i być

katolikami tylko przez jedną godzinę w tygodniu, a poza Kościołem – powiesić sumienie na klamce i wybierać tak jakbyśmy byli niewierzący, jakby Boga nie było.

Wiara w Jezusa Chrystusa i oparta na niej Ojczyzna Niebieska oraz *roztropna troska o dobro wspólne* (Jan Paweł II, *Laborem exercens*, 20) i związana z nią ojczyzna ziemską wzajemnie się przenikają. Nasze postępowanie, nasze decyzje, nasze wybory tu na ziemi mają konkretne konsekwencje na wieczność.

Dlatego potrzebujemy być jedną i tą samą osobą, zawsze, w każdej sytuacji, niezależnie od tego jakie powołanie realizujemy. Zatem czy do Nieba pielgrzymujemy w małżeństwie, kapłaństwie, życiu konsekrowanym czy jako osoby samotne, potrzebujemy pamiętać, że każdy i każda z nas jako człowiek, dziecko Boże, chrześcijanin, katolik, Polak ma być jedną i tą samą osobą. Potrzebujemy pamiętać o jednej tożsamości i jednym dziedzictwie, na którym została zbudowana Polska. Potrzebujemy pamiętać o najwyższej wartości, której – za przykładem i wstawiennictwem Świętej Wiktorii – mamy być wierni, a którą jest Osoba Jezusa Chrystusa Zmartwychwstałego.

4. Zaproszenie na uroczystości ku czci św. Wiktorii

O wierność Chrystusowi, o większe umiłowanie Ojczyzny Niebieskiej poprzez godne, dobre i piękne życie w ojczyźnie doczesnej, za przyczyną Świętej Wiktorii – naszej Patronki – będziemy się modlić w sobotę 11 listopada 2017 roku. Tradycyjnie uroczystości rozpoczną się w kościele Świętego Ducha o godzinie 10:00, skąd w okolicznościowej procesji wyruszymy z relikwiami św. Wiktorii i przejdziemy ulicami Łowicza, aby w Bazylice katedralnej złożyć Ofiarę Eucharystyczną za: Kościół Powszechny, za Polskę – naszą ziemską ojczyznę, a także w intencji naszej Diecezji Łowickiej – ich małej, ale ważnej części, w której przygotowujemy się do życia w Ojczyźnie Niebieskiej.

W oczekiwaniu na spotkanie we wspólnej modlitwie z serca wszystkim błogosławię: W Imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego.

Wasz Biskup

Andrzej F. DZIUBA
Biskup Łowicki

Łowicz, dnia 13 października 2017 roku

**Homilia Kardynała Stanisława Dziwisza
wygłoszona podczas Mszy świętej z udziałem członków
Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych
(Kraków, 21 września 2017 r.)**

Drodzy Bracia i Siostry!

Ewangelia o powołaniu celnika Mateusza do grona najbliższych uczniów Jezusa rodzi w naszych umysłach i sercach wiele myśli oraz uczuć. Zapis tego wydarzenia skierowany jest dzisiaj do nas i skłania nas do refleksji nad naszym osobistym powołaniem do pójścia za Mistrzem z Nazaretu, do utożsamienia się z Nim oraz z Jego misją.

Wykonywany przez Mateusza zawód, tak bardzo pogardzany przez jego rodaków, z pewnością nie predysponował go do wkroczenia na radykalnie odmienną drogę życia i służby. A jednak, to na nim spoczęło miłosierne spojrzenie Jezusa i to on, siedząc w komorze celnej, został powołany i wybrany, by stać się apostołem Dobrej Nowiny, bo tak bardzo „Bóg umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał, aby każdy, kto w Niego wierzy, nie zginął, ale miał życie wieczne” (J 3, 16).

Powołanie Mateusza stało się źródłem i jest źródłem inspiracji dla wielu chrześcijan, by zostawić swoje „komory celne” – swoje zajęcia, osobiste plany, przyziemne upodobania, i by pomimo świadomości własnej grzeszności pójść za Tym, który o sobie powiedział, że jest „drogą i prawdą, i życiem” (J 14, 6), i który „nie przyszedł powołać sprawiedliwych, ale grzeszników” (por. Mt 9, 13). Sam Ojciec Święty Franciszek ujawnił, że jako młody człowiek przeżył swoje nawrócenie właśnie w święto Mateusza Apostoła i wtedy też postanowił zostać kapłanem, dlatego też – inspirując się tekstem św. Bedy Czcigodnego z dzisiejszej Liturgii Godzin, wybrał jako motto swojej biskupiej posługi słowa *Miserando atque eligendo*.

Każdy i każda z nas ma swoje jedyne i niepowtarzalne powołanie. Pan Bóg znając nas już od łona matki, przeznaczył nam wyjątkową i tylko dla nas życiową misję. Dlatego zachęca nas św. Paweł, abyśmy postępowali „w sposób godny powołania, jakim zostaliśmy wezwani”. Mamy odznaczać się „pokorą i cichością, z cierpliwością, znosząc siebie nawzajem w miłości”. Co więcej, „każdemu zaś z nas została dana łaska według miary daru Chrystusowego”, a On ustanowił „jednych apostołami, innych prorokami, innych ewangelistami, innych pasterzami i nauczycielami”. A wszystko dla „budowania Ciała Chrystusowego” (por. Ef 4, 1-2. 7. 11-12).

Te niezwykle ważne słowa padają dzisiaj na wrażliwą glebę serc polskich muzyków kościelnych. I tak, jak św. Mateusz, patron dnia dzisiejszego, wy też jesteście wezwani, by budować Ciało Jezusowe, jakim jest Kościół. Słyszycie te same słowa, co Mateusz: „Pójdź za Mną!” I jeszcze dobitniej Pan Jezus do nas mówi: „Nie potrzebuję lekarza zdrowi, lecz ci, którzy się źle mają. [...] Nie przyszedłem powołać sprawiedliwych, ale grzeszników” (Mt 9, 12-13).

Jesteście szczególnie wezwani do tego, by dbać o piękną szatę Kościoła. A jest nią muzyka, która przenosi nas z rzeczywistości tego świata do Królestwa niebieskiego. Gdy bowiem podczas liturgii śpiewa się psalmy i pieśni, gdy gra się na organach czy innych instrumentach, gdy śpiewa chór, to dotykamy rzeczywistości ponadziemskiej. Jeśli to wszystko jest dobrze przygotowane przez was i właściwie przeżywane przez wiernych, to wówczas

– jestem o tym przekonany – czujecie, że spełnia się wasza misja. Jesteście bowiem powołani do tego, by dbać o piękno w Kościele.

Gdy w maju 2006 roku odwiedził nas w Krakowie papież Benedykt XVI, po zakończonej Mszy św. na krakowskich Błoniach powiedziałem do niego: „piękna była liturgia”. On mi wtedy odparł: „bo piękna była w niej muzyka”. Tym bardziej zachęcam was do troski o jakość muzyki kościelnej w waszych diecezjach i w parafiach. Zachęcam do gorliwości o to, by muzyka nigdy nie zniknęła z Kościoła w Polsce. Ona jest nam potrzebna, byśmy stojąc na ziemi, wpatrywali się nieustannie w niebo. To jest również ewangelizacja. To jest wasz charyzmat, wasza misja w Kościele.

Gdy Benedyktowi XVI nadawaliśmy doktoraty honoris causa od naszych krakowskich uczelni w Castel Gandolfo, 4 lipca 2015 roku, wypowiedział on znaczące słowa o źródłach i fundamentach muzyki. Pozwólcie, że przypomnę te słowa, bo wydaje mi się, że właśnie one także do was zostały skierowane: „Pierwszym źródłem muzyki jest doświadczenie miłości. Drugim jest doświadczenie smutku, dotknięcie śmiercią, bólem i otchłaniami istnienia. [...] Wreszcie trzecim miejscem pochodzenia muzyki jest spotkanie z tym, co Boże, od początku w jakiejś mierze definiującym to, co ludzkie”. Dlatego – mówił dalej Benedykt XVI – „można powiedzieć, że jakość muzyki zależy od czystości i wspaniałości spotkania z tym, co Boże, z doświadczeniem miłości i cierpienia. Im bardziej czyste i prawdziwe jest to doświadczenie, tym czystsza i wspanialsza będzie także muzyka, która z niego się rodzi i rozwija”.

Ileż w tych słowach jest prawdy waszego życia. Wszak wasze działanie wynika z miłości do Boga i do człowieka, ale jest także doświadczeniem cierpienia. Zawsze jednak, i to jest najważniejsze, skoro muzyka kościelna nie może być pusto brzmiącym dźwiękiem, powinna być doświadczeniem spotkania z Bogiem.

Jezus Chrystus wybiera za narzędzie do ewangelizacji świata także muzykę. A wy jesteście jej szczególnymi heroldami, narzędziami, sługami Bożej sprawy w człowieku. Zabierzcie więc z Krakowa raz jeszcze przekonanie o ważności i słuszności waszej misji dla Kościoła w Polsce. Jesteście powołani, by budować Ciało Chrystusowe, czyli Jego Kościół, poprzez piękno muzyki kościelnej. To naprawdę szlachetne powołanie. Bądźcie pewni, że łaska Boża zawsze będzie z wami. Amen.

Homilia Metropolity Krakowskiego Arcybiskupa Marka Jędraszewskiego podczas Mszy świętej z nałożeniem paliusza (Kraków, 22 października 2017 r.)

„Ludzie bezdomni w swych mieszkaniach zamieszkują na nowo Ziemię przez Krzyż”. Brzmi to jak paradoks: w swoim własnym mieszkaniu można być człowiekiem bezdomnym. Można mieszkać i nie mieć domu. Natomiast wszystko się zmienia w chwili, kiedy miasta i znajdujące się w nich domy swój sens zaczynają czerpać - „jak wodę” - z Chrystusowego Krzyża. On staje się dla nich „studnią Jakuba”, a zamieszkujący je człowiek - „rozkwita”. „Przypadkowe jest każde miasto, lecz stąd ono czerpie swój sens - czerpie jak wodę. Krzyż stał się nam studnią Jakuba”.

Te przemyślenia znajdujemy w poemacie Karola Wojtyły *Wędrowki do miejsc świętych*. Rodziły się one jesienią 1964 roku, kiedy w miesiąc od otrzymania z rąk papieża Pawła VI paliusza metropolita krakowski udał się z pielgrzymką do Ojczyzny Jezusa. Było to jego pielgrzymowanie „do tożsamości”. Do pełni prawdy o sobie - o sobie jako o uczniu Chrystusa i równocześnie jako o pasterzu. Dwa lata wcześniej, gdy po raz pierwszy zasiadł na ławie Soboru Watykańskiego II, napisał w poemacie *Kościół*, że „Krzyż jest pastwiskiem”. Będąc w Bazylice Grobu Pańskiego, dotykając pocałunkiem skały Kalwarii, wzbogacał w sobie jego rozumienie: „Krzyż jest studnią Jakuba”. Jeden i drugi obraz łączył z nałożonym na swe ramiona paliuszem. Wiedział przecież doskonale: paliusz, utkany z wełny owieczek i nakładany na ramiona metropolity, symbolizuje troskę pasterza, który - na wzór Chrystusa - ma być dobrym pasterzem wobec powierzonej sobie owczarni. Ma ją chronić przed niebezpieczeństwami i umacniać. Owce słabe ma brać na swoje ramiona i nieść na bezpieczne, zielone pastwiska, do źródeł wody żywej. Ma się troszczyć o każdą owcę, zwłaszcza o tę najmniejszą i najsłabszą, której bezbronnością się wzruszył, także o tę, którą odnalazł po długim czasie bolesnych poszukiwań i którą właśnie dlatego tak bardzo pokochał. Pasterz ma ją nieść na swych ramionach i kochać w takim świecie, jaki jest, i pośród okoliczności, jakie wyznaczył mu czas. Swą posługę pasterską wypełnia pośród zmagañ, zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych, wobec których postawił go Bóg. Kształt paliusza i wyszyte na wełnianej tkaninie krzyże mówią o gotowości pasterza do złożenia za owce także ofiary najwyższej, ofiary swego życia.

Rozważania arcybiskupa Karola Wojtyły z podróży do Ziemi Świętej są rodzajem duchowej wędrowki. Wędrowki, która wiązała go jeszcze bardziej z Chrystusem i która jednocześnie pozwalała mu tym wyraźniej widzieć swe zadania jako pasterza, przeznaczonego na to, aby na swych ramionach dźwigać odnalezione dla Chrystusa owce, aby wobec nich wyznawać swoją wiarę w Chrystusa, aby dla nich znosić cierpienia i prześladowania, aby za nie i razem z nimi się modlić. A szukać i odnajdywać je trzeba nawet na „ziemi, [o której] trudno powiedzieć «jesteś piękna»”. W duchowej rozmowie-modlitwie nowy metropolita krakowski mówił do Chrystusa: „Nie sposób tu żyć. (...) [A jednak] właśnie tutaj przyszedłeś. (...) Obojętne było miejsce. Wszędzie szukasz ludzi”. Mówił o Pustyni Judzkiej, ale też zapewne o każdej pustyni w życiu człowieka, o każdym skrawku ziemi - także polskiej - gdzie nie chce się słyszeć Dobrej Nowiny o Pasterzu, który miłuje swe owce i który z tej miłości oddaje za nie swe życie.

Jednakże właśnie dlatego, że Syn Boży stał się Człowiekiem, aby w poszukiwaniu zagubionych owiec mógł stąpać po ziemi, by także mógł dzielić los owiec, Palestyna stała się prawdziwie Ziemią Świętą. Ziemią, która poprzez swoją wyjątkowość staje się błogosławionym dziedzictwem każdego pielgrzyma. Metropolita krakowski żarliwie wyznawał w swym poemacie: „Ach, miejsce ziemi, miejsce ziemi świętej - jakimże miejscem jesteś we mnie! Dlatego właśnie nie mogę po tobie stąpać, muszę klęknąć. Przez to dzisiaj potwierdzam, że byłoś miejscem spotkania. Przyklękam - przez to wyciskam na tobie pieczęć. Zostaniesz tutaj z moją pieczęcią - zostaniesz, zostaniesz - a ja zabiorę ciebie i przeobrażę w sobie na miejsce nowego świadectwa. Odchodzę jako świadek, który świadczy”.

Świadczył. Świadczył i szukał. Szukał ludzi, owiec zagubionych, by prowadzić je na pastwisko Chrystusowego Krzyża. Szukał zwłaszcza na modlitwie. Ileż o tym mogłyby powiedzieć tak często nawiedzane przez niego kalwaryjskie dróżki! Przemierzał je samotnie, przemierzał je wraz z innymi pielgrzymami. Na nich zgłębiał tę prawdę o Krzyżu, którą odkrył w Jerozolimie. Bo to dzięki Krzyżowi bezdomni dotąd ludzie zamieszkują

ziemię na nowo. Przestaje być ona dla nich pustynią, staje się miejscem spotkania i rozkwitu. Klęcząc u stóp jerozolimskiego Krzyża, arcybiskup krakowski mówił w głębi swej duszy: „Miejsce moje jest w Tobie. Twoje miejsce jest we mnie. Jest to wszakże miejsce wszystkich ludzi. A przecież nie jestem na nim pomniejszony przez wszystkich. Jestem bardziej sam (...): jestem sam na sam. I zarazem jestem przez wszystkich pomnożony w Krzyżu, który na tym miejscu stał. To pomnożenie - a niepomniejszenie - pozostaje tajemnicą: Krzyż idzie pod prąd”.

Droży Siostry i Bracia! Jesienią 1964 roku arcybiskup Karol Wojtyła po raz pierwszy otrzymał paliusz, znak pasterskiej troski i zarazem łączności metropolity krakowskiego ze Stolicą Apostolską. Czternaście lat później, 22 października 1978 roku, na jego ramiona ponownie został nałożony paliusz: paliusz Biskupa Rzymu. Przeżywamy dzisiaj trzydziestą dziewiątą rocznicę Mszy świętej inaugurującej pontyfikat św. Jana Pawła II Wielkiego. Wtedy - jako Pasterz Kościoła powszechnego - wyznał wiarę słowami św. Piotra: „Ty jesteś Chrystus, Mesjasz, Syn Boga żywego!”. W swej homilii wzywał świat, aby się nie bał szeroko otworzyć swych drzwi Chrystusowi, Odkupicielowi człowieka. Do najwspanialszych kart historii Kościoła przeszły jego słowa: „Non abbiate paura! Aprite, anzi, spalancate le porte a Cristo!” - „Nie lękajcie się! Otwórzcie na oścież drzwi Chrystusowi!”. Pragnął, aby cała ziemia stała się piękna, aby każdy jej zakątek stał się miejscem spotkania człowieka z Bogiem. Na zakończenie uroczystości wobec wiernych zebranych na Placu św. Piotra w Rzymie, ale też wobec całego świata, wysoko w górę unosił swój pastorał w kształcie krzyża. Tym gestem ukazywał wszystkim: Chrystusowy krzyż jest pastwiskiem owczarni, źródłem wody żywej. Dzięki Chrystusowemu krzyżowi człowiek odnajduje dom i odnajduje drugiego człowieka. Całym pontyfikatem, który wtedy się właśnie rozpoczynał, święty Jan Paweł II niestrudzenie pokazywał, jak można i trzeba wraz z krzyżem iść pod prąd, jak zwyciężać w znaku krzyża. W znaku, w który są wpisane także cierpienie i ból. Jemu również przyszło ich doświadczać - zwłaszcza w dniu zamachu na jego życie 13 maja 1981 roku.

Wyznanie. Prześladowanie. Modlitwa. Wszystko to odnajdujemy w posłudze świętego Jana Pawła II. O tych trzech wymiarach posługi każdego pasterza mówił Ojciec Święty Franciszek 29 czerwca tego roku, w uroczystość świętych Apostołów Piotra i Pawła. Wtedy to podczas Mszy świętej na Placu św. Piotra w Rzymie przekazał nowym metropolitom paliusze, które następnie w ich biskupich stolicach miały być nałożone przez nuncjuszy apostolskich. Dzisiaj dokonało się to w wawelskiej Katedrze. Za tę posługę spełnioną wobec metropolity krakowskiego serdecznie dziękuję Księdzu Arcybiskupowi Nuncjuszowi Salvatore Pennacchio. Nałożony na moje ramiona paliusz wzywa do wierności wobec tej Krakowskiej Ziemi. Znaczy to: nowy jej pasterz ma wychodzić ku tej ziemi, ku jej mieszkańcom, podziwiać i kochać jej krajobrazy. „Widzenie [bowiem] - jak czytamy w *Wędrowce do miejsc świętych* - także jest miejscem spotkania”. Samo jednak spotkanie nie wystarczy. Trzeba czegoś więcej: każdego dnia swej posługi pasterz musi tej ziemi nadawać głębszy i większy sens niż tylko ten, który wypływa z niej samej. Ta Ziemia naznaczona krzyżami ma stawać się prawdziwie domem zamieszkałym przez Boży Lud. „Z wierności dla ciebie, ziemio, mówię o świetle, którego ty dać nie możesz, mówię o ŚWIETLE: bez niego nie spełni się CZŁOWIEK, bez niego i ty się nie spełnisz - ziemio - w człowieku”. Dzięki Chrystusowi bowiem, dzięki Światłości, którą jest On sam, człowiecze życie mimo zmagania, a nawet pośród nich, nabiera ostatecznego sensu. „Przejdzie człowiek, przejdą ludzie - przebiegną, wołając «życie jest walką» - z walki wyłonią kształt ziemi nowej” (Karol Wojtyła, *Wigilia Wielkanocna* 1966).

Drodzy Siostry i Bracia! O tych zmaganiach, które wpisane są w posługę pasterską, mówi czytany przed chwilą fragment Ewangelii św. Mateusza. Zawsze bowiem byli i są tacy ludzie, którzy niejako już z góry, mocą swych uprzedzeń, nie chcą wsłuchać się w istotę głoszonej przez Kościół Dobrej Nowiny. Odchodzą na bok i z pewnego dystansu naradzają się, jakby pochwycić pasterza na jakiejś słabości, wykazać błąd w tym, co mówi on do świata w imieniu Chrystusa i Kościoła. Ich język nie zawsze jest napastliwy, ale zawsze przewrotny, nie wypływa bowiem ze szczerego pragnienia poznania prawdy, ale z chęci pozbawienia owczarni jej przewodnika i zapanowania nad nią. Co jakiś czas powraca więc podstępne pytanie faryzeuszy: „Czy wolno płacić podatek Cesarowi, czy też nie?” (Mt 22, 17). Wracają też najprzeróżniejsze interpretacje nawiązujące do odpowiedzi, której udzielił Chrystus: „Oddajcie więc Cesarowi to, co należy do Cezara, a Bogu to, co należy do Boga” (Mt 22, 21).

Tymczasem, aby dobrze zrozumieć odpowiedź, jakiej Chrystus udzielił faryzeuszom i zwolennikom Heroda, trzeba najpierw w świetle wiary spojrzeć na to, kim jest Bóg. Następnie w świetle prawdy o Bożej wszechmocy i Opatrzności we właściwych perspektywach i proporcjach należy widzieć moc władców tego świata. „Ja jestem Pan i nie ma innego. Poza Mną nie ma boga. (...) Beze mnie nie ma niczego” (Iz 45, 5). Te słowa proroka Izajasza, z dzisiejszego pierwszego czytania, pozwalają nam odzyskać wewnętrzną równowagę. „Gdzie Bóg jest na pierwszym miejscu, tam wszystko jest na swoim miejscu” - nauczał św. Augustyn. Ta prawda porządkuje nam świat, a niezgłębione zamysły Bożej Opatrzności sprawiają, że nawet wielki Cyrus, król Persów, który nie znał prawdziwego Boga, stał się wykonawcą Jego wyroków. Dobry pasterz, na wzór Chrystusa, Jedynego i Najwyższego Pasterza nieustannie upomina się o miejsce Boga we współczesnym świecie. Czyni to „w porę i nie w porę”. Oddaje swoje życie za owce właśnie po to, aby one mogły pozostać do końca Chrystusowymi.

„Krzyż jest pastwiskiem... Krzyż jest studnią Jakuba...”. „Bądź pozdrowiony Krzyżu Chrystusa! - wołał święty Jan Paweł II w tej katedrze – Bądź pozdrowiony Krzyżu, gdziekolwiek się znajdujesz, w polach, przy drogach, na miejscach, gdzie ludzie cierpią i kochają... na miejscach, gdzie pracują, kształcą się i tworzą... Na każdym miejscu, na piersi każdego człowieka, mężczyzny czy kobiety, chłopca czy dziewczyny... I w każdym ludzkim sercu, tak jak w sercu Jadwigi, Pani Wawelskiej”.

Dzisiaj my, stojąc u grobu świętego Stanisława, biskupa i męczennika, pasterza niezłomnego, wraz ze wszystkimi świętymi ziemi krakowskiej, wołamy: Bądź pozdrowiony Krzyżu, przy którym trwają pasterz i owce! Bądź pozdrowiony Krzyżu, dzięki któremu ziemia staje się domem! Bądź pozdrowiony Krzyżu, w którym spełnia się człowiek! Bądź pozdrowiony Krzyżu, nadziejo naszego zmartwychwstania! Bądź pozdrowiony Krzyżu, który z tatrzańskiego szlaku przypominasz nam każdego dnia: „I nic nad Boga”!

Homilia Arcybiskupa Katowickiego Wiktora Skworca w czasie liturgii koronacji obrazu Matki Bożej Królowej Rodzin (Chorzelów, 9 września 2017 r.)

Drogi Biskupie Andrzeju, Pasterzu Kościoła Tarnowskiego! Bracia w biskupim posługiwaniu! Drodzy Bracia prezbiterzy, diakoni, alumni! Drogie osoby życia konsekrowanego! Bracia i Siostry, mieszkańcy Chorzelowa i Ziemi Mieleckiej! Drodzy Goście!

Na Ziemi Mieleckiej, w kościele parafialnym w Chorzelowie, wita nadjeżdżających z północnych stron Polski, od Tarnobrzega i Sandomierza, łaskami słynący obraz Świętej Rodziny: Jezusa, Maryi i Józefa. Ta świątynia to brama, a w niej, jak we drzwiach stoi Maryja z Jezusem na rękach i św. Józef. Święta Rodzina nie tylko wita, lecz także zaprasza – na bankiet – jak głosi napis na obrazie: „Dzikim ptakom i zwierzom Bóg pokarmy daje. Dla dzikich się grzeszników Sam pokarmem staje. Tak Świętego Bankietu w Dzikowskim Obrazie Józef pilnuje z Panną niepodległą skazie”. A zatem chorzelowski wizerunek jest zaproszeniem na ucztę. Umieszczony tuż nad tabernakulum i ołtarzem wskazuje na Eucharystię, w której Jezus daje się grzesznikom, staje się dla nich pokarmem na życie wieczne. Jest to zaproszenie do komunii z Jezusem, do zjednoczenia z Nim – tu, na ziemi i kiedyś, w wieczności.

Patrząc na obraz, dostrzegamy serdeczną więź, jaka łączy Jezusa z Maryją. Podkreślają to dwie róże i wiśnie trzymane w rączkach przez Jezusa. Takiej serdecznej więzi i bliskości Jezus pragnie z każdym z nas. Dlatego Bóg stał się człowiekiem, aby go odkupić, wyzwolić ze stanu „dzikiego” życia w grzechu, odziać w nową szatę łaski i zaprosić do udziału w niebiańskiej uczcie.

Do uczyty nawiązują jeszcze inne elementy obrazu. Otóż Święta Rodzina stoi przed stołem, na którym znajdują się winne grona i kłos pszenicy, a nawet ptak karmiący ziarnem swoje pisklę. To symbole o wymowie eucharystycznej, wskazujące, że na obrazie tajemnica wcielenia przechodzi w misterium odkupienia. Jezus jest Tym, który przez Kościół karmi nas, wierzących, w sakramentach świętych. Pytanie, jakie stawia Święta Rodzina przychodzącym przed jej oblicze, dotyczy najpierw naszej więzi z Bogiem. Niektórych łączy z Bogiem więź tradycji – wierzę, bo wierzą moi rodzice, dziadkowie. Jednak Bóg pragnie więzi opartej nie na tradycji czy kulturze, ale na osobistym wyborze, wyrażanym miłością i wiarą, apostołstwem, poczuciem misji i troską, by inni Go poznawali i ukochali!

Najprostszą i zarazem najważniejszą formą publicznego wyznania wiary jest udział w niedzielnej Eucharystii. Już samo wędrowanie do kościoła jest wyznaniem wiary! Niedzielna wierność zbawczemu wydarzeniu Wieczernika kształtuje z kolei wyznawanie wiary w życiu codziennym. I tam, gdzie nie dociera książka religijna, duchowny, może dotrzeć ze swoim świadectwem życia wierzący chrześcijanin! Potrafi on w towarzystwie stanąć w obronie wiary i Kościoła. Potrafi zmanifestować swoją wiarę poprzez zachowanie postnego charakteru każdego piątku. Potrafi świętować niedzielę i nie sprzedawać jej – świętego dnia zmartwychwstania Chrystusa – na targowiskach świata. Bóg, dając się człowiekowi, wyzwolonemu z „dzikości” serca, pragnie jednoznacznej, to znaczy bezwarunkowej i bezinteresownej odpowiedzi. Wymaga to wysiłku z naszej strony. Wiara jest łaską, ale i odpowiedzią człowieka na objawiającego się Boga. A zatem trzeba przechodzić od wiary opartej na tradycji do wiary osobistej, ze świadomego wyboru, z przekonania; do wiary, która jest spotkaniem z żywą Osobą, z Jezusem Wcielonym i Zmartwychwstałym w Jego Kościele.

Kolejne pytanie, które stawia nam chorzelowski obraz, dotyczy naszych rodzin i wspólnot, wszak we wschodniej bramie tarnowskiej diecezji wita nas Święta Rodzina. I pyta o relacje między małżonkami, rodzicami i dziećmi, starym i młodym pokoleniem, o relacje w parafii, między duszpasterzami, osobami konsekrowanymi i wiernymi świeckimi. Żyjemy dzisiaj w świecie atomizacji – rozbicia i indywidualizacji. Rozbija się podstawowe struktury społeczne i naturalne więzi międzyludzkie, kwestionowane są małżeństwo i rodzina, aby z tego zamieszania i zamętu powstawał nowy człowiek pozbawiony więzi i oparcia, komunii z bliskimi mu osobami, człowiek wydany na pastwę mód i ideologii, człowiek z zewnątrz sterowalny medialną manipulacją i natrętną reklamą.

Jezus, Maryja i Józef z chorzelowskiego obrazu wzywają nas, abyśmy się opamiętali, abyśmy zobaczyli zgubny wpływ ideologii, egocentryzmu i „plemiennych” wojen. Święta Rodzina zaprasza nas do stołu, chce naszej obecności, wspólnoty. Pragniemy i dążmy do tego samego w naszych rodzinach, społecznościach lokalnych i w całym narodzie. Niech ożyje gościnność, otwartość, serdeczność, umiejętność przebaczenia, dążenie do zgody, szacunek i miłość. Niech nasze rodziny będą zawsze wspólnotami stołu, wzajemnego pojednania i życzliwości.

Patrzmy na chorzelowski obraz... Zauważmy, że Święta Rodzina ma za sobą kamienne okno, a przez nie widać drzewo, zarysy warownych budowli i dwie wieże kościoła. Bynajmniej, to nie jest pejzaż nazaretański, izraelski, ale nasz, polski, europejski. Święta Rodzina żyje pośród nas! Jej dom znajduje się tutaj! Tło obrazu mówi nam o tym, że Bóg wszedł w ludzką, konkretną historię, że jest w niej już na zawsze obecny. Mówią o tym kościoły, przydrożne krzyże i kapliczki, kiedyś mówiły o tym także niewielkie podświetlane wnęki we frontach domów, w których najczęściej umieszczano figurkę Maryi. Do dzisiaj można takie spotkać, choć w niektórych brakuje już Matki Bożej.

Nasz polski pejzaż jest uduchowiony, dotknięty obecnością Boga. Ten polski pejzaż zdaje się mówić, że Bóg jest i że nas kocha. W Nim żyjemy, poruszamy się, jesteśmy... Pięknie wyraża to nasza polska pieśń: „Z Bogiem, z Bogiem każda sprawa, tak mawiali starzy. Kiedy wezwiesz tej pomocy, wszystko ci się zdarzy. Idziesz w drogę, chociaż blisko, z Bogiem wychodzisz z progu! A gdy wrócisz z niej szczęśliwie, to podziękuj Bogu”.

Dlatego patrząc na chorzelowski obraz, słyszymy pytanie o obecność Boga w duchowym i narodowym pejzażu naszego życia, szczególnie w życiu publicznym, bo powraca pokusa, by wiarę schować za drzwiami, pozdejmować krzyże, a zamiast tego pozwalać za publiczne pieniądze, za pieniądze podatników, rozmaitym kuglarzom tworzyć pseudosztuki, antywystawy i quasi-artystyczne ekspozycje, które obrażają uczucia estetyczne i religijne, znieważają Boga i najważniejsze dla nas wartości. Nie życzymy sobie eksperymentów na naszej polskiej duchowości, na naszym polskim pejzażu serc i w otaczającym nas świecie. A jest on przyjazny dla człowieka, ponieważ kieruje ku Bogu.

Trzeba jeszcze raz powrócić do postaci namalowanych na obrazie, a zwłaszcza do św. Józefa. Opiekun Maryi i Jezusa nie ma nad głową aureoli. Być może przedstawia kogoś z rodu Tarnowskich, więc nie chciano tak wyróżniać namalowanej osoby. Dziś jednak św. Józef otrzyma atrybut świętości – a pamiętamy, jak bardzo skromny i pokorny był to człowiek, choć ważny w historii zbawienia. Ewangelie nie notują nawet słowa św. Józefa. On jest zawsze za Maryją i Jezusem. Na drugim planie, zawsze jednak pełniąc wolę Bożą! Józef patrzy z chorzelowskiego obrazu przed siebie, podczas gdy Maryja i Jezus są zapatrzeni w siebie. Surowy wzrok mężczyzny ogarnia przestrzeń przed obrazem, nasz świat. Józef obserwuje jako obrońca, aż wyczuwa się w tym przenikliwym wzroku goto-

wość do obrony matki i dziecka, milczące i pokorne bohaterstwo. Józef zadaje pytanie o mężów i ojców, o ich relację do żon, dzieci... Tę ziemię – o czym mogłem się przekonać jako biskup tarnowski – dotknął dramat nieobecności mężów i ojców, którzy za chlebem wyjeżdżali za granicę. Z obrazów tysięcy rodzin zniknął ojciec, zawsze gotowy do obrony swojej rodziny. Dziś walczy się nawet z naturalną podstawą ojcostwa czy macierzyństwa, aby z ludzkiego horyzontu już na zawsze zniknął podział na mężczyznę i kobietę, na ojca i matkę.

Naszym zadaniem jest przeciwstawić się zgubnym dla ludzi, małżeństw i rodzin pomysłom inżynierów dusz. Nie wolno zapominać, że istnieje również „ekologia człowieka”; „gdyż człowiek ma naturę, którą winien szanować i którą nie może manipulować według własnego uznania”. Naszym zadaniem jest promocja ojcostwa i macierzyństwa w ich pięknie i niezastępowalności, promocja naturalnej wspólnoty rodzinnej. Jak św. Józef – stańmy na jej straży.

Jest ku temu okazja. Jako wierzący czujemy się zaproszeni do dyskusji o nowej konstytucji, aby w niej zostało zapisane imię Boga i prawda o małżeństwie jak w artykuł 18 obecnej, że „małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej”. I ochrona życia od poczęcia do naturalnej śmierci. I zapis, że niedziela jest święta – jako dzień dla Boga, obywatela i rodziny; jako dzień duchowego rozwoju człowieka i budowania rodzinnej, społecznej i politycznej wspólnoty!

Najpiękniejszymi wotami, jakie dziś ofiarujemy Jezusowi, Maryi i Józefowi będą korony oraz aureola. Chciałbym jednak zauważyć, że pośród wotów składanych przed chorzelowskim obrazem są srebrne obrączki. Zakładają je narzeczeni, aby czas narzeczeństwa aż do ślubu przeżywać w czystości dusz i ciał. A potem w dniu ślubu srebrne obrączki składają jako wotum wdzięczności Matce Bożej, wychodząc z kościoła już w złotych.

Święta Rodzina z Chorzelowa jest dla nas szkołą czystości, czyli duchowej wolności dzieci Bożych. Razem z koronami złożmy dzisiaj Jezusowi, Maryi i Józefowi dary duchowe, nasze postanowienia, nasze rodziny, samych siebie! Zapiszmy się do prowadzonej tutaj od ponad 200 lat szkoły modlitwy, pracy, ciszy, szkoły rodzinnej miłości i wierności – po prostu do szkoły rodzinności! Niech w tym sanktuarium Królowej Rodzin Boży bankiet trwa, niech łaska komunii z Jezusem wypełnia naszą codzienność. Niech każde spotkanie ze Świętą Rodziną Was przemienia, niech wzmacnia każde narzeczeństwo, małżeństwo i rodzinę! Święta Rodzino z Nazaretu, Ukoronowana, miej nas w opiece w każdy czas. Amen.

Homilia Biskupa Adama Bałabucha wygłoszona podczas Mszy świętej w liturgiczne wspomnienie Najświętszego Imienia Maryi (Łódź, 12 września 2017 r.)

Obchodzimy wspomnienie imienia Maryi. Imienia, które wzywane jest w Kościele jako pomoc i obrona od samego początku. Wyrazem tego jest choćby antyfona *Pod Twoją obronę*, którą odmawiały pierwsze pokolenia chrześcijan wzywając pomocy Maryi w trudnym okresie prześladowań. W okresie, w którym tysiące chrześcijan mordowanych było w okrutny sposób, za to tylko, że wierzyli w Chrystusa i nie chcieli się Go zaprzecć.

Maryja od początku istnienia Kościoła świeci nieustannie jako gwiazda przewodnia dla tych wszystkich, którzy zmierzają do Jej Syna, Jezusa Chrystusa. Cała wielkość, cześć i chwała Maryi wyrasta z tajemnicy Bożego macierzyństwa. Cała godność Matki płynie z nieskończonej godności i wielkości Syna. Z Nią związały się losy Kościoła. Jakże i dzieje naszego narodu w cudowny sposób związały się z Imieniem Maryi.

W Ewangelii – przed chwilą proklamowanej – św. Łukasz zapisał słowa: *...posłał Bóg anioła Gabriela do miasta w Galilei, zwanego Nazaret, do Dziewicy poślubionej mężowi imieniem Józef, z rodu Dawida; a Dziewicy było na imię Maryja* (Łk 1, 27). Według Biblii imię wyraża całokształt tego wszystkiego, co daną osobę charakteryzuje; tego wszystkiego, kim dana osoba jest i co sobą reprezentuje, a więc jej charakter, cechy, znaczenie, dążenia, posłannictwo itd. Dzisiaj chcemy zatrzymać się nad tym szczególnym dla nas imieniem, które oznacza Tę, do której został posłany archanioł Gabriel. A został on posłany do Dziewicy, której było na imię Maryja.

Podczas zwiastowania Maryja otrzymuje inne, nowe imię, które pojawia się w pozdrowieniu anioła: *pełna łaski*. Miriam było imieniem wybranym dla córki przez Annę i Joachima, natomiast *pełna łaski* jest nie tylko cechą, ale też imieniem, które otrzymała od Boga. Wyraża ono Jego plany wobec Niej. W historii zbawienia Bóg zmienia ludziom imiona, kiedy rozpoczyna się nowy i najważniejszy rozdział w ich życiu. Od chwili, kiedy Maryja otrzymuje nowe imię: *pełna łaski*, rozpoczyna się rzeczywiście nowy rozdział w Jej życiu, zatytułowany: *Święta Boża Rodzicielka*. Staje się Matką Syna Bożego, ale także Matką Kościoła, nad którym rozciąga przez wieki swoją matczyną opiekę.

Potwierdzeniem tego jest dzisiejsze wspomnienie, które jako święto Imienia Maryi wprowadził w całym Kościele powszechnym bł. Innocenty XI na prośbę Jana III Sobieskiego, dla uczczenia wiktorii wiedeńskiej w 1683 roku. Pobożny król Jan chciał, by obchodząc to święto pamiętano, że w Imię Maryi można pokonać każdego wroga. Król zwrócił się z tą prośbą do Ojca św. nie z własnej inicjatywy, ale z inspiracji swego spowiednika, św. o. Stanisława Papczyńskiego¹.

Nie doszłoby jednak wcześniej do interwencji i wspaniałego zwycięstwa króla Jana III Sobieskiego, które złamało potęgę tureckiego imperium i oddaliło groźbę wydania Europy w niewolę turecką, gdyby nie interwencja samej Królowej wniewziętej, która objawiła się na modlitwie spowiednikowi królewskiemu św. Stanisławowi Papczyńskiemu. Kiedy bowiem groziła Europie nawała turecka, postowie papieski i cesarski bezskutecznie błagali bezradnego króla polskiego o pomoc. Gdy już miano im zakomunikować o stanowczej odmowie Sejmu, o. Stanisław wchodząc na salę obrad Senatu zawołał: *Zapewniam cię, Królu, Imieniem Dziewicy Maryi, że zwyciężysz i okryjesz siebie, rycerstwo polskie i Ojczyznę nieśmiertelną chwałą*².

To jedno zdanie wypowiedziane z mocą przesądziło o jednomyślnej zgodzie Sejmu na wyprawę króla Jana III Sobieskiego przeciwko imperium tureckiemu. A zatem bł. Innocenty XI ustanowił święto imienia Maryi na uczczenie zwycięstwa wiary w obietnicę, którą dała Maryja wniewzięta! Tak czy inaczej, Imieniem Maryi nazwano Jej zwycięstwo, które było zwycięstwem oręża polskiego. Wyprawie armii polskiej pod Wiedeń towarzyszyła także potężna modlitwa Polaków oddanych swej Królowej. Armia Sobieskiego była także wojskiem, które modliło się na różańcu i uczestniczyło we Mszy św.

1. Por. J. S. Pietrzak, *Niepokalana Królowa Polski*; Kraków 1926, s. 13.

2. Tamże, s. 12n.

Otóż prośba Jana III Sobieskiego o ustanowienie w całym Kościele święta Imienia Maryi była zewnętrznym wyrazem tego, że nie przypisał on zwycięstwa sobie, ale Bogu i Jego Niepokalanej Matce. Chciał wobec wszystkich narodów zmanifestować swoją wiarę i złożyć świadectwo, komu zawdzięcza zwycięstwo, aby wiedziano po wszystkie czasy, że nie sprawił tego własną mocą ani pobożnością, ale było to zwycięstwo Boga za przyczyną Maryi.

Z Maryją możemy zwyciężyć każde zło i każdy grzech, który nas niszczy. Maryja prowadzi nas bowiem do Jezusa i wzywa, byśmy Jego słuchali. Eucharystia jest czasem słuchania Chrystusa i napełniania się Jego mocą, czasem zwyciężania, by iść drogą wierności Panu Bogu na wzór naszej Niepokalanej Matki.

Homilia Biskupa Stefana Cichego wygłoszona w czasie zjazdu muzyków kościelnych (Kraków-Łagiewniki, 20 września 2017 r.)

Najdostojniejszy Biskupie Piotrze, Czcigodni Prezbiterzy, Wielebne Siostry zakonne, Szanowne Panie, Szanowni Panowie, Drodzy Członkowie Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych, Umiłowani Bracia i siostry!

Znany włoski krytyk muzyczny Sandro Cappelletto brał udział w zjeździe kompozytorów w Rzymie z okazji 100. rocznicy urodzin kardynała Domenico Bertolucciego, legendarnego dyrektora Chóru Kaplicy Sykstyńskiej w latach 1956-1997, który miał nadzieję, że uda się zachować tradycję prostoty chorału gregoriańskiego i renesansowej polifonii, pozwalającej na udział w liturgii wiernych nie posiadających żadnego wykształcenia muzycznego.

Na łamach turyńskiego dziennika „La Stampa” na początku tego miesiąca umieścił on artykuł pt. „Fatalny stan muzyki kościelnej w Italii” i przytoczył w nim wypowiedzi kilku muzyków kościelnych, m.in. dyrektora chóru z Santa Maria Maggiore w Rzymie: „Muzyka sakralna musi mieć trzy cechy: być święta, być autentyczną sztuką i być uniwersalna. Tymczasem na naszym terenie zagnieździły się chwasty”.

Zjazdy Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych służą refleksji i trosce o stan muzyki kościelnej w naszym kraju. W czasie zjazdów poruszałem w homiliach różne tematy. Miejsce, w którym się gromadzimy i formularz mszalny o św. Janie Pawle II skłaniają do refleksji nad tym, co ten Święty Papież przekazał na temat muzyki i śpiewu w liturgii.

Jednym z głównych tematów pontyfikatu Papieża Polaka była nowa ewangelizacja. Problem ewangelizacji podkreśla pierwsze czytanie. Są w nim słowa: „O jak są pełne wdzięku na górach nogi zwiastuna radosnej nowiny, który ogłasza pokój, ... Zabrmzujcie radosnym śpiewaniem, wszystkie ruiny Jeruzalem! Bo Pan pocieszył swój lud, odkupił Jeruzalem”.

Refren psalmu responsoryjnego zachęca: „Pośród narodów głoście chwałę Pana”, a sam psalm wzywa: „Śpiewajcie Panu pieśń nową, śpiewaj Panu, ziemio cała. Śpiewajcie Panu, sławcie Jego imię, każdego dnia głoście Jego zbawienie”. W dziele nowej ewangelizacji ważną rolę odgrywają muzyka i śpiew.

Ewangelia ukazuje egzamin św. Piotra z miłości. Szymon Piotr, który w czasie męki swego Mistrza trzykrotnie się Go zaparł, po zmartwychwstaniu pytany był trzykrotnie: „Czy miłujesz mnie?” Piotr odpowiedział: „Panie, Ty wszystko wiesz, Ty wiesz, że Cię kocham”. Po tym wyznaniu otrzymał od swego Mistrza najwyższą władzę w Kościele.

Egzamin z miłości zdawał przez blisko 27 lat pontyfikatu św. Jan Paweł II. Do tej miłości zachęcał wiernych. W liście na początek nowego Tysiąclecia *Novo millennio ineunte* wzywa wszystkich wiernych, by byli świadkami miłości. W różnych dokumentach i wypowiedziach papież przypominał tę szczególną formę miłości, jaką jest muzyka i śpiew w liturgii. Wspominał o tym w liście z okazji 25. lecia Konstytucji o świętej Liturgii z 1988 roku, w liście o święceniu niedzieli *Dies Domini* z 1998 roku, w liście do artystów z 1999 roku, w encyklice o Eucharystii z 2003 roku, w liście na 40. lecie Konstytucji o świętej liturgii, w chirografie, czyli liście odręcznym, z okazji 100. rocznicy motu proprio św. Piusa X *Tra le sollicitudni*. Mówił o tym także przemówieniach do grup związanych z muzyką i śpiewem.

W encyklice o Eucharystii papież apelował, ażeby podczas sprawowania Mszy świętej z wielką wiernością zachowano normy liturgiczne. Przypominał, że „liturgia nie jest nigdy prywatną własnością kogokolwiek, ani celebransa, ani wspólnoty, w której jest sprawowana tajemnica” (*Ecclesia de Eucharistia*, 52).

W liście apostolskim *Dies Domini* św. Jan Paweł II podkreślał znaczenie Mszy świętej niedzielnej w życiu wiernych i jej przygotowanie. Zaznaczał, że jej celebracji należy nadać charakter świąteczny i „w tym celu trzeba starannie przygotować wspólny śpiew, ponieważ jest to szczególnie stosowny wyraz radości serca, który podkreśla uroczysty charakter zgromadzenia i sprzyja dzieleniu się jedną wiarą i miłością” (n. 50). Papież zalecał troskę „o wysoką jakość zarówno tekstów, jak i melodii, aby pojawiające się dziś nowe i twórcze propozycje były zgodne z przepisami liturgicznymi oraz godne kościelnej tradycji” (tamże).

W liście do artystów św. Jan Paweł II zauważył „w klimacie ostatnich stuleci, gdy część społeczeństwa wydaje się zubożniała na wiarę, sztuka religijna nie przestaje się rozwijać” (n. 9) i że rozwija się także muzyka sakralna, komponowana dla potrzeb liturgii.

Najwięcej uwagi poświęcił św. Jan Paweł II muzyce i śpiewowi kościelnemu w chirografie z 2003 roku. W liście tym zostały przypomniane wskazania św. Piusa X i innych papieży oraz nauczanie Soboru Watykańskiego II o muzyce i śpiewie w liturgii. Papież Jana Paweł II wyraził w nim także aktualne oczekiwania Kościoła w tej dziedzinie. Papież pod koniec listu pisał, że jego życzeniem jest, aby stulecie Motu proprio św. Piusa X było zachętą i bodźcem dla tych, którzy zajmują się tym ważnym aspektem celebracji. Ojciec Święty pisał: „Niech miłośnicy muzyki sakralnej, oddając się z nowym zapałem dziedzinie o tak wielkim znaczeniu, przyczyniają się do dojrzewania życia duchowego Ludu Bożego. Wierni natomiast, wyrażając w sposób harmonijny i uroczysty swą wiarę w śpiewie, niech coraz głębiej doświadczają jej bogactwa i utwierdzają się w wysiłku przekładania jej impulsów na postępowanie w życiu codziennym. W ten sposób, dzięki zgodnemu wysiłkowi duszpasterzy, muzyków i wiernych, możliwe będzie osiągnięcie tego, co konstytucja *Sacrosanctum Concilium* określa jako prawdziwy cel muzyki kościelnej” (n. 15).

Warto jeszcze przypomnieć wypowiedzi Wielkiego Papieża o muzyce skierowane do Federacji *Pueri Cantores*. W 1993 roku papież mówił: „Niech wasze śpiewanie przekracza granice! Wiecie, że słowo *Anioł* oznacza posłany. Wy jesteście na swój sposób posłani, aby szerzyć Bożą radość i przez wasz śpiew ukazywać, że wiara jest mocniejsza niż wątplenie, że nadzieja jest silniejsza niż beznadziejność, że miłość jest mocniejsza niż śmierć”.

Sześć lat później do przedstawicieli tej samej Federacji mówił w auli Pawła VI: „Wy jesteście wysłannikami wiary, przez jakość waszego śpiewu doprowadzacie słuchaczy do modlitwy i skupienia. Ponieważ muzyka święta i śpiew są integralną częścią liturgii Kościoła, wasz śpiew pomaga wiernym zwracać się do Boga przede wszystkim przez udział w Eucharystii”.

Niech wstawiennictwo św. Jana Pawła II wspomaga nas, byśmy przyczyniali się naszą pracą i modlitwą do coraz lepszego wielbienia Boga, uświęcania ludzi i budowania wspólnoty. Oby nikt nie pisał o fatalnym stanie muzyki kościelnej w Polsce.

Homilia Biskupa Rudolfa Pierskały wygłoszona podczas 69. zebrania duszpasterzy służby liturgicznej (Licheń, 9 listopada 2017 r.)

Wiele osób sądzi, że najważniejszym kościołem papieskim jest bazylika św. Piotra na Watykanie. Nie jest to prawdą. To bazylika świętego Jana na Lateranie jest kościołem katedralnym papieża. Odegrała ona doniosłą rolę w historii chrześcijaństwa i dlatego Kościół obchodzi specjalny dzień przypominający moment jej poświęcenia. Do roku 1308 był on rezydencją papieży. Gdy w 313 r. cesarz Konstantyn Wielki wydał edykt pozwalający na oficjalne wyznawanie wiary chrześcijańskiej, kazał wybudować obok pałacu okazałą świątynię pod wezwaniem Chrystusa Zbawiciela, św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty. Stała się ona pierwszą katedrą Rzymu, a przylegający do niej pałac – siedzibą papieży. Jej poświęcenia dokonał papież św. Sylwester I w dniu 9 listopada 324 r.

Wyznając naszą wiarę podczas Mszy niedzielnej mówimy: „Wierzę w jeden, święty, powszechny i apostołski Kościół”. Kościół jest jeden, bo jest jedna wiara i jeden chrzest, jedna ofiara Chrystusa, jeden Pasterz i jedna Eucharystia, która nas łączy w jedną wspólnotę serc i dusz. Panu Jezusowi bardzo zależało na jedności apostołów i Kościoła: *Nie tylko za nimi proszę, ale i za tymi, którzy dzięki ich słowu będą wierzyć we Mnie; aby wszyscy stanowili jedno, jak Ty, Ojczy, we Mnie, a Ja w Tobie, aby i oni stanowili w Nas jedno, aby świat uwierzył, żeś Ty Mnie posłał* (J 17, 20-21).

W duszpasterstwie służby liturgicznej potrzebna jest troska o jedność wspólnoty posługujących w liturgii parafialnej, chłopców i dziewcząt, jeżeli należą do tej służby. Ta grupa zna lepiej swojego duszpasterza niż inni parafianie, bo ta grupa jest bliżej księdza przed, w czasie i po liturgii. Ta grupa najszybciej zaobserwuje, kogo ksiądz wyróżnia a do kogo jest uprzedzony, kogo chwali a komu zawsze zwraca uwagi. Szczególnie trzeba wielkiej roztropności, gdy w grupie takiej są dziewczęta, gdyż chłopcy będą chcieli odejść, gdy w pewnym okresie dziewczyny będą faworyzowane przez księdza.

Kościół jest święty, bo jego głową jest Jezus Chrystus, a tylko On jest święty, a my grzesznicy czerpiemy z Jego świętości w sakramentach i Piśmie świętym.

W duszpasterstwie służby liturgicznej konieczne jest zwracanie uwagi na pełny udział we Mszy św. posługujących, a więc nie tylko wypełnianie funkcji, ale także przyjmowanie Jezusa w Komunii św., regularny sakrament pokuty, wzajemne przeproszenie i przebaczenie w grupie ministranckiej, gdzie dochodzi nieraz do konfliktów. Byłem sam mini-

strantem i pamiętam jak proboszcz się na nas denerwował, gdy coś zaniedbaliśmy, albo nie słuchaliśmy jego wskazań dotyczących służby. Kiedy lekko się zdenerwował na nas mówił: pójdziesz na zieloną trawkę, kiedy mocniej się poirytował, mówił: wyrzucę cię, ale następnego dnia dla załagodzenia przynosił nam po Mszy kołacz i znowu było wszystko w porządku.

Kościół jest powszechny, bo za wszystkich ludzi umarł Pan Jezus na krzyżu, za wierzących w Niego i niewierzących, za dobrych i złych, za tych, co już umarli, co żyją i jeszcze się narodzą. Dlatego Kościół jest porównywany do Matki, która kocha wszystkie swoje dzieci. Obrazem może być dla nas plac św. Piotra w Rzymie z kolumnadą wokół niego, która stanowi symboliczne ręce obejmujące cały plac i wchodzących do niego wierzących pielgrzymów, ale równocześnie chce objąć wszystkich ludzi, którzy tam przychodzą.

W duszpasterstwie służby liturgicznej trzeba wielkiej troski o wszystkich ministrantów, nie wyłączając nikogo, zwłaszcza trzeba wielkiej cierpliwości wobec niektórych. W niektórych parafiach ubywa ministrantów, duszpasterze żalą się na rodziców, na dzieci, na szkołę, na różne dodatkowe zajęcia poza szkołą. Jak przyciągnąć ich do służby? Jeden proboszczów wiejskiej parafii, miał taki pomysł: po Pierwszej Komunii we wrześnie przyjmował wszystkich chłopców do służby ministranckiej, a dziewczynki do marianek. Oczywiście nie chcieli od razu, było wiele wymówek z ich strony i od rodziców. Proboszcz jednak miał metodę taką: przyjdź, zostań przez miesiąc, a potem zdecydujesz czy zostaniesz dalej w służbie. Przez wiele lat ta metoda skutkowałą pozytywnie, ale współcześnie już nawet nie chcą przyjść zobaczyć i doświadczyć tej służby. Grupa ministrantów i marianek to są dobre grupy formacyjne, wychowujące do pobożności, dyscypliny i doświadczenia wiary.

Kościół jest apostołski, bo Jezus uczynił fundamentem wspólnoty Kościoła apostołów i ich następców, biskupów i kapłanów, którzy nam głoszą Dobrą Nowinę o zbawieniu i sprawują sakramenty.

W duszpasterstwie służby liturgicznej konieczny jest dobry przykład kapłana, proboszcza czy wikariusza. Przykład nie tylko dobroci serca, życzliwości, ojcowskiej troski, wymagań i nagradzania, ale także przykład modlitwy i godnego celebrowania Mszy św. oraz nabożeństw. Ministrant to wszystko widzi, to co jest przykładem dobrym, ale także to, co jest gorszące w zachowaniu kapłana.

W to święto stajemy wobec tajemnicy Kościoła, którego fundamentem jest Jezus Chrystus, a opoką – Piotr. Przypominamy sobie o mocnej więzi Kościołów lokalnych ze Stolicą Apostolską. Kościół chce dziś wyrazić swoją wielką wdzięczność za wszystkie świątynie, jakie zostały przez jego wiernych i dla jego wiernych wystawione. Każdy kościół to dom Boży w pełnym tego słowa znaczeniu, a my wszyscy jesteśmy żywym domem Bożym. Podobnie jak z poszczególnych kamieni czy cegieł składa się budowla gmachu kościoła, tak i z wiernych składa się Chrystusowy Kościół.

Kościół przecież to nie tylko dom z kamienia i złota. Kościół żywy i prawdziwy to jest serce wspólnota. A my kapłani, razem ze służbą liturgiczną, otaczamy codziennie serce tej świątyni, którym jest Eucharystia na ołtarzu Pańskim.

Dekret ustanawiający Sanktuarium Matki Bożej Latyczowskiej Patronki Nowej Ewangelizacji

Nawiązując do prośby Księdza Prałata Józefa Dzyducha, proboszcza parafii Matki Bożej Różańcowej w Lublinie, popartej pragnieniem Ludu Bożego Archidiecezji Lubelskiej, a także mając na uwadze ogromne znaczenie duchowe i historyczne czczonego w kościele parafialnym Obrazu Matki Bożej Latyczowskiej, w oparciu o kanony 1230-1234 KPK oraz zatwierdzony Statut Sanktuarium (MBR/3/10/2017), ustanawiam kościół Matki Bożej Różańcowej w Lublinie

SANKTUARIUM MATKI BOŻEJ LATYCZOWSKIEJ, PATRONKI NOWEJ EWANGELIZACJI.

Kościół Katolicki w trosce o zbawienie człowieka pragnie zaszczeniać w sercach wszystkich ludzi wiarę w Chrystusa oraz włączać ich w swoje życie i misję. Nowa Ewangelizacja każe nam szukać ludzi, którzy – mimo przyjęcia chrztu – zatracają swoją chrześcijańską tożsamość. Trzeba im na nowo zanieść Ewangelię, szukać ich tam, gdzie się obecnie znajdują, przemawiać do nich językiem, który rozumieją. Trzeba wskazywać drogę tym, którzy się zagubili i szukają sensu życia. Niezawodną Patronką odnajdywania drogi do Jezusa jest Jego Matka, Maryja. Ona wskazuje na Jezusa jako Drogę, Prawdę i Życie oraz odpowiedź na najtrudniejsze pytania człowieka. A Chrystus z Latyczowskiego Wizerunku, trzymający w dłoni Księgę Ewangelii, posyła nas, byśmy z odnowioną nadzieją i zapałem głosili Słowo Boże oraz dawali świadectwo apostołskiego życia.

Maryja, zasłuchana w Słowo Boże i wypełniająca je w swoim życiu uczy nas, jak nieść współczesnemu światu Dobrą Nowinę o zbawieniu. Otwarta na działanie Ducha Świętego, który umacnia miłość, uczy nas, jak odkrywać Jego dary i w Jego mocy realizować nasze chrześcijańskie powołanie. Obecna w tajemnicach Chrystusa i Kościoła jest dla nas Przewodniczką i Matką. Wzywając Jej wstawiennictwa i podziwiając Boże dary, jakie rozkwitły w Jej życiu, staramy się Ją naśladować i podążać za Nią drogami wiary.

Główne uroczystości odpustowe w sanktuarium należy obchodzić w liturgiczne święto Matki Bożej Różańcowej, czyli 7 października, zgodnie z przepisami prawa kanonicznego i świętej liturgii. Ważnym dniem dla kultu Matki Bożej Latyczowskiej pozostanie także dzień 4 października, rocznica koronacji oraz uroczystego przeniesienia Obrazu do kościoła Matki Bożej Różańcowej w Lublinie.

Wszystkich pielgrzymujących do nowego Sanktuarium i modlących się przed słynącym łaskami Obrazem zawierzam macierzyńskiemu wstawiennictwu Maryi i upraszam dla nich obfitość błogosławieństwa Boga w Trójcy Jedynej.

+ Stanisław BUDZIK
Arcybiskup Metropolita Lubelski

Lublin, dnia 7 października 2017 roku

Dekret potwierdzający ustanowienie diecezjalnego sanktuarium Świętego Ojca Pio w Warszawie na Goławiu

Mając na uwadze chwałę Bożą i dobro duchowe wiernych oraz rozwój kultu jednego z najznamienitszych świętych naszych czasów – Ojca Pio z Pietrelciny, spełniając prośbę księdza prałata Andrzeja Kulikowskiego, proboszcza parafii św. Ojca Pio w Warszawie na Goławiu, duchowieństwa oraz wiernych, zważywszy na wszystkie okoliczności i potrzeby duszpasterskie, na mocy kanonów 1230-1232§1 Kodeksu Prawa Kanonicznego, potwierdzam niniejszym dekretem ustanowienie w Warszawie na Goławiu Diecezjalnego Sanktuarium Świętego Ojca Pio, przy kościele parafialnym o tym samym tytule, którego kustoszem będzie aktualnie urzędujący proboszcz (kan. 1232§2 KPK).

Od początku istnienia parafii św. Ojca Pio duszpasterze i wierni szerzyli kult Świętego z Pietrelciny; zasięg tego kultu przekroczył granice parafii, a nawet diecezji.

Sanktuarium posiada nie tylko słynącą łaskami figurę Świętego, ale także jego relikwie, których autentyczność została potwierdzona. W świątyni, wyróżniającej się pięknem przestrzeni sakralnej, prowadzona jest ożywiona działalność duszpasterska, dzięki której wierni mają zapewnione obfitsze środki zbawienia (por. kan. 1234§1 KPK).

Zatwierdzam jako uroczystość odpustową dla tego Sanktuarium dzień liturgicznego wspomnienia św. Ojca Pio - 23 września, którą można będzie obchodzić w sam dzień albo w niedzielę najbliższą tej daty. Jednocześnie, każdego dnia pielgrzymi nawiedzający Sanktuarium będą mogli uzyskać odpust zupełny pod zwykłymi warunkami, jeśli podczas pobożnego nawiedzenia odmówią *Ojczy nasz* i *Wierzę* (WO 33 § 1, 4o).

Kustosa Sanktuarium zobowiązuję do prowadzenia dokładnej kroniki, przechowywania pamiątek związanych z Sanktuarium i gromadzenia dokumentów.

Niech ustanowienie Diecezjalnego Sanktuarium Świętego Ojca Pio przyczyni się do dalszego rozwoju kultu tego Świętego i większej chwały Bożej. Kustoszowi Sanktuarium i wszystkim, którzy będą się w nim modlić udzielam pasterskiego błogosławieństwa.

Warszawa, dnia 23 września 2017 roku, w uroczystość św. Pio z Pietrelciny, prezbitera, w roku srebrnego jubileuszu erygowania Diecezji Warszawsko-Praskiej.

+ Henryk HOSER SAC
Arcybiskup Warszawsko-Praski

Dekret powołujący Diecezjalną Szkołę Liturgiczną im. ks. Marka Adaszka

W trosce o formację liturgiczną w Diecezji Legnickiej powołuję do istnienia Diecezjalną Szkołę Liturgiczną im. ks. Marka Adaszka (w skrócie DSL). Będzie ona działała przy Wydziale Duszpasterskim legnickiej Kurii Biskupiej. Dyrektorem DSL ustanawiam ks. dr. Dariusza Pudełkę, a jego zastępcą p. Irenę Chłopkowską.

W comiesięcznych, całodniowych sesjach podejmowane będą zarówno od strony teoretycznej, jak i praktycznej następujące zagadnienia: obchody roku liturgicznego, ze

szczególnym uwzględnieniem Triduum Paschalnego; teologia liturgii Eucharystii; posługi i funkcje liturgiczne; Liturgia godzin.

DSL jest skierowana do osób dorosłych (kobiet i mężczyzn) od 20 lat wzwyż, które pragną pogłębić swoją formację chrześcijańską i liturgiczną oraz są gotowe do angażowania się w życie liturgiczne parafii. Celem DSL jest bowiem nie tylko formacja poszczególnych osób, ale pomoc w kształtowaniu parafialnego zespołu liturgicznego. Dlatego też ważne jest, by z danej parafii uczestniczyły w zajęciach przynajmniej trzy osoby wyznaczone przez Księdza Proboszcza. Czymś naturalnym jest, że w tej formacji – na miarę możliwości – będzie uczestniczył również duszpasterz, który później będzie współpracował z tymi osobami w parafii.

Proszę, aby Księża Proboszczowie zainteresowali się szczegółami naboru uczestników DSL, które zostaną przekazane przez Wydział Duszpasterski.

Ufam, że formacja, którą proponuje DSL, będzie jednym z ważnych elementów prowadzących do pogłębienia „prawdziwej mistagogii liturgicznej”. Wołał o nią święty Jan Paweł II. Wpisuje się też ona w liturgiczną tradycję Diecezji Legnickiej, kształtowaną przez moich wieloletnich poprzedników: śp. bpa Tadeusza Rybaka i bpa Stefana Cichego, a także przez śp. ks. Marka Adaszka, wieloletniego wykładowcę liturgiki i ojca duchownego w seminarium. Przez wielu jest on wciąż nazywany ojcem, a do jego zaangażowania w troskę o piękno i głębię liturgii wciąż odwołują się kapłani i świeccy. Dlatego wydaje się czymś dobrym nadać Diecezjalnej Szkole Liturgicznej jego imię.

Mam nadzieję, że podjęcie tego, co już dokonało się w naszej diecezji w odniesieniu do liturgii, przyniesie dobre owoce w życiu poszczególnych wiernych i całych wspólnot.

Z błogosławieństwem dla wszystkich, którzy wezmą udział w DSL.

+ Zbigniew KIERNIKOWSKI
Biskup Legnicki

Legnica, 18 września 2017 roku,
w święto św. Stanisława Kostki

Dekret ustanowienia Sanktuarium Matki Bożej Szkaplerznej w kościele parafialnym pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Nabrożu

Parafia rzymskokatolicka w Nabrożu jest jedną z najstarszych w Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej i już w momencie swojego powstania, na początku XV wieku, została oddana w opiekę Matki Najświętszej. Od XVIII wieku lud wierny Nabroża i okolic, należący zarówno do Kościoła rzymskokatolickiego jak i greckokatolickiego, otaczał wielką czcią wizerunek Najświętszej Maryi Dziewicy, znajdujący się w tutejszym kościele, w modlitwie przed nim szukał umocnienia wiary, nadziei i miłości oraz pociechy w trudach codziennego życia. O żywym kulcie i udzielonych łaskach za pośrednictwem Matki Najświętszej świadczą liczne wota umieszczone przy Obrazie.

Gdy u schyłku II wojny światowej, 25 maja 1944 roku, kościół parafialny uległ prawie w całości zniszczeniu podczas pożaru, wizerunek Matki Bożej z Dzieciątkiem ocalał, co przez miejscową ludność zostało przyjęte jako cud. Poruszony tym wydarzeniem Biskup Lubelski, późniejszy Prymas Tysiąclecia, Kardynał Stefan Wyszyński, osobiście w 1948 roku przewodził wielkim rzeszom wierzącego ludu, odprowadzającym ten Święty Obraz z miejsca tymczasowego schronienia w Tyszowcach do świątyni w Nabrożu.

Odczuwając pragnienia serc licznych czcicieli Pani Nabroskiej, miejscowi duszpasterze podjęli starania o koronację Cudownego Obrazu. Dokonała się ona 13 lipca 2002 roku przez posługę Arcybiskupa Lubelskiego Bolesława Pylaka, Biskupa Zamojsko-Lubaczowskiego Jana Śrutwy i Biskupa Seniora Siedleckiego Jana Mazura, przy licznej obecności duchowieństwa i wiernych świeckich.

Akt koronacji potwierdził wyjątkowe znaczenie kościoła pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Nabrożu i umocnił żywe już przekonanie, że zasługuje on na miano Sanktuarium Matki Bożej.

Zatem, mając na uwadze bogactwo historii, świętości i łaski, związanej z tym miejscem, uznając szczególne znaczenie tej świątyni i rozwiniętego przy niej duszpasterstwa oraz odpowiadając na prośby duszpasterzy i ludu Bożego niniejszym, zgodnie z kan. 1230 Kodeksu Prawa Kanonicznego, ustanawiam

**Sanktuarium Matki Bożej Szkaplerznej
w kościele parafialnym
pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Nabrożu.**

Jako szczególne miejsce kultu i doświadczenia Bożych łask, Sanktuarium otrzymuje przywilej możliwości uzyskania odpustu zupełnego przez wiernych, którzy nawiedzając je odmówią pobożnie „Ojcze nasz” i „Wierzę” w następujących dniach: w uroczystość tytułarną czyli 16 lipca, a także raz w roku, w dzień dowolnie wybrany przez każdego wiernego przybywającego do Sanktuarium oraz ilekroć biorą udział w pielgrzymkach organizowanych grupowo (*Enchiridion indulgentiarum*, Concessio 33, § 4).

Należy ponadto spełnić warunki zawsze wymagane do uzyskania odpustu zupełnego: sakramentalna spowiedź, przyjęcie Komunii Świętej, wykluczenie wszelkiego przywiązania do grzechu, nawet powszedniego oraz dowolna modlitwa w intencjach Ojca Świętego, mogą one także być wypełnione w dniach bliskich odwiedzin Sanktuarium (*Enchiridion indulgentiarum*, N. 20).

Niech to Święte Miejsce służy rozwojowi i umocnieniu wiary w Boga Miłosiernego oraz miłości do Kościoła Chrystusowego. Niech przybywający tu na modlitwę, wsparci pomocą Bożej Rodzicielki, z jeszcze większą siłą pielęgnują i ubogacają wyjątkowe dziedzictwo duchowe tej ziemi i ludzi tu żyjących oraz pracujących.

Duszpasterzom posługującym w Sanktuarium oraz wszystkim wiernym pobożnie je nawiedzającym, udzielam pasterskiego błogosławieństwa, polecając opiece Matki Bożej Szkaplerznej.

Zamość, 4 czerwca 2017 roku

+ Marian ROJEK
Biskup Zamojsko-Lubaczowski

IV. FORMACJA LITURGICZNA

ks. Czesław Krakowiak

„*Ordo exsequiarum*” w Rytuale rzymskim Pawła VI – wydanie typiczne i polska adaptacja

Typiczne wydanie Rytuału w języku łacińskim przygotowane przez Kongregację Kultu Bożego ma charakter normatywny dla celebracji liturgii w obrzędku łacińskim i stanowi podstawę do tłumaczenia przez Konferencje Biskupów na język danego Kościoła lokalnego, także do jego adaptacji (*aptatio*) do tradycji i miejscowej kultury. Zakres adaptacji może być różny w różnych częściach rytuału i dotyczyć także układu jego treści¹. Konferencja Biskupów może dodać, zmienić lub pominąć niektóre treści Wprowadzenia teologiczno-pastoralnego (*Praenotanda*), włączyć własne modlitwy i śpiewy oraz rubryki². Tłumaczenia i adaptacji należy dokonać zachowując ogólne zasady odnowy liturgii i zakres adaptacji określony w typicznym wydaniu Rytuału oraz w innych dokumentach Stolicy Apostolskiej. Po zatwierdzeniu przekładu i wprowadzonych adaptacjach wymagane jest ich zatwierdzenie (*recognitio*) przez Stolicę Apostolską. Wtedy Rytuał w języku narodowym jest oficjalną księgą liturgiczną Kościoła i gwarancją autentycznej celebracji świętych obrzędów. Dotyczy to także obrzędów pogrzebu, które zostały przygotowane zgodnie ze wskazaniem soborowej *Konstytucji o liturgii*, jako jedna z pierwszych części Rytuału Rzymskiego.

1. Wskazania Konstytucji o liturgii

Odnosnie do odnowy obrzędów pogrzebu *Konstytucja o liturgii* zaznacza, że powinny one „jaśniej wyrażać paschalny charakter śmierci chrześcijanina i lepiej odpowiadać warunkom i tradycjom poszczególnych regionów, również co do koloru szat liturgicznych” (KL 81). Mają one wyrażać wiarę Kościoła, że śmierć chrześcijanina jest jego paschą, przejściem z tego życia do wieczności³. Liturgia pogrzebowa będąc modlitwą za zmarłego, jest także głosem wiary w życie wieczne i budzi nadzieję uczestników pogrzebu na spotkanie ze zmarłym u Boga⁴. Konstytucja nie tylko akceptuje istniejące w Kościele różne obrzędy i zwyczaje związane z pogrzebem, ale przy odnowie jego liturgii poleca ich zachowanie, dostosowując je do określonych przez Kościół ogólnych zasad odnowy

1. Zob. A. Cuva. *La creatività rituale nei libri liturgici ai vari livelli di competenze*. „Ephemerides Liturgicae” 89:1975 s. 54-99; J. Nowak. *Prawo w służbie wydarzeń zbawczych. Zarys prawodawstwa liturgicznego*. Pallottinum: Poznań 2004 s. 101-102.

2. Zob. Cz. Krakowiak. *Po co Praenotanda w księgach liturgicznych?* W: *Omnia transeunt. Caritas manet*. Red. H. Słotwińska [i in.] Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu: Sandomierz 2012 s. 197-206.

3. K. Konecki. *Paschalna wymowa symboli odnowionych obrzędów pogrzebu*. „Ateneum Kapłańskie” 95:1980 s. 199-206; tenże. *Tajemnica paschalna w eucharystii, czytaniach biblijnych oraz w symbolach odnowionej liturgii pogrzebu*. „*Studia Theologica Varsoviensia*” 20:1982 nr 1 s. 191-201.

4. Zob. J. Decyk. *Ludzki i Boży wymiar śmierci w świetle kultu zmarłych. Studium liturgiczne*. Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego: Warszawa 2000.

liturgii⁵. Szczególną uwagę należy zwrócić na przygotowanie obrzędów pogrzebu dzieci i „dołączyć do niego własny formularz mszalny” (KL 82).

2. Prace redakcyjne

Prace nad odnowionymi obrzędami pogrzebu od 1965 do 1968 roku w *Consilium* (Radzie do wykonania *Konstytucji o liturgii*)⁶ prowadziła Grupa Studyjna 23, której relatorem był P. M. Gy, a sekretarzem S. Mazzarello⁷. W przygotowaniu obrzędów pogrzebu kierowano się najpierw zasadą, że w Kościele, w wielu jego regionach, znane są i przez Kościół aprobowane różne obrzędy związane z grzebaniem zmarłych. Wynika stąd, że nadal mogą współistnieć różne warianty pogrzebu, zależnie od kraju, ale także od miejscowych warunków i konkretnych sytuacji pastoralnych. Uwzględniano także drugą ważną zasadę odnowy liturgii, według której kapłan lub upoważniony świecki prowadzący liturgię pogrzebową, będzie miał większą możliwość wyboru modlitw, śpiewów, czytań biblijnych oraz obrzędów liturgicznych.

Przygotowany przez Grupę Studyjną 23 pierwszy Schemat (nr 111 z 18 października 1965 r.) miał tytuł *Ordo Exsequiarum*⁸. Zawierał główną strukturę rytuału złożoną z sześciu rozdziałów: I. *Praenotanda de exsequiis*; II. *De vigilia in domo defuncti et de oratione quando corpus in feretro deponitur*; III. *De typo I exsequiarum, seu cum tribus stationibus, scilicet in domo, in ecclesia, in coemeterio*; IV. *De typo II exsequiarum, qui celebratur in coemeterio, scilicet in sacello coemeteriali et apud sepulcrum*; V. *De typo III exsequiarum, quae celebrantur in domo defuncti*; VI. *De Officio defunctorum*. Tę strukturę zachowano w następnych schematach noszących tytuł *Ordo Exsequiarum pro adultis* dodając tylko nowe elementy: *Textus lectionum, psalmorum et orationum* (Schemat nr 129 z 25 listopada 1965 r. i Schemat nr 142 z 20 stycznia 1966 r.)⁹. W Schemacie nr 316 z 3 października 1968 r. były już obrzędy związane z pogrzebem dzieci: *De exsequis parvulorum*; *De exsequis alicuius parvulis quem parentes volebant baptisari, sed ante Baptismum mortuus est*; *Pro exsequi parvulorum baptisatorum: Lectiones et orationes*; *Lectiones et orationes pro exsequis parvuli quem parentes volebant baptisari, sed ante Baptismum mortuus est: Lectiones et orationes*¹⁰. Ostatni Schemat nr 330 z 8 grudnia 1968 r. *De Exsequiis* miał już w swojej strukturze w rozdziale VI obrzędy pogrzebu dzieci (*De exsequiis parvulorum*)¹¹.

3. Typiczne wydanie *Ordo exsequiarum* (1969)

Typiczne wydanie *Ordo exsequiarum* poprzedza Dekret Kongregacji Kultu Bożego

5. Zob. Cz. Krakowiak. *Z dziejów liturgii pogrzebowej*. „Studia Liturgiczne” 8:2012 s. 11-14.

6. Zob. A. Bugnini. *La riforma liturgica (1948-1975)*. Nova edizione. Edizioni Liturgiche. Roma 1997 s. 60-78; J. Stefański. *Rola Consilium w posoborowej reformie liturgicznej*. W: Tenże. *Liturgia w odnowie*. Gniezno 2000 s. 91-107. Prace *Consilium* trwały od 25 I 1964 do 9 maja 1969 roku.

7. Marini. *Elenco degli „Schemata” del „Consilium” e della Congregazione per il Culto Divino (marzo 1964 - luglio 1975)* s. 733-736; P. M. Gy. *Le nouveau rituel des funérailles*. „La Maison-Dieu” 1970 nr 101 s. 15-32.

8. Marini. *Elenco degli „Schemata” del „Consilium” e della Congregazione per il Culto Divino (marzo 1964 - luglio 1975)* 1982 s. 733.

9. Tamże s. 734.

10. Tamże s. 735.

11. Tamże s. 736. W czasie prac nad obrzędami pogrzebu powstało 7 schematów. Marini. *Elenco degli „Schemata” del „Consilium” e della Congregazione per il Culto Divino (marzo 1964 - luglio 1975)* s. 733-736; zob. A. Bugnini. *La riforma liturgica (1948-1975)*. Nova edizione. Edizioni Liturgiche. Roma 1997 s. 745-751.

z 15 sierpnia 1969 r.¹² W części pierwszej *Praenotanda* (nr 1-15) pogrzeb został ukazany w relacji do paschalnego misterium Chrystusa oraz trzy główne typy liturgii pogrzebu: trzy stacje i dwie procesje (typ I); dwie stacje i jedna procesja (typ II); jedna stacja w domu zmarłego (typ III). Na uwagę zasługuje podanie zasad dotyczących pogrzebu chrześcijańskiego tych, którzy zdecydowali się na spalenie swoich zwłok (kremacja). Jeśli nie uczynili tego z motywów przeciwnych wierze Kościoła, obrzędy pogrzebu sprawuje się w formie przyjętej w danym kraju. Obrzędy pogrzebu można sprawować również w budynku krematorium (nr 15). Następne części *Praenotanda* dotyczą: *De officiis et ministeriis circa defunctos* (nr 16-20); *De aptationibus Conferentiarum Episcopaliū cura parandis* (nr 21-22); *De munere sacerdotis in praeparanda ordinandaque celebratione* (nr 23-25). Według Dekretu Kongregacji Kultu Bożego nowe *Ordo Exsequiarum* w języku łacińskim obowiązuje w Kościele od 1 czerwca 1969 roku. Konferencje Biskupów, po dokonaniu tłumaczenia na język krajowy i zatwierdzeniu ich przez Stolicę Apostolską, mogą wyznaczyć inny termin, ale przed 1 czerwca 1970 r.

Rytuał *Ordo exsequiarum* składa się z ośmiu rozdziałów: I. *De vigilia pro defuncto et de oratione quando corpus in feretro deponitur* (nr 26-31); II. *De primo typo exsequiarum seu cum stationibus in domo defuncti, in ecclesia et in coemeterio* (nr 32-57) wraz z zasadami przyjęcia trumny w kościele, jeśli bezpośrednio nie będzie liturgii pogrzebu (*De receptione funeris in ecclesia quando liturgia exsequialis statim locum non habet* (nr 58)). III. *De secundo typo exsequiarum seu cum stationibus in sacello coemeterii et ad sepulcrum* (nr 59-76); IV. *De tertio typo exsequiarum, quae celebrantur in domo defuncti* (nr 72-79); V. *De exsequiis parvulorum* (nr 80-82); VI. *Textus diversi in exsequiis adultorum occurrentes*: I. Czytania ze Starego Testamentu (nr 83-89); Czytania z Nowego Testamentu (nr 90-107); Psalmi responsoryjne (nr 108-117); Alleluja i wersety przed Ewangelią (nr 118-127); Ewangelie (nr 128-144) II. Psalmi i antyfony (nr 145-166). Rytuał nie zawiera tekstów czytań biblijnych lecz jedynie wykaz (*sigle*) poszczególnych ksiąg Pisma Świętego, natomiast zamieszcza teksty psalmów i antyfon (nr 145-165). III. *Orationes pro statione in domo defuncti* (nr 167-169); IV. *Orationes pro liturgia verbi* (nr 170-182); V. *Invitationes pro ultima commendatione et valedictione* (nr 183-186); VI. *Responsoria pro ritu ultimae commendationis et valedictionis* (nr 187-191); VII. *Altera oratio in fine ultimae commendationis et valedictionis* (nr 192); VIII. *Benedictio sepulcri* (nr 193-195); IX. *Orationes conclusivae in coemeterio* (nr 196-199); X. *Formularia orationis fidelium* (nr 200-202). Rozdział VII. *Textus diversi in exsequiis parvulorum baptizatorum occurrentes*: I. *Lectiones biblicae* (nr 203-222); II. *Orationes* (nr 223-226); III. *Invitationes pro ultima commendatione et valedictione* (nr 227-228); IV. *Responsorium pro ultima commendatione et valedictione* (nr 229); V. *Benedictio sepulcri* (nr 230). Rozdział VIII. *Textus diversi in exsequiis parvulorum non baptizatorum occurrentes*: I. *Lectiones biblicae* (nr 231-234); II. *Orationes* (nr 235-236); III. *Invitatorium ad ultimam commendationem et valedictionem* (nr 237)¹³.

12. *Rituale Romanum ex decreto sacrosancti oecumenici Concilii Vaticani II instauratum, auctoritate Pauli PP. VI promulgatum. Ordo exsequiarum*. Editio typica. Typis Polyglottis Vaticanis 1969 stron 89.

13. Zob. L. Brandolini. *Il nuovo Ordo Exsequiarum*. „Ephemeride Liturgica” 84:1970 s. 129-148; A. Pistoia. *Elementi dottrinali del nuovo Ordo Exsequiarum*. Tamże s. 149-159; C. Braga, *L'Ordo Exsequiarum per i bambini*. Tamże s. 160-168; P. Gy. *Ordo exsequiarum pro adultis*. „Notitiae” 2:1966 s. 353-363; tenże. *Le nouveau rituel des funérailles*. „La Maison-Dieu” 1970 nr 101 s. 15-32; Fr. Greniuk. *Nowe Ordo exsequiarum (15 VIII 1969)*. „Collectanea Theologica” 40:1970 nr 4 s. 72-78; S. Szamota. *Odnowiony ryt chrześcijańskiego pogrzebu*. „Collectanea Theologica” 43:1973 nr 2 s. 85-88; H. Hollerweger. *Die erneuerte Begräbnisfeier*. „Liturgisches Jahrbuch” 24:1974 s. 13-30; S. Człapa. *Wartości duszpasterskie nowych obrzędów pogrzebu*. „Homo Dei” 48:1979 s. 31-35.

Nowym elementem liturgii pogrzebu jest wigilia przy zmarłym w formie liturgii słowa Bożego i modlitwy podczas składania ciała do trumny. Wigilię taką można sprawować także w kościele, ale nie bezpośrednio przed Mszą św. Obrzędowi wigilii może przewodniczyć także osoba świecka. Wigilia zawiera wprowadzenie, śpiew psalmu, modlitwy, czytania Pisma Świętego, po którym kapłan może wygłosić homilię. Następnie odmawia się modlitwę powszechną. Rytuał zawiera także obrzędy pogrzebu dzieci, zarówno ochrzczonych, jak i nieochrzczonych, według jednego z trzech typów z zastosowaniem specjalnie przewidzianych na te okoliczności tekstów, zarówno czytań jak i modlitw. W obrzędach i modlitwach nastąpiło odejście od tekstów pochodzących z okresu średniowieczna takich jak modlitwa *Libera me, Domine*, sekwencja *Dies irae* i modlitwy wyrażające lęk przed sądem Bożym¹⁴. Zamiast tzw. absolucji, bezpośrednio po Mszy św. wprowadzono nowy obrzęd zwany „ostatnim pożegnaniem” (*ultima commendatio et valedictio*), którego celem jest pożegnanie ze zmarłym. Wyraża on „ostatnie pożegnanie, jakie wspólnota chrześcijańska oddaje swemu członowi, zanim jego ciało będzie wyniesione i pogrzebane”. Obrzęd ostatniego pożegnania składa się z pokropienia trumny (przypomnienie chrztu) i okadzenia (ciało było świątynią Ducha Świętego) oraz ze śpiewu całego zgromadzenia stanowiącego „szczyt całego obrzędu”¹⁵. Obrzęd ten może mieć miejsce tylko w czasie pogrzebu, czyli w obecności ciała zmarłego (nr 10). Teksty modlitw liturgii pogrzebu wyrażają chrześcijańską wiarę w zmartwychwstanie z Chrystusem i nadzieję na uczestnictwo w Kościele zbawionych. Wyrazem tego może być przywrócenie śpiewu *Alleluja*, umieszczanie przy trumnie paschału oraz możliwość wyboru innego niż czarny koloru szat liturgicznych¹⁶.

Konferencje Biskupów mogą zachować wszystkie trzy typy liturgii pogrzebowej, zmieniać ich kolejność lub nawet opuścić jeden z nich. Rytuał wydania typicznego nie zawiera żadnych melodii śpiewów, pozostawiając możliwość ich tworzenia stosownie do kultury i zwyczajów poszczególnych Kościołów lokalnych.

4. Polskie tłumaczenie i adaptacja Ordo Exsequiarum

4. 1. Obrzędy pogrzebu dostosowane do zwyczajów diecezji polskich (1977)

Pierwsze wydanie obrzędów pogrzebu w polskim tłumaczeniu, po zatwierdzeniu przez Kongregację ds. Sakramentów i Kultu Bożego (dekret z 10 czerwca 1976), zostało ogłoszone Dekretem Prymasa Stefana kard. Wyszyńskiego 8 września 1976 r.¹⁷. Wprowadzenie teologiczne i pastoralne, czyli *Praenotanda* zostało wiernie przetłumaczone na język polski z dodaniem w numerze 22 postanowień Konferencji Episkopatu Polski. Jednak

14. Zob. A. Labudda. *Teologia Mszy pogrzebowej „Praesente corpore”*. „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 33:1980 s. 145-162.

15 E. Lodi. *La visione della morte e dei suffragi nell’Ordo Exsequiarum*. „Rivista di pastorale liturgica” 1972 nr 10 s. 201-211; G. Cavagnoli. *La celebrazione della morte e risurrezione del Signore nelle esequie cristiane*. „Rivista Liturgica” 93:2006 s. 839-857.

16. B. Margański. *Podstawy teologiczne odnowionego rytu pogrzebowego*. „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 27:1974 s. 6-14; J. Miazek. *Teologia nowych obrzędów pogrzebu*. „Ateneum Kapłańskie” 95:1980 s. 184-197; M. Pisarszak. *Teologia modlitwy za zmarłych według Rytuału „Obrzędy pogrzebu”*. „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 33:1980 s. 127-144; M. Barba. *L’euologia del rito delle esequie. Sintesi e sviluppi*. „Rivista Liturgica” 93:2006 s. 870-880.

17. *Obrzędy pogrzebu dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. Księgarnia św. Jacka: Katowice 1977 stron 318; zob. R. Michalek. *Dostosowanie obrzędów pogrzebu do zwyczajów diecezji polskich*. „Collectanea Theologica” 48:1978 nr 4 s. 88-93; W. Nowak. *Obrzędy pogrzebu rytuału rzymskiego dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. „Homo Dei” 47:1978 s. 304-312.

odmiennie od wydania typicznego zostało podzielone według następujących tematów: „Śmierć udziałem w misterium paschalnym” (nr 1); „Tradycje miejscowe” (nr 2); „Cześć należna ciałom zmarłych” (nr 3); „Trzy formy pogrzebu” (nr 4-9); „Obrzęd ostatniego pożegnania” (nr 10); „Czytanie słowa Bożego” (nr 11) „Psalmy” (nr 12); „Modlitwy” (nr 13); „Oficjum za zmarłych” (nr 14); „Palenie zwłok” (nr 15); „Obowiązki i posługi wobec zmarłych”: „Udział społeczności wiernych” (nr 16); „Obowiązki duszpasterza” (nr 17-18); „Uprawnienia diakona i wiernych” (nr 19); „Unikanie wyróżnień” (nr 20); „Uprawnienia Konferencji Biskupów w zakresie adaptacji” (nr 21-22). Na podstawie tych uprawnień Konferencja Episkopatu Polski postanowiła:

a) W Polsce zachowuje się trzy formy pogrzebu dotychczas u nas istniejące.

b) Z zasady obrzędowi pogrzebowym przewodniczy kapłan lub diakon. Gdy obecność kapłana lub diakona w domu zmarłego nie jest możliwa, np. w miejscowościach bardzo odległych od kościoła, zgodnie z podanym w numerze 19 zaleceniem Stolicy Apostolskiej, obrzędowi w domu oraz procesji do kościoła może przewodniczyć świecki katolik upoważniony przez proboszcza.

c) Zachowuje się pokropienie i okadzenie ciała zmarłego w czasie obrzędu ostatniego pożegnania w kościele. W kaplicach cmentarnych można okadzenie opuścić.

d) Obrzędy pogrzebowe dorosłych odprawia się zasadniczo w kolorze fioletowym lub czarnym. Jeżeli zmarły wyraził przed śmiercią pragnienie, aby użyto szat białych, można je spełnić. Pogrzeb dzieci odprawia się w szatach koloru białego.

e) Konferencja Episkopatu Polski zezwala na katolicki pogrzeb dzieci, które zmarły przed chrztem, jeżeli rodzice pragnęli je ochrzcić. Przy tych pogrzebach należy używać tekstów przewidzianych na pogrzeb dzieci nie ochrzczonych. Aby w umysłach wiernych nie zacierala się nauka o konieczności chrztu, należy ją przypominać w katechizacji dzieci i dorosłych.

f) Jeżeli jest taki zwyczaj, krewni lub bliscy znajomi zmarłego mogą wygłosić nad grobem słowo pożegnania. Nie należy wprowadzać takiego zwyczaju w kościołach (nr 22).

W ostatnich numerach „Wprowadzenia” wyliczone są „Zadania kapłana w przygotowaniu i sprawowaniu obrzędu pogrzebowego” (nr 23-25). Najpierw jest zachęta, aby z tych uprawnień kapłani chętnie korzystali uwzględniając różne okoliczności i 10

le i przy grobie” (nr 40-79); Rozdział IV: „Druga forma pogrzebu zawierająca stacje w kaplicy cmentarnej i przy grobie” (nr 80-106); Rozdział V: „Trzecia forma pogrzebu zawierająca jedną stację, w kaplicy cmentarnej, w domu przedpogrzebowym lub w domu zmarłego lub stację przy grobie” (nr 107-127); Rozdział VI: „Wprowadzenie ciała do kościoła, jeżeli bezpośrednio nie następuje liturgia pogrzebowa” (nr 128-133); Rozdział VII: „Pierwsza forma pogrzebu dzieci zawierająca stacje w domu, w kościele i przy grobie” (nr 134-178); Rozdział VIII: „Druga forma pogrzebu dzieci zawierająca stacje w kaplicy cmentarnej i przy grobie” (nr 179-193); Rozdział IX: „Trzecia forma pogrzebu dzieci zawierająca jedną stację” (nr 194-216); Rozdział X: Teksty do wyboru: I. „Modlitwy za zmarłego” (nr 217-237); II. „Pieśni na ostatnie pożegnanie” (nr 238-243); III. „Formuły modlitwy powszechnej” (nr 244-245); IV. „Modlitwy końcowe na cmentarzu” (nr 246-249); V. „Litania za zmarłych” (nr 250); VI. „Ostatnie pożegnanie dziecka nie ochrzczonego” (nr 251-254); VII. „Poświęcenie krzyża nagrobnego” (nr 255); VIII. „Poświęcenie kwiatów i lampek na groby” (nr 256). IX. Czytania biblijne. 1. „Na pogrzebie dorosłego” (nr 257-285); „Psalmy responsoryjne” (nr 286-295); „Czytania z Ewangelii” (nr 297-333). 2. „Na pogrzebie

dziecka ochrzczonego” (nr 334-354). 3. „Na pogrzebie dziecka nie ochrzczonego” (nr 355-361)¹⁸. „Jutrznia i Nieszpory za zmarłych” (s. 289-315).

Pod względem edytorskim polskie wydanie rytuału różni się od typycznego tym, że zawiera pełny tekst czytań biblijnych, w każdym z trzech typów pogrzebu zamieszczono wszystkie teksty, a nie jedynie odnośniki do pierwszego typu pogrzebu. Dotyczy to także obrzędów pogrzebu dzieci. Podczas gdy typyczne wydanie ma tylko rubryki odsyłające do innych tekstów, w polskim wydaniu zamieszczono kompletne obrzędy pierwszej i drugiej formy pogrzebu dzieci. Taka redakcja księgi liturgicznej ułatwia korzystanie z niej w czasie sprawowania liturgii. Należy także pozytywnie ocenić fakt, że części przeznaczone do śpiewu są opatrzone nutami¹⁹.

4. 2. Obrzędy pogrzebu dostosowane do zwyczajów diecezji polskich. Wydanie drugie (1991)

Drugie polskie wydanie rytuału „Obrzędy pogrzebu” według dekretu Prymasa Polski Józefa kard. Glempa z 16 marca 1990, przygotowane przez Komisję do spraw Liturgii i Duszpasterstwa liturgicznego, „uwzględniła zmiany wprowadzone przez nowy Kodeks prawa kanonicznego i zawiera większą ilość formuł modlitwy powszechnej”²⁰. Wprowadzenie teologiczne i pastoralne pozostało bez zmian. Natomiast bezpośrednio po nim zamieszczono „Instrukcję liturgiczno-duszpasterską o pogrzebie i modlitwach za zmarłych” z 5 maja 1978 (s. 23-29). W dodatku, po tekstach Jutrznii i Nieszporów za zmarłych, umieszczono II i III Modlitwę eucharystyczną do koncelebrowanej Mszy pogrzebowej (s. 328-335) i obrzędy pożegnania zmarłego dla diecezji katowickiej (s. 336-339)²¹.

4. 3. Obrzędy pogrzebu związane z kremacją zwłok. Obrzęd złożenia urny w grobie

Ze względu na coraz częstsza kremację zwłok Komisja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Konferencji Episkopatu Polski przygotowała dodatek do rytuału „Obrzędy pogrzebu” zawierający „Obrzędy pogrzebu związane z kremacją zwłok. Obrzęd złożenia urny w grobie”. Obrzędy te, zatwierdzone przez Kongregację ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów 7 czerwca 2010 r., zostały ogłoszone dekretem Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski Abp Józefa Michalika z dnia 1 września 2010 r.²².

18. J. Kudasiewicz. *Słowo Boże w nowych obrzędach pogrzebu*. „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 27:1974 s. 41-53; M. Brzozowski. *Przepowiadanie w ramach obrzędów pogrzebowych*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 26:1979 z. 6 s. 75-82; L. Szewczyk. *Homilia pogrzebowa*. „Studia Liturgiczne” 8:2012 s. 97-110.

19. Zob. I. Pawlak. *Nowe śpiewy pogrzebowe*. „Collectanea Theologica” 49:1979 nr 2 s. 76-77; R. Pośpiech. *Muzyka w liturgii pogrzebowej*. „Studia Liturgiczne” 8:2012 s. 111-122.

20. *Obrzędy pogrzebu dostosowane do zwyczajów diecezji polskich. Wydanie drugie uzupełnione*. Księgarnia św. Jacka: Katowice 1991 stron 339; zob. Cz. Krakowiak. *Pogrzeb chrześcijański*. W: *Mysterium Christi 4. Sakramenty i sakramentalia*. Red. W. Świerżawski. Wydawnictwo i Drukarnia w Sandomierzu: Zawichost – Kraków – Sandomierz 2013 s. 317-341; J. Gręźlikowski. *Grzebanie zmarłych według obowiązującego prawa polskiego*. „Studia Liturgiczne” 8:2012 s. 123-141.

21. Zob. H. J. Sobeczko. *Ważniejsze elementy odnowionej liturgii pogrzebu i ich wymogi duszpasterskie*. W: *Servitium liturgiae. Wybór artykułów*. Red. E. Mateja. Redakcja wydawnictwa Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego: Opole 2004 s. 441-453.

22. *Obrzędy pogrzebu związane z kremacją zwłok. Obrzęd złożenia urny w grobie*. Księgarnia Św. Jacka: Katowice 2010; zob. Z. Suchecki. *La cremazione nel diritto canonico e civile*. Città del Vaticano 1995; F. di Molfetta. *Inumazione e cremazione. Tradizione cristiana, ritualità, legislazione*. „Rivista Liturgica” 93:2006 s. 747-752; J. Salij. *Kremacja i „ogrody pamięci”*. „W Drodze” 2006 nr 11 s. 93-98; Cz. Krakowiak. *Katolicki pogrzeb po kremacji*. „Teologia i człowiek” 12:2008 s. 175-189; R. Pierskała. *Kremacja ciała i pogrzeb*

Poprzedza je „Wprowadzenie” przypominające, że Kościół zgodnie z tradycją „usilnie zaleca zachowanie dotychczasowego zwyczaju grzebania ciał zmarłych, dopuszcza jednak kremację zwłok, jeśli nie została dokonana z pobudek przeciwnych nauce chrześcijańskiej, a zwłaszcza jeśli nie podważa wiary w zmartwychwstanie ciała” (nr 1; por. KPK kan. 1176; KKK 2301). Dopuszczając kremację ciał zmarłych „zawsze jednak należy podkreślać pierwszeństwo grzebania ciał, które Kościół wyżej ceni, ponieważ sam Chrystus chciał być pogrzebany”. Przed kremacją „należy odprawić obrzędy w kościele, kaplicy cmentarnej lub w pomieszczeniu krematorium według form podanych w rytuale” (nr 2). W świetle wyjaśnień Kongregacji obrzędy nad prochami zmarłego nie są właściwą formą uczczenia ciała zmarłego. „Prochy bowiem wyrażają zniszczenie ludzkiego ciała oraz zaciemniają i nie oddają idei «snu» w oczekiwaniu zmartwychwstania. Ponadto, właśnie ciała, a nie prochy, oddaje się cześć w czasie liturgii, ponieważ od chwili chrztu świętego stało się ono świątynią poświęconą przez Ducha Świętego” (nr 3)²³.

Według Konferencji Episkopatu Polski „obrzędy pogrzebowe z ostatnim pożegnaniem włącznie, z udziałem rodziny i wspólnoty parafialnej, zasadniczo należy odprawiać przed kremacją ciała zmarłego, zgodnie z podanymi w rytuale formami i odpowiednio dobranymi stacjami” (nr 5a; *Obrzędy pogrzebu* s. 23-188). Po kremacji urnę składa się w grobie lub kolumbarium „bez zewnętrznej okazałości, z udziałem jedynie najbliższej rodziny” (nr 5b). Jednak z uzasadnionych racji np. „po sprowadzeniu urny z prochami z zagranicy, obrzędy pogrzebowe podane w rytuale, można sprawować nad samą urną, którą stawia się przed prezbiterium na odpowiednim podwyższeniu obok zapalonego paschału” (nr 5c).

Złożenie urny w grobie składa się z obrzędów wstępnych w kaplicy/kościelie lub przy grobie. Po znaku krzyża i pozdrowieniu zgromadzonych odmawia się Psalm 23 z refrenem „Pan mój pasterzem, nie brak mi niczego” i modlitwę za zmarłego. Można także dołączyć czytanie wybrane z „Obrzędów pogrzebu” (s. 224-301). Przy grobie odmawia się Modlitwę Pańską i modlitwę za zmarłego, po czym grób kropi się wodą święconą z odpowiednią formułą błogosławieństwa i rzuca na urnę grudkę ziemi mówiąc: „Z prochu powstałeś, prochem jesteś, ale Pan cię wskrzesi w dniu ostatecznym [...]”. W czasie składania urny do grobu kapłan czyni nad nią znak krzyża. Obrzędy zakończenia obejmują błogosławieństwo zgromadzonych i śpiew pieśni „Witaj Królowo”.

W związku z obrzędami pogrzebu po kremacji zwłok należy przypomnieć zalecenia Listu Episkopatu Polski „O szacunku dla ciała zmarłego i obrzędach pogrzebu związanych z kremacją zwłok” (Konferencja Episkopatu Polski w Przemyślu, w dniach 14-16 października 2011 r.): „Biorąc pod uwagę przekaz płynący z Pisma Świętego i tradycji chrześcijańskiej, Kościół nadal zaleca zachowywanie dotychczasowego zwyczaju grzebania ciał zmarłych. Ponieważ w ostatnich latach przyjęły się w naszym kraju zróżnicowane praktyki obrzędów liturgicznych towarzyszących kremacji ciał zmarłych i złożeniu urny do grobu lub do specjalnej niszy w tzw. kolumbarium na cmentarzu, Biskupi Polscy stwierdzają:

A. Obrzędy pogrzebowe z Mszą Świętą i z ostatnim pożegnaniem włącznie, w których uczestniczy rodzina, wspólnota parafialna, przyjaciele i znajomi, powinny być celebrowane przed kremacją ciała ludzkiego. Natomiast po spopieleniu zwłok sprawuje się obrzęd związany ze złożeniem urny w grobie. Obrzędy pogrzebowe z ostatnim pożegnaniem

katolicki. „Studia Liturgiczne” 8:2012 s. 79-96.

23. „Notitiae 13:1977 s. 45.

należy celebrować w kościele lub kaplicy cmentarnej bądź w pomieszczeniu krematorium według form podanych w księdze liturgicznej *Obrzędy pogrzebu*.

B. Jeśli jednak przemawiają za tym szczególne racje duszpasterskie lub powody natury praktycznej, obrzędy pogrzebowe podane w księdze liturgicznej, można sprawować nad samą urną. Może to mieć miejsce np. kiedy czyjaś śmierć nastąpiła daleko od miejsca zamieszkania i kremacja ułatwia sprowadzenie doczesnych szczątków osoby zmarłej, a także kiedy uczestnicy pogrzebu przybywają z daleka i trudno im być na dwóch częściach pogrzebu, czyli na Mszy św. połączonej z ostatnim pożegnaniem ciała zmarłego i po pewnym czasie na obrzędzie złożenia urny w grobie lub kolumbarium. We wszystkich uzasadnionych przypadkach do podejmowania decyzji odnośnie sprawowania całych obrzędów pogrzebowych nad urną biskup diecezjalny może upoważnić proboszczów i rektorów kościoła. Podczas obrzędu liturgicznego pogrzebu po kremacji urnę stawia się przed prezbiterium na stoliku nakrytym fioletowym kirem, obok zapalonego paschału.

C. Jeśli kremacja ma miejsce w innym terminie niż Msza święta pogrzebowa i obrzęd ostatniego pożegnania, modlitwom towarzyszącym złożeniu urny w grobie może przewodniczyć kapłan lub diakon albo osoba specjalnie delegowana do tej funkcji, zakonna lub świecka. Obrzęd sprawowany jest przy udziale najbliższej rodziny, bez zewnętrznej okazałości.

D. Kościół stanowczo sprzeciwia się pojawiającej się praktyce rozrzucania prochów ludzkich w tzw. „miejscach pamięci”, albo na morzu, w górach lub w innych miejscach. Zarówno ciało jak i prochy człowieka zawsze należy składać do grobu bądź w specjalnym kolumbarium, czyli ścianie albo kaplicy na cmentarzu. Każde miejsce pochówku wyraża wiarę chrześcijanina w ostateczne zmartwychwstanie.

V. DUSZPASTERSTWO LITURGICZNE

Kard. Robert Sarah 10 lat po „Summorum Pontificum”: nadal trwa wojna o liturgię

W Kościele wciąż jeszcze nie doszło do pojednania liturgicznego, o które zabiegał Benedykt XVI. Wojna liturgiczna trwa dalej, Eucharystia, sakrament miłości, staje się okazją do wrogości i pogardy – uważa prefekt Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. Na łamach francuskiego miesięcznika „La Nef” kardynał Robert Sarah dokonał bilansu recepcji Motu proprio „Summorum Pontificum” dziesięć lat po jego publikacji.

Szef watykańskiej dykasterii stwierdził, że celem tego dokumentu było nie tyle prawne usankcjonowanie statusu tak zwanej przedsoborowej liturgii, ale wzajemne ubogacanie się dwóch form rytu rzymskiego. Bywa to niekiedy nazywane reformą reformy liturgicznej, jednakże zdaniem kard. Sarah termin ten nie okazał się szczęśliwy, ponieważ stał się synonimem „dominacji jednego klanu nad drugim”. Dlatego lepiej jest mówić o pojednaniu liturgicznym. Aby doszło do pojednania, trzeba poczynić konkretne kroki zarówno w dawnej, jak i w nowej formie liturgii.

Do tych, którzy uczęszczają na Eucharystię w formie nadzwyczajnej, kard. Sarah apeluje na przykład o zachowanie właściwej postawy, „dalekiej od defensywnej sztywności, estetyzmu i archeologizmu”. Postuluje zastosowanie właściwie rozumianego aktywnego udziału wiernych. Przypomina, że zgodnie z nauczaniem Soboru czytania mszalne powinny być dla wszystkich zrozumiałe. Zauważa, że dobrą rzeczą byłoby uzgodnienie obu kalendarzy liturgicznych. Podkreśla zarazem, że po Motu proprio Benedykta XVI nadzwyczajnej formy rytu rzymskiego nie powinno się już nazywać rytym przedsoborowym, bo ryt ten powinien być oświecany, ożywiany i kierowany nauczaniem Soboru.

Wiele do zrobienia jest również w formie zwyczajnej rytu rzymskiego. Kwestią podstawową jest tu przywrócenie prymatu Boga i sakralności liturgii. Tym, co najbardziej odwraca uwagę wiernych od Boga, jest centralna i narzucająca się obecność kapłana. Z tego względu kard. Sarah postuluje ustawienie na ołtarzu wielkiego krzyża, aby to on był wyraźnym punktem odniesienia zarówno dla wiernych, jak i celebransa.

Prefekt Kongregacji przypomina też o znaczeniu gestów liturgicznych, takich jak klękanie, złączenie palców celebransa po konsekracji czy przyjmowanie Komunii świętej do ust. „Lud Boży, kierując się intuicją wiary, wie dobrze, że bez tej radykalnej pokory, wyrażonej w gestach adoracji i rytów sakralnych, nie może być przyjaźni z Bogiem” – napisał kard. Sarah. Przypomina on również o zalecanym przez Sobór używaniu łaciny w częściach stałych Mszy świętej. „Z całego serca apeluję o przeprowadzenie pojednania liturgicznego zgodnie z nauczaniem Benedykta XVI i w duchu duszpasterskim papieża Franciszka” – pisze na zakończenie kard. Robert Sarah.

Katolicka Agencja Informacyjna

Abp Guido Pozzo 10 lat po „Summorum Pontificum”

Motu proprio „Summorum Pontificum” było nie tylko pojednawczym gestem względem lefebrystów, ale miało doprowadzić do współistnienia w Kościele obu form rytu rzymskiego. Przypomina o tym z okazji 10. rocznicy ogłoszenia tego dokumentu sekretarz Papieskiej Komisji „Ecclesia Dei”, która zajmuje się zarówno dialogiem z lefebrystami, jak i wiernymi korzystającymi z przedsoborowej liturgii. To właśnie Benedykt XVI 7 lipca 2007 roku zezwolił na jej powszechne sprawowanie.

Abp Guido Pozzo zaznacza, że Benedyktowi XVI nie chodziło o uniformizację liturgii. Przypomniał on jedynie, że stara liturgia nigdy nie została przez Sobór unieważniona. Postulowane przez papieża seniora współistnienie obu form i ich „pojednanie” znajduje mocne uzasadnienie w historii Kościoła, gdzie zawsze istniała wielość obrządków, a nawet wariantów rytu rzymskiego.

Zdaniem abp. Pozzo, przez ostatnich dziesięć lat Kościół bardziej zdał sobie sprawę z tego bogactwa i należy to do pozytywnych owoców Motu proprio. Inną pozytywną konsekwencją jest osłabienie wzajemnej nieufności między środowiskami przywiązany do różnych form obrządku rzymskiego. Najwięcej liturgii w formie przedsoborowej jest sprawowanych we Francji i w Stanach Zjednoczonych. Tam też owoce Motu proprio są najbardziej znaczące. Pozytywną niespodzianką jest natomiast zainteresowanie dawną liturgią na Dalekim Wschodzie i w Europie wschodniej – dodaje sekretarz watykańskiej komisji.

Przyznaje on, że w niektórych diecezjach realizacja papieskich postanowień napotkała na pewne problemy. Wynikały one z niewystarczającej liczby księży umiejących sprawować Eucharystię w nadzwyczajnej formie rytu rzymskiego, a niekiedy również z uprzedzeń o charakterze ideologicznym czy duszpasterskim. Z drugiej strony niektórzy biskupi zarzucają wiernym, którzy uczęszczają na takie liturgie, że nie angażują się w życie Kościoła lokalnego.

Abp Pozzo wskazuje też na problemy wynikające ze słabej znajomości łaciny u współczesnych księży. Dlatego sugeruje on, by łaciny uczyć w seminarium nie tylko na początku, ale przez wszystkie lata studiów filozoficznych i teologicznych dwie godziny w tygodniu. „Nie zapominajmy, że łacina nadal pozostaje oficjalnym językiem Kościoła. Kapłani powinni znać i kochać ten język” – dodał sekretarz Papieskiej Komisji „Ecclesia Dei”.

Katolicka Agencja Informacyjna

Papież Franciszek: za tłumaczenia ksiąg liturgicznych odpowiadają episkopaty

Ojciec Święty wskazał na zasadniczą odpowiedzialność poszczególnych konferencji episkopatów za tłumaczenia ksiąg liturgicznych. Franciszek wystosował 15 października 2017 roku list do prefekta Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów kard. Roberta Saraha, w którym wyjaśnił zasady, jakie wprowadza w tej dziedzinie Motu proprio „Magnum principium” z 3 września br.

Papież wskazał, że jego decyzja oznacza, iż tłumaczenia nie muszą być we wszystkich punktach zgodne z instrukcją „Liturgiam authenticam”. Niektóre jej punkty po wejściu w życie „Magnum principium” zostały anulowane lub utraciły ważność. O ile w przeszłości ocena wierności tłumaczenia z języka łacińskiego i zalecenie ewentualnych poprawek należało do kompetencji Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, to obecnie należy ona do konferencji episkopatów, choć zawsze w dialogu ze Stolicą Apostolską. Zatem zatwierdzenie (*confirmatio*) nie zakłada szczegółowego badania słowo po słowie, poza przypadkami oczywistymi, na które można zwrócić uwagę biskupom, aby poświęcili im więcej uwagi. Dotyczy to zwłaszcza formuł ważnych, takich jak modlitwy eucharystyczne, a zwłaszcza formuły sakramentalne zatwierdzone przez Ojca Świętego. Zatwierdzenie (*confirmatio*) uwzględni również integralność księgi, czyli sprawdzenie, czy zostały przetłumaczone wszystkie elementy, które składają się na wydanie typiczne.

Ojciec Święty podkreślił, że wierność tłumaczenia oznacza po pierwsze wierność względem tekstu oryginalnego, po drugie językowi na który dany tekst jest przekładany, a także zrozumiałość tekstu przez tych, do których jest on adresowany. Stąd uznanie (*recognitio*) wskazuje jedynie weryfikację i zachowanie zgodności z prawem i komunią Kościoła. Wskazał, że proces tłumaczenia nie ma prowadzić do narzucania episkopatom tłumaczeń dokonanych przez dykasterię. Franciszek zaznaczył jednocześnie, że zatwierdzenie (*confirmatio*) tłumaczenia tekstu liturgicznego przez Stolicę Apostolską nie jest aktem czysto formalnym, ale udzielane jest jako potwierdzenie akceptacji biskupów w duchu dialogu.

Katolicka Agencja Informacyjna

Abp Józef Górzyński: Orędzie z Gietrzwałdu ma charakter uniwersalny

- Orędzie z Gietrzwałdu to niezwykle dialog zwykłych ludzi z Matką Bożą, rzadko spotykany w innych objawieniach - mówi KAI abp Józef Górzyński. Metropolita warmiński wyjaśnia, że wyjątkowość tych objawień polega także na tym, że poprzedzają one dokonania Soboru Watykańskiego II, szczególnie jeśli chodzi o zwrócenie uwagi na wagę i rolę życia sakramentalnego.

A oto pełen tekst wywiadu:

KAI: Księżę Arcybiskupie, trwają obchody 140. rocznicy objawień Matki Bożej w Gietrzwałdzie. Jakie jest ich przesłanie na dziś, dla każdego z nas?

Abp Józef Górzyński: Orędzie Matki Bożej z Gietrzwałdu ma bardzo uniwersalny charakter, zdecydowanie przekraczający ramy epoki, czy regionu gdzie się zdarzyły. Matka Boża – tak jak w innych swych objawieniach – wzywa nas do głębokiej przemiany życia, do nawrócenia i do modlitwy, w tym do częstej modlitwy różańcowej. Wyjaśnia, że w tej modlitwie każdy się odnajdzie, niezależnie od wieku czy poziomu intelektualnego. Jest to wspólny mianownik wszystkich objawień maryjnych. Objawienia w Gietrzwałdzie mają miejsce 19 lat po objawieniach Matki Bożej z Lourdes i o 40 lat wyprzedzają objawienia fatimskie. Ale szczególnym wątkiem przesłania z Gietrzwałdu jest zwrócenie uwagi na wagę i rolę życia sakramentalnego.

KAI: Maryja tłumaczy ponoć, że Eucharystia jest o wiele ważniejsza od odmawiania różańca?

Mimo, że Maryja apeluje o systematyczne odmawianie różańca, to kiedy pada pytanie, czy lepiej jest iść na Mszę św. czy odmówić różaniec, odpowiada, iż Msza św. jest najważniejsza. Zwraca uwagę, aby uczestnictwa we Mszy św. nie zastępować niczym innym. Mówi konkretnie: „Wpierw proszę, abyście uczestniczyli we Mszy św., a później odmawiali różaniec. Msza św. jest ważniejsza niż różaniec!”.

Warto przypomnieć, że jest to rok 1877, kilkadziesiąt lat przed Soborem Watykańskim II, kiedy świadomość sakramentalnego wymiaru życia Kościoła była o wiele mniejsza niż dziś. Orędzie Matki Bożej z Gietrzwałdu jest uprzedzające wobec tego, co po latach zdarzy się w Kościele podczas Soboru Watykańskiego II. Jest to jedno ze zdumień, jakie wywołuje lektura treści tych objawień.

KAI: Kim są dwie młode dziewczynki, wizjonerki z Gietrzwałdu?

Najpierw, 27 czerwca widzenia doznaje 13. letnia Justyna Szafryńska, a potem dołączy do niej Barbara Samulowska. Jak podają zapisy, gdy na głos dzwonu odmówiła *Anioł Pański*, na klonie rosnącym koło plebanii zobaczyła jasność, a w niej biało ubraną postać siedzącą na złocistym tronie. Gdy dziewczynka odmówiła Pozdrowienie Anielskie, postać podniosła się z i wraz z aniołem uniosła się do nieba. Tak rozpoczęły się objawienia Matki Bożej, które trwały do 16 września.

Obie wspomniane dziewczynki pochodzą z polskich, katolickich rodzin. Na takich rodzinach opierał się wówczas Kościół katolicki na Warmii, który – co warto dodać – w tym okresie doświadcza negatywnych skutków Kulturkampfu. W latach 1871–1878, kanclerz Bismarck usiłował doprowadzić do ograniczenia wpływów Kościoła katolickiego w państwie. Pod wpływem Kulturkampfu zaczęto rugować z Warmii niepokornych kapłanów i zgromadzenia religijne, z wyjątkiem tych, które zajmowały się działalnością charytatywną. Katolicyzm i polskość były tu odgórnie osłabiane i „gaszone”.

Tymczasem Matka Boża objawiając się w Gietrzwałdzie w 1877 r., zaczyna – jak wiemy – mówić „po polsku”. Nie jest to całkiem ściśle, gdyż Maryja mówi w języku zrozumiałym dla tutejszych Polaków, czyli w gwarze warmińskiej. A jest to gwara, która ma swoje podłoże w języku polskim, ale z dużymi naleciałościami niemieckimi. Powstała ona w naturalny sposób w tym „tyglu kulturowym”, z jakim mamy do czynienia przez wieki na Warmii. Jest to ziemia spotkania kultur, języków i konfesji, które potrafiły tu żyć w sposób pokojowy, tworząc wspólną kulturową przestrzeń.

Dlatego, kiedy mówi się, że „Matka Boża mówiła po polsku”, nieco boli to rodowitych Warmiaków, jako wyraz niedostrzegania ich rodowitej, warmińskiej mowy. Jest to pewien skrót myślowy, którego używał nawet kard. Karol Wojtyła podczas odchodów stulecia objawień w Gietrzwałdzie. Warto dodać, że ten lokalny język ma bogatą literaturę religijną.

Ogromną i pozytywną rolę w recepcji objawień w Gietrzwałdzie, poprzez właściwe towarzyszenie widzącym, odegrał miejscowy proboszcz ks. Augustyn Weichsel. Był Niemcem, ale otwartym na Polaków i świetnie mówił po polsku. Przez trzy niedziele w miesiącu głosił polskie kazania, za co był zresztą szykanowany przez władze pruskie.

KAI: Objawienia w Gietrzwałdzie mają inny, niezwykły wymiar. Matka Boża nie tylko przekazuje swe orędzie za pośrednictwem wizjonerek, ale też odpowiada na pytania zwykłych ludzi.

Matka Boża ukazuje się 160 razy, w sumie jest to bardzo dużo. Najpierw – jak już powiedzieliśmy – jest to wezwanie do pogłębienia życia duchowego i odmawiania różańca, ale następnie i odpowiada na pytania, przekazywane za pośrednictwem wizjonerek. Jest to niezwykle dialog zwykłych ludzi z Matką Bożą, rzadko spotykany w innych objawieniach. Lud Boży przybywa ze swoimi codziennymi problemami A dotyczą one tego, co im jest bliskie, w konkretnych sytuacjach życiowych. Są oni reprezentacją całego przekroju społeczeństwa, co do wieku i wykształcenia oraz statusu społecznego.

KAI: O co konkretnie pytają ludzie Matkę Bożą?

Pytania są bardzo „życiowe”. Dotykają często prozaicznych spraw. Coś się zdarzyło w rodzinie i ktoś stawia bardzo konkretne pytanie. Czy np. ta osoba, która zachorowała bądź odeszła z zakonu, co się z nią będzie działo? Odpowiedzi Maryi stanowią przykład pedagogii wskazującej w jakim kierunku życie chrześcijanina winno się rozwijać. Te dialogi spisane są dzień po dniu. Jest to znakomity materiał przypominający czasami „Dzienniczek” s. Faustyny.

Ktoś pyta, jak odnosić się do osób, które trwają w nałogu? Ze strony Matki Bożej pada odpowiedź, która jest wezwaniem do radykalnej przemiany. Maryja wzywa całą społeczność, aby poprzez wsparcie duchowe, ale także konkretną pracę i duchową mobilizację, podejmowała walkę z tymi wadami. Cały czas powtarza, że człowiek musi się zmieniać i to nie wedle takiego czy innego programu, ale wedle klucza Ewangelii. Wskazuje zawsze na Chrystusa, wedle przesłania Maryi podczas cudu w Kanie Galilejskiej: „Uczyńcie, co Syn mój wam powie!”

KAI: Maryja odnosi się też do konkretnych prześladowań Kościoła katolickiego, jakie miały wówczas miejsce na Warmii...

Faktycznie, padają pytania dotyczące sytuacji Kościoła. W tym okresie Warmia znalazła się w sytuacji braku duszpasterzy na skutek represji związanych z Kulturkampfem. Wierni zadają pytania: czy i kiedy kapłani ci wrócą? Ze strony Maryi pada obietnica, że wrócą.

KAI: Objawienia zawierają też orędzie do kapłanów. W czym się ono streszcza?

Streszcza się w dość prostej formule, Matka Boża nie odpowiada inaczej jak: „Idźcie do swoich kapłanów, taką rzecz należy wyjaśniać na spowiedzi!”. Maryja, gdy jest wątpliwość, kogo trzeba słuchać, mówi: „Słuchajcie księdza w konfesjonale!” Zwraca uwagę, jak ważna jest posługa kapłanów dla życia duchowego Ludu Bożego. Przypomina, że odpowiedź na bardzo wiele problemów jakie napotykamy w naszym życiu, znaleźć można na drodze życia sakramentalnego. A chodzi o uczestnictwo w Eucharystii i sakramencie spowiedzi oraz poważne traktowanie tego, co otrzymujemy w nauczaniu, jakie kapłan wówczas do nas kieruje. I to tam uzyskujemy odpowiedź jaką otrzymujemy od Pana Boga.

Z tego należy wyciągnąć głęboko teologiczne wnioski. W orędziu z Gietrzwałdu silnie zaznaczona jest harmonia pomiędzy hierarchicznym wymiarem Kościoła a charyzmatem, czyli łaską, która obecna jest także poza strukturą hierarchiczną. Było to poważnym argumentem dla komisji teologicznej o ich uznaniu.

KAI: Kiedy pracowała komisja teologiczna, która umożliwiła zatwierdzenie objaśnień ze strony Kościoła?

Pracowała ona w przededniu stulecia objawień. Na skutek jej pracy biskup warmiński Józef Drzazga, wydał dekret zatwierdzający prawdziwość objawień. A później objawienia zostały uznane przez Stolicę Apostolską, jako jedno z 12 objawień maryjnych w świecie.

KAI: W objawieniach gietrzwałdzkich pojawia się też wątek szatański, próba zamącenia ich przesłania?

Faktycznie, ale interpretowany jest on jako potwierdzenie ich prawdziwości. Wątek ten, zwany „lustrzanymi objawieniami”, polegał na alternatywnych widzeniach, które miały miejsce w domu, kiedy dziewczynki zaczynają mówić, co miało miejsce pod klonem przy plebanii.

W oddzieleniu prawdy od fałszu, bardzo pozytywną rolę odegrał proboszcz ks. Weischel. Wziął to pod swoją kontrolę. Ważna była też postawa biskupa warmińskiego, który życzył sobie szczegółowych sprawozdań z objawień, które miał sporządzać proboszcz. Dzięki temu mamy bardzo wiarygodny opis ich treści i przebiegu. W oparciu o to powstała wartościowa literatura na temat przesłania z Gietrzwałdu, którą warto propagować.

KAI: Objawienia z Gietrzwałdu od razu zyskują rozgłos i to nie tylko na Warmii.

Jest to natychmiastowy i bardzo szeroki rozgłos. Istotne było, że inne regiony Polski dowiedziały się, że Warmia nie jest tylko terenem pruskim, że tu są Polacy. Fakt, że Matka Boża przemówiła w języku zrozumiałym dla Polaków, spotkał się z ogromnym echem, szczególnie w sytuacji, kiedy Polska znajdowała się pod zaborami.

Inne regiony Polski szybko zareagowały pielgrzymkami do Gietrzwałdu. Pierwsza była Ziemia Kujawska. Tamtejsi duszpasterze podawali, że tradycyjne pielgrzymki na Jasną Górę straciły swoją frekwencję, na rzecz pielgrzymowania do Gietrzwałdu. Informacje o objawieniach znajdujemy także w prasie np. na Śląsku, w Małopolsce, w Galicji, praktycznie we wszystkich zaborach. Najlepsza recepcja była w zaborze rosyjskim. O ile ze Lwowa przybywa wiele pielgrzymek, to z Wilna czy z Warszawy mniej.

Historycy podkreślają, że nawet władze miasta Olsztyna podejmowały wyzwania, które wiązały się z potrzebą sprostania napływowi dużej liczby ludzi. Bowiem ci, którzy przybywali do Gietrzwałdu, przyjeżdżali także do Olsztyna. Odpowiedzialni za zaopatrzenie miasta w wodę, dostrzegli, że może jej nie wystarczyć dla przybywających. Podjęły więc decyzję o rozbudowie wodociągów.

KAI: Świadczy to o skali ruchu pielgrzymkowego.

Z pewnością. Do Gietrzwałdu przybywają głównie katolicy, ale – co ciekawe – i ewangelicy, miejscowi protestanci. Można mówić o szczególnych więziach, jakie istniały na Warmii pomiędzy katolikami a protestantami. Jeszcze bardziej było to widoczne w sanktuarium w Świętej Lipce, gdzie przybywało wielu protestantów, mimo, że jest to sanktuarium maryjne. I dlatego do dziś sanktuarium to nosi tytuł sanktuarium jedności chrześcijan.

Przypuszczam, że w Gietrzwałdzie było podobnie. Luteranie byli tutaj także silnie obecni. Znajdujemy świadectwa pastorów luterzańskich, mówiące, że ich wierni za dużo uczestniczą w tych katolickich „obrzędach”. Temat ten jest wart odrębnej refleksji, gdyż kulturowo ewangelicy i katolicy byli tu bliscy sobie.

KAI: Ksiądz Arcybiskup mówi, że słaby był odzew na objawienia w zaborze rosyjskim. Poważnie potraktował je o. Honorat Koźmiński, znany kapucyn będący twórcą wielu zgromadzeń żeńskich?

To prawda. W zaborze rosyjskich przesłanie z Gietrzwałdu podejmuje najsilniej o. Honorat Koźmiński, który pod tym wpływem tworzy specjalne zgromadzenie żeńskie, pracujące na rzecz trzeźwości. Siostry te są bardzo silnie związane z Gietrzwałdem i do dziś tam pracują.

KAI: Księżę Arcybiskupie, jak będą przebiegać główne obchody 140. rocznicy objawień, organizowane we wrześniu?

Jest tradycją, że druga niedziela września jest czasem głównego odpustu gietrzwałdzkiego. Jest to czas zakończenia objawień oraz święto Matki Bożej Gietrzwałdzkiej. W tym dniu, w 1977 r. było obchodzone stulecie objawień. Miał wtedy przybyć kard. Stefan Wyszyński, ale nie przyjechał ze względu na chorobę. W jego zastępstwie przyjechał kard. Wojtyła. Do dziś niektórzy wspominają jak byli rozczarowani faktem, że nie było prymasa. Nikt nie wiedział, że za rok kard. Wojtyła zostanie papieżem. A dzięki temu Jan Paweł II miał osobiste wspomnienia z Gietrzwałdu i wielokrotnie jako papież do nich nawiązywał.

W tym roku główne obchody 140. rocznicy objawień przypadną 10 września. Zaproszenie zostało skierowane do polskich biskupów jak i do władz państwowych. Liczę na odzew wiernych nie tylko z Warmii, ale i z całej Polski. A w tym roku, co warto zauważyć, w Gietrzwałdzie mamy znacznie więcej pielgrzymów niż zazwyczaj.

W ramach obchodów, które rozpoczęły się 27 czerwca, nawiązujemy do tematyki dialogów Matki Bożej z wiernymi, przypadających w danym dniu. Kiedy np. w tym dniu była mowa o nadużyciach alkoholu, organizujemy w Gietrzwałdzie rekolekcje bądź zjazdy abstynenckie. Z kolei 7 września, w dniu kiedy była mowa o kapłanach, odbędzie się dzień skupienia dla kapłanów warmińskich. Nie zapominamy też o refleksji o charakterze akademickim, studyjnym. Stąd zakończenie roku obchodów w listopadzie zwieńczone zostanie symposium naukowym w Olsztynie.

KAI: Gietrzwałd leży w sercu Warmii. Historia Warmii, to krzyżowanie się kultur i narodowości – w wyniku czego powstała dość niezwykła synteza. Jak można ją scharakteryzować dziś, po powojennym okresie wędrówek ludów i po komunizmie?

Dużą rolę w historii Warmii odegrało dominium biskupie, które zapewniło im dużą niezależność wobec zakonu krzyżackiego. Na obszarze diecezji wydzielono terytorium stanowiące uposażenie biskupa i kapituły katedralnej, gdzie biskup i kapituła na swoim terenie sprawowali także władzę świecką aż do 1772 r., do I rozbioru Polski.

Historia diecezji warmińskiej ma cztery zasadnicze etapy: dwa niemieckie i dwa polskie. Zaczyna się w okresie państwa krzyżackiego. Jest ono podzielone na cztery diecezje, ale w diecezji warmińskiej udaje się zbudować specyficzną strukturę, czyli odrębne dominium biskupie, stanowiące jedną trzecią jej terenów. Dzięki temu, że biskupi warmińscy pozostali przy Kościele rzymskim, katolicyzm na Warmii przetrwał.

Po pokoju toruńskim z 1466 r. Warmia została włączona do Rzeczypospolitej, a kapituła warmińska dostała zalecenie, aby wybierała na biskupa kandydata „miłego królowi polskiemu”. Pierwszym, tak wybranym biskupem warmińskim jest Łukasz Watzenrode czyli wujek Mikołaja Kopernika. Po nim przychodzi ojciec polskiej dyplomacji Jan Dantyszek,

wielki Europejczyk. Zaczyna się okres świetności Warmii. Kościół bardzo angażuje się w edukację. Miejscowe siostry katarzynki prowadzą nawet szkoły dla gospodyń wiejskich. Ten okres świetności trwa aż do Ignacego Krasickiego, czyli do rozbiorów. Bp Krasicki odegrał wielką rolę w zakresie troski o kulturę i ekonomię. Propaguje np. hodowlę ziemniaków, sam dając temu przykład. Na biskupim stole nigdy ich nie brakowało. Okres panowania Rzeczypospolitej z punktu widzenia kultury, był jednym z najświetniejszych. Pozostawił wspaniałą spuściznę architektoniczną w postaci polskiego baroku.

W czasie zaborów zarówno kapituła we Fromborku jak i biskupi, choć są pochodzenia niemieckiego, wykazują się troską o lud katolicki, który jest polski. Udaje się stworzyć dobrze zorganizowane życie parafialne, które kultywuje tutejsze zwyczaje. Na Warmii żyje się rytmem Kościoła. Dramatyczny przebieg ma tu przejście wojsk Napoleona, owocujące zniszczeniem wielu kościołów. Obecna katedra w Olsztynie największe spustoszenie w swej historii przeżyła właśnie za Napoleona. Wszystkie jej zabytkowe ołtarze poszły na opał.

Po wojnach napoleońskich Prusy się odbudowują, a poziom życia się podnosi. Ale w drugiej połowie XIX stulecia towarzyszy temu Kulturkampf, co oznacza trudności dla polskiej kultury oraz Kościoła. Ale dzięki objawieniom w Gietrzwałdzie, tutejsi Polacy znajdują silne poparcie swej tożsamości. Polskość jest tu kultywowana także dzięki wielu wybitnym postaciom, choćby słynnemu księdzu Walentemu Barczewskiemu, który był rodowitym Warmiakiem, pisarzem i historykiem, marszałkiem Związku Polaków w Prusach Wschodnich.

KAI: Jednak 40 lat później Polacy smutnie przegrywają plebiscyt na Warmii?

Paradoksalnie rzecz biorąc, mogło być tak, że walcząc o spokój swojej ziemi i możliwość kultywowania polskości, niekoniecznie musiano głosować za tym, aby ziemia ta znalazła się w państwie polskim. Tym bardziej, że ze wschodu nadciągała bolszewicka nawałnica, co mogło się bardzo źle dla Polski skończyć.

KAI: Mija już niemal rok od ingresu Księdza Arcybiskupa na metropolitę warmińskiego. Jakie są tu najważniejsze wyzwania na dziś?

Ogromnym wyzwaniem jest podtrzymanie kulturowego dziedzictwa materialnego Warmii. A są to zabytki dużej klasy, w szczególności kościoły. I wymagają kosztownej renowacji. Tymczasem w warunkach jakie mamy, nie jesteśmy w stanie zagwarantować choćby zabezpieczenia tych zabytków przed zniszczeniem. Ze względu na brak funduszy, proces niszczenia następuje szybciej niż zdolność ich zabezpieczania. Jest to sytuacja wyjątkowa w skali kraju. Czuję więcej niż niepokój.

Istnieje owszem możliwość pozyskiwania środków unijnych, ale z nimi jest ten problem, że niezbędny jest wysoki wkład własny, co w naszej sytuacji nie jest możliwe, gdyż parafie są na ogół biedne i mają coraz mniej mieszkańców. Nie są w stanie zdobyć środków własnych umożliwiających przeprowadzenie takich projektów. Mogę podać przykład jednej, która wystąpiła o taki projekt, a dostała środki dzięki temu, że trzy sąsiednie parafie zagwarantowały to swoją hipoteką. Pokazuje to skalę niemożności. Z kolei polskie Ministerstwo Kultury nie ma takich funduszy, jakich my potrzebowalibyśmy. Dla ratowania sakralnych zabytków na Warmii niezbędna jest jakaś nowa formuła, rodzaj nowego narodowego programu.

KAI: A najważniejsze wyzwania są w sferze duszpasterskiej?

W sensie duszpasterskim nasza specyfika polega na tym, że mamy tu wielkie rozdrobnienie. Archidiecezja ma 660 tys. mieszkańców i 262 parafie. Parafie wyludniają się gwałtownie ze względu na ucieczkę ludzi do miast i wyjazdy za granicę. Często parafie te – ze względu na malejącą liczbę mieszkańców trzeba łączyć. Obsługuje je sam proboszcz, który dodatkowo ma pod opieką trzy zabytkowe kościoły. Biorąc pod uwagę, że taka połączona parafia liczy 700 osób, nie jest możliwe samodzielne jej utrzymanie. A tym bardziej remontowanie zabytków, czy choćby ich zabezpieczenie przed niszczeniem.

Z kolei od strony duszpasterskiej rodzi to liczne pytania, jak działać w tak małych wspólnotach, na dodatek we wspólnotach, które słabo są zakorzenione w tym miejscu. Starzy nie stworzyli tu tożsamości związanej z miejscem, a młodzi marzą aby uciec, gdy tylko będzie możliwość.

KAI: A skąd pochodzi obecna ludność?

Wszyscy są spoza. Pewna, dość duża liczba z Wileńszczyzny, a reszta z dawnej Polski. Ci ostatni przybyli tu, aby poprawić swój byt. Jednak nie czują, że jest to ich ziemia, z którą są związani i z którą wiążą dalsze losy. A jeśli chodzi o dawnych Warmiaków, to część z nich uciekła przy końcu wojny, po okrutnych prześladowaniach jakich doznali ze strony Armii Czerwonej. Reszta wyemigrowała w latach 70-tych, za PRL-u, który ich nie chciał i uważał za Niemców. Jest też dużo grekokatolików, którzy zostali tu przewiezieni w ramach Akcji *Wisła*.

Podjęcie historycznego dziedzictwa Warmii nie było tu proste ze względu na wymianę ludności. Nowi, którzy tu przybyli, podlegają zwyczajnej globalizacji kulturowej, ze wszystkimi negatywnymi jej skutkami. Nie dostrzegam specjalnych różnic z młodzieżą wielkiej Warszawy. Jednak bardzo trudno jest zorganizować dobre duszpasterstwo w tak małych wspólnotach, składających się w przeważającej części z ludzi starszych.

Pomimo tych trudności, istnieje tu dość świadomy laikat. Jest to jedna z niewielu diecezji, gdzie mamy np. stałych świeckich akolitów i lektorów. Są to ludzie, którzy chętnie włączają się do różnych posług w parafii. Ale problemem jest chociażby dobra posługa muzyczna, gdyż parafie są zazwyczaj zbyt biedne, aby zatrudnić dobrego organistę. Często samego proboszcza musi dofinansowywać kuria, aby mógł on przetrwać w parafii.

Gdy chodzi o powołania to na Warmii jest to sytuacja średniej krajowej. Nie jest to stan zadowalający, gdyż potrzeby są dużo większe, tym bardziej, iż rozczłonkowanie parafii wymaga dużej ilości kapłanów. Warto podkreślić, że mamy tutaj Hosianum, jedno z najstarszych seminariów duchownych w świecie i najstarsze w Polsce.

Wśród pozytywów w pracy duszpasterskiej wymienilibym dotarcie z ofertą ewangelizacyjną do środowisk post-pegierowskich, które wcześniej były bardzo zaniedbane, a to się udało. Stworzone zostały tam różne punkty duszpasterskie, które przynoszą dobre owoce. Mamy wspaniałe archiwum diecezjalne, z prawdziwymi, dobrze zachowanymi perełkami, włącznie z duża spuścizną po Koperniku czy rękopisami Krasickiego. Źródła historyczne są naszą silną stroną.

KAI. Na Warmii toczy się kilka procesów beatyfikacyjnych? Na jakim znajdują się etapie?

Najstarszy jest proces kard. Stanisława Hozjusza, rozpoczęty w dwudziestoleciu międzywojennym. 10 lat temu został on zakończony na szczeblu diecezjalnym i kontynuowa-

ny w Rzymie. Obecnie w Kongregacji opracowywane jest *Positio*, opracowanie dowodzące heroicznego cnót. Natomiast konieczne jest jeszcze udokumentowanie kultu oraz potwierdzenie cudu. Jest to duże wyzwanie, gdyż wymiana ludności spowodowała pewne zerwanie z historią i osłabienie kultu.

Dość normalnie przebiega proces jednej z dwóch wizjonerek gietrzwałdzkich, Barbary Samulowskiej, która w 1883 roku wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego, a później została misjonarką w Gwatemali. Zmarła w opinii świętości 6 grudnia 1950 r. Jej proces beatyfikacyjny rozpoczął się w 2005 r.

Na trudności napotyka natomiast proces 46 męczenników warmińskich. Są to w większości męczennicy, ofiary komunizmu, osoby okrutnie zamordowane w 1945 r. przez sowieckich żołnierzy, bezpośrednio po wkroczeniu Armii Czerwonej do Prus. Armia sowiecka zachowywała się tu w sposób bestialski, dużą część z kandydatów na ołtarze stanowią ludzie świeccy, w tym kobiety, które oddały życie w obronie swej czystości. Proces ten na etapie diecezjalnym został zakończony w 2011 r., a obecnie mamy jego etap rzymski. Trudnością jest brak dostatecznej liczby świadków w każdym wypadku wymaganych przez kongregację, gdyż wymaga ona co najmniej pięciu bezpośrednich świadectw. Często tych świadków po prostu już nie ma wśród żyjących. Proces został rozpoczęty zbyt późno, aby można było zebrać taką ilość świadectw.

Lepiej jest z procesem 16 sióstr katarzynek, które zostały zamęczone przez Sowieców w tym samym okresie. W tym wypadku została zebrana odpowiednio wcześniej dostateczna liczba świadectw ich męczeństwa. Proces ten jest już na etapie rzymskim, na etapie pisania *Positio*. W najbliższych miesiącach rozpoczyna się etap ich ekshumacji.

Katolicka Agencja Informacyjna

Święto Muzyki Kościelnej 2017

Śpiewajcie Panu, błogostawcie Jego imię. Dzień po dniu głosicie Jego zbawienie ! (Ps 96)

Czcigodni Współbracia w Kapłaństwie!

Kochani Bracia i Siostry Muzycy Kościelni!

Przyjmijcie serdeczne pozdrowienia od Tronu Jasnogórskiej Pani.

Rok 2017 przeżywamy pod hasłem „Idźcie i głoscie”. Autor natchniony psalmy 96 zachęca nas, abyśmy «dzień po dniu głosili Jego zbawienie». «Bo ja nie wstydzę się Ewangelii, jest bowiem ona mocą Bożą ku zbawieniu dla każdego wierzącego, najpierw dla Żyda, potem dla Greka. W niej bowiem objawia się sprawiedliwość Boża, która od wiary wychodzi i ku wierze prowadzi, jak jest napisane: a sprawiedliwy żyć będzie dzięki wierze» (Rz 1, 16-17). W tym cudownym wyznawaniu wiary i opiewaniu Bożej chwały patronuje nam św. Cecylia, dziewica i męczennica, patronka muzyki i śpiewu kościelnego, która jest Panną wierną, jest dla nas jasnym drogowskazem w dawaniu świadectwa wiary, wierności Chrystusowi. Każdego roku przeżywamy Jej liturgiczne wspomnienie. Duszpasterze muzyków kościelnych zapraszają nas i zachęcają, abyśmy ten czas przeżywali na wspólnotowych rekolekcjach, dniach skupienia, warsztatach liturgiczno-muzycznych, sympozjach

i kongresach. Organizujemy liczne koncerty, które przyczyniają się do podnoszenia poziomu wielu chórów i zespołów wokalnie-instrumentalnych, stwarzając okazję do refleksji nad swoim powołaniem i uwielbienia Boga, Stwórcy wszelkiego piękna i dobra. Czas ten służy pogłębieniu naszej wiary, przez słuchanie Słowa Bożego, przeżywaniu Liturgii pokutnej, w której przyjmujemy dar przebaczenia, abyśmy wiernie stali przy Panu i Jemu służyli. Podczas uroczystej Eucharystii pragniemy dziękować Panu Bogu za piękno posługi muzyka kościelnego. Każdego dnia Kościół zaprasza nas abyśmy pogłębiali naszą osobistą relację z Chrystusem Panem i Odkupicielem, od której zależy kształt naszego chrześcijańskiego życia i posługiwania w Kościele.

W tym roku dziękujemy Panu Bogu za 300. rocznicę koronacji Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej, 100. lecie objawień Matki Bożej w Fatimie oraz 140. lecie objawień w Gietrzwałdzie. Ta wielka łaska maryjnych Jubileuszy dotknęła każdego z nas, kiedy śpiewem wraz z Maryją uwielbialiśmy miłosierdzie Pana, który uczynił wielkie rzeczy dla nas i dokonywał wzrostu naszej wiary oraz naszych braci i sióstr. Wiara to dar Ducha Świętego, który uzdalnia do misji i umacnia nasze świadectwo, czyniąc je śmiałym i odważnym (Benedykt XVI, Porta fidei).

Pragniemy także dziękować Panu Bogu za *Instrukcję Konferencji Episkopatu Polski o muzyce kościelnej*, która została zatwierdzona przez Konferencję Episkopatu Polski w Lublinie dnia 14 X 2017 roku. We wprowadzeniu do dokumentu czytamy: „Wyznawcy wiary w Trójjedynego Boga w przejawach muzycznej ekspresji odnaleźli sposób wyrażania tego, czego ludzki język nie jest w stanie uchwycić. Mowa muzyczna bowiem nie tylko stawała się sposobem zaangażowania całego człowieka: jego sfery fizycznej, emocjonalnej i intelektualnej, w duchowe wchodzenie w tajemnicę Boga, ale co więcej, poprzez piękno i harmonię podnosiła ludzką modlitwę do wyżyn nadprzyrodzonego piękna, mającego swoje bezpośrednie odniesienie do Stwórcy”. Dziękujemy Panu Bogu za to, że możemy uczestniczyć w tym poruszaniu ludzkich serc poprzez piękno muzyki i harmonii, jednak abyśmy to mogli czynić potrzeba, aby i nasze serca zostały poruszone przez Boga, który przychodzi, aby okazać nam swoje miłosierdzie, który przychodzi, aby nas zbawić.

Św. Paweł Apostoł zachęca nas: „Na koniec bądźcie mocni w Panu - siłą Jego potęgi. Przyobleczcie pełną zbroję Bożą, byście mogli się ostać wobec podstępnych zakusów diabła. Nie toczymy bowiem walki przeciw krwi i ciału, lecz przeciw Zwierzchnościom, przeciw Władzom, przeciw rządcom tego świata tych ciemności, przeciw duchowym pierwiastkom zła na wyżynach niebieskich. Dlatego przywdziejcie pełną zbroję Bożą, abyście się zdołali przeciwstawić w dzień zły i ostać, zwalczwszy wszystko... W każdym położeniu bierzcie wiarę jako tarczę, dzięki czemu zdołacie zgasić wszystkie rozżarzone pociski Złego. Weźcie też hełm zbawienia i miecz Ducha, to jest słowo Boże - wśród wszelkiej modlitwy i błagania. Przy każdej sposobności módlcie się w Duchu !” (Rz 6, 10-18).

Życzę wszystkim duszpasterzom oraz muzykom kościelnym głębokiego zjednoczenia z Chrystusem, podążania drogą Miłości, która na Krzyżu zajaśniała swym blaskiem objawiając swą moc i w zmartwychwstaniu przywróciła nam życie wieczne. Dnia 22 listopada w Kaplicy Matki Bożej na Jasnej Górze o godz. 18.30 odprowadzę Mszę św. za wszystkich drogich muzyków kościelnych w Polsce.

Wraz z duszpasterzami muzyków kościelnych, Stowarzyszeniem Polskich Muzyków Kościelnych, Federacją *Caecilianum*, Polską Federacją *Pueri Cantores* zapraszamy Was na IX. Ogólnopolską Pielgrzymkę Muzyków Kościelnych/organistów, dyrygentów, chórów, scholi liturgicznych, kantorów i zespołów instrumentalnych/ na Jasną Górę

dnia 17 lutego 2018 roku. Pielgrzymkę rozpoczniemy o godz. 10.00 liturgią pokutną w sali O. A. Kordeckiego, następnie konferencja, przygotowanie liturgii, oraz uroczysta Eucharystia w Bazylice Jasnogórskiej pod przewodnictwem J. E. Ks. Bpa Piotra Gregera, przewodniczącego Podkomisji ds. Muzyki Kościelnej, działającej w ramach Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów KEP. Po Eucharystii odbędzie się uroczysty koncert. Śpiewy oraz liturgie przygotowują muzycy kościelni diecezji bielsko-żywieckiej.

Niech Jasnogórska Królowa Polski ogarnia nas wszystkich płaszczem swojej opieki. Z modlitwą.

O. dr Nikodem Kilnar OSPPE
Krajowy Duszpasterz Muzyków Kościelnych

Jasna Góra: 300. lecie koronacji jasnogórskiego wizerunku to lekcja historii Polski

Nabożeństwo Polaków do Maryi czczonej w jasnogórskim wizerunku, towarzyszyło najważniejszym wydarzeniom w historii narodu, a koronacja częstochowskiej ikony – pierwsza dokonana poza granicami Włoch – była świadectwem tego, że polska pobożność maryjna przeniknęła także do Kościoła powszechnego. W tej perspektywie jubileusz 300. lecia koronacji ikony Matki Bożej Częstochowskiej staje się zaproszeniem do refleksji nad znaczeniem maryjnej pobożności w historii Polski i Kościoła.

Koronacja obrazu Matki Bożej Częstochowskiej, dokonana 8 września 1717 roku, była pierwszą koronacją cudownego obrazu przeprowadzoną poza granicami Włoch, na mocy reguł kanonicznych ustanowionych w 1631 roku przez watykańską Kapitułę św. Piotra i zarazem pierwszą na ziemiach polskich. Nałożenie koron było zarazem potwierdzeniem tytułu „Królowej Polski i Polaków”, przypisywanego od wieków Maryi.

Jednocześnie koronacja ta była niejako zwieńczeniem trwającego od wieków nabożeństwa maryjnego, charakteryzującego nie tylko niższe warstwy społeczeństwa polskiego, ale też jego elity z kręgów intelektualnych i politycznych. Nabożeństwo to wyrażane było zarówno poprzez akty osobistego oddania się Maryi, jak też poprzez zawieranie jej Ojczyzny i dziękczynienie za opiekę nad nią, czego ukoronowaniem były śluby lwowskie króla Jana Kazimierza, złożone 1 kwietnia 1656 roku w katedrze lwowskiej według rot autorstwa późniejszego świętego Andrzeja Boboli. Poprzez te śluby, złożone w czasie potopu szwedzkiego przed obrazem Matki Bożej Łaskawej, w obecności nuncjusza apostolskiego, królewskiego dworu i rycerzy, król Polski powierzył Rzeczpospolitą, wszystkich rodaków i trwającą wojnę opiece Maryi. „Ciebie za Patronkę moją i państwa mego Królową dzisiaj obieram. Mnie, Królestwo moje Polskie, Wielkie Księstwo Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie, Inflanckie i Czernihowskie, wojsko obojga narodów i pospólstwo wszystko Twojej osobliwej opiece i obronie polecam, Twojej pomocy i miłosierdzia w terażniejszym utrapieniu królestwa mego przeciwko nieprzyjaciołom pokornie żebrzę” – mówił.

Owo ustanowienie Maryi Królową Polski dokonało się niespełna pół roku po obronie Jasnej Góry przed wojskami szwedzkimi, a jego dopełnieniem były właśnie uroczystości koronacyjne, przeprowadzone 8 września 1717 roku, w święto Narodzenia Najświętszej

Maryi Panny. Korony, którymi został udekorowany częstochowski wizerunek, ofiarował ówczesny papież Klemens XI, który wydał też bezprecedensową zgodę na koronację maryjnego wizerunku znajdującego się poza Włochami. Ówczesny prowincjał zakonu paulinów, o. Konstanty Moszyński, tak zapowiadał to wydarzenie: „Choć Maryja ukoronowana jest w niebie diademem chwały, to na ziemi również istnieje zwyczaj koronowania Jej wizerunków, co dotychczas znane było wyłącznie w Italii. Obecny zaś Klemens XI w swej wielkiej łaskawości raczył ofiarować korony oraz udzielić wielkich odpustów biorącym udział w tej podniosłej uroczystości”.

Nuncjusz apostolski, który nie mógł osobiście dokonać ceremonii koronacji, przekazał korony wraz z dekretem Kapituły Watykańskiej biskupowi chełmskiemu Krzysztofowi Szembekowi, jako że na terenie jego diecezji znajdował się Bełzec, gdzie w zamkowej kaplicy przechowywano i czczono ikonę Matki Bożej, zanim książę opolski Władysław powierzył ją ojcom paulinom na Jasnej Górze. Uroczystości koronacyjne trwały przez cały dzień i brali w nich udział przedstawiciele wszystkich warstw społecznych, których obecności wyczekiwali gospodarze Jasnej Góry, przygotowując się na ich przybycie. Było to więc wydarzenie, którego wymiarem duchowym i politycznym przejęło się całe społeczeństwo.

O doniosłości tego wydarzenia dla polskiego Kościoła i państwowości świadczy m.in. zbiór kazań koronacyjnych, wygłaszanych w oktawie uroczystości, tj. od 7 do 15 września 1717 roku przez znakomitych mówców, którzy podkreślali nie tylko teologiczną głębię, ale też historyczne znaczenie maryjnego kultu na ziemiach polskich. Wśród koronacyjnych refleksji już wówczas powracała zachęta, by na wzór Maryi i w duchu chrześcijańskiej solidarności troszczyć się o najbardziej potrzebujących i znajdujących się na marginesie wspólnoty Kościoła.

„Chwalebne w Maryi panieństwo, cudowna pokora, ale miłosierdzie najśłodsze. Miłosierdzia wszyscy pragniemy, miłosierdzia wszyscy wzywamy, bo miłosierdzie cały świat zbawiło. Bądźże tedy na nas miłosierna Mater Misericordiae, bądź miłosierna na potrzeby Rzeczypospolitej, bądź miłosierną na Królestwo Chrześcijańskie, bądź miłosierna na wszystkich chorych, kalekich, w utrapieniu, w niewoli zostających ludzi, a jakoś przy tym Cudownym Obrazie nie raz, nie milion różnego stanu grzesznikom miłosierdzie pokazywała, tak i nam chciej być Mater Misericordiae, boć to jest królewska cnota” – pisał jeden z ówczesnych kaznodziejów, dominikanin o. Cyprian Sapecki. Według informacji pochodzących z jasnogórskich kronik, w czasie oktawy uroczystości koronacyjnych, na Jasnej Górze odbyły się 3252 Msze św., nie licząc tych odprawianych poza sanktuarium i rozdano 148 300 Komunii świętych.

Zachęta do odnowienia i pogłębienia nabożeństwa do Najświętszej Maryi Panny, towarzysząca koronacyjnym obchodom, znalazła swoje odbicie nie tylko w indywidualnych praktykach religijnych Polaków, ale też m.in. w kulcie Matki Bożej czczonej odtąd «oficjalnie» jako Królowa Polski. Maryi pod tym wezwaniem poświęcano odtąd kościoły i kaplice, począwszy od pijarskiego kościoła w Krakowie konsekrowanego w 1728 roku, a na Jasnej Górze powstały bractwa, które swą nazwą i charyzmatem nawiązywały do ustanowienia Maryi Królową Polski.

W późniejszych dziejach Polski wielokrotnie powracało i powraca zawierzenie Maryi – Królowej Polski, którego najgłębszym wyrazem były Jasnogórskie Śluby Narodu Polskiego, napisane przez kard. Stefana Wyszyńskiego, prymasa Polski, w miejscu internowania w Komańczy, a złożone w 300. lecie ślubów lwowskich, 26 sierpnia 1956 roku na Jasnej

Górze przez bp. Michała Klepacza, w obecności około miliona wiernych. Z Jasnogórskimi Ślubami Narodu związana jest także peregrynacja kopii jasnogórskiego obrazu, a dziękczynienie za 60. lecie tej wędrówki przez polskie parafie jest jednym z elementów jubileuszu 300. lecia koronacji, które rozpoczęły się 8 września 2016 roku, a których kulminacją będą uroczystości zaplanowane na 26 sierpnia br.

Roczne obchody jubileuszowe to czas starań, by zarówno historyczne, jak i współczesne nabożeństwo do Matki Bożej czczonej w jasnogórskim wizerunku stało się inspiracją do przemiany życia jak największej liczby Polaków. Jedną z inicjatyw, mających zachęcić do refleksji i zaangażowania jest „Selfie dla Maryi” – projekt, w ramach którego ojcowie paulini zachęcają do powierzenia Maryi osobistego duchowego daru, którego widzialnym znakiem ma być zdjęcie „selfie” przesłane za pomocą specjalnej aplikacji. Z fotografii nadesłanych do 15 sierpnia, paulini stworzą wielką mozaikę Matki Bożej Częstochowskiej, która podczas głównych uroczystości zawiśnie na jasnogórskich wałach.

Z jasnogórskim jubileuszem związana jest też możliwość uzyskania odpustu pod zwykłymi warunkami, dla pielgrzymów odwiedzających Jasną Górę, a także szereg nabożeństw, konferencji i spotkań, które do końca bieżącego roku odbywają się w Częstochowie, w polskich diecezjach i w przestrzeni wirtualnej, których szczegółowy program można znaleźć na stronie 300.jasnagora.pl

Katolicka Agencja Informacyjna

Chleb pszenny i wino z winogron konieczne do ważności Eucharystii

Wydany ostatnio przez Kongregację do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów list o chlebie i winie do sprawowania Eucharystii wymaga od biskupów czuwania nad ich jakością. Istnieje bowiem ścisły związek między sakramentalną tajemnicą Ciała i Krwi Chrystusa a postrzegalnymi przez zmysły znakami, które je wyrażają – wskazał w wywiadzie dla Radia Watykańskiego konsultor tej dykasterii ks. Claudio Magnoli. Włoski liturgista zwrócił uwagę, że również w Kościołach wschodnich, choć nie wymagają one tak jak zachodni chleba niekwaszonego, musi to być zawsze autentyczny chleb pszenny.

„Jeżeli brakuje tych elementów – chleb nie jest z pszenicy, a wino z winogron – na pewno nie sprawujemy rzeczywiście Eucharystii. Nie jest ona ważna, bo nie odpowiada temu, co ustanowił Chrystus. Doszło do nadużyć spowodowanych przez swoistą «teologię inkulturacji», według której Jezus miał wybrać chleb i wino po prostu jako elementy kultury basenu Morza Śródziemnego, do której sam należał. Dlatego pewni teolodzy, a później i pastorałści proponowali, by np. w Japonii używać zamiast wina sake, a w Europie Północnej piwa, jak też w innych regionach manioku czy innych zbóż, bardziej tam znanych niż pszenica. Chleb i wino można by zatem zastępować innymi elementami, właściwymi dla każdej kultury. Wychodząc poza refleksję teoretyczną, niektórzy zaczęli to wprowadzać w praktykę, jednak wbrew regule Kościoła, który co do tego był zawsze mocno przekonany i niezmienny” – wyjaśnił ks. Magnoli.

Katolicka Agencja Informacyjna

Zapis imienia „Szarbel”

Imię „Szarbel” jest pochodzenia syriackiego (inaczej: syryjskiego, syro-aramejskiego). W transkrypcji i transliteracji wyrazów syriackich, podobnie jak arabskich, nie stosuje się w języku polskim francuskiego digrafu „ch” na opisanie głoski „sz”. W różnych językach transkrypcja tego imienia jest uzależniona od własnych norm: łacina – Sarbelius, francuski – Charbel, angielski – Sharbel, niemiecki – Scharbel, czeski – Šarbel. Nie ma więc powodu, aby w Polsce to imię było zapisywane według francuskiej ortografii.

Komisja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Konferencji Episkopatu Polski, po zasięgnięciu opinii arabistów i Zespołu Języka Religijnego Rady Języka Polskiego PAN, zdecydowała przyjąć zapis „Szarbel”. W związku z tym, imię Świętego Szarbela Makhlufa będzie odtąd zapisywane w tej formie w kalendarzu liturgicznym i tym samym w księgach liturgicznych. Dla przypomnienia obchód Świętego Szarbela Makhlufa (1828-1896 r.) w kalendarzu powszechnym przypada 24 lipca, natomiast w kalendarzu ogólnopolskim 28 lipca.

W „Martyrologium Romanum”, pod datą 29 stycznia, występuje jeszcze jeden święty o tym imieniu – to Święty Szarbel Edeski (zm. ok. 250 r.).

ks. Jacek Nowak SAC
sekretarz Komisji
ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów KEP

VI. INFORMACJE

Sprawozdanie z zebrania Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów (Łódź, 11-12 września 2017 r.)

W dniach 11-12 września 2017 roku, w gmachu Wyższego Seminarium Duchownego w Łodzi, odbyło się kolejne zebranie Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Konferencji Episkopatu Polski. Pracom przewodniczył Ksiądz Biskup Adam Bałabuch, przewodniczący komisji. Zebranie rozpoczęło się wspólną celebracją *Liturgii godzin* (Modlitwa popołudniowa).

W początkowej fazie prac, podziękowano ks. dr. Stanisławowi Szczepańcowi (Kraków) za przygotowanie materiałów duszpasterskich na październikową akcję modlitewną *Różaniec do granic*. Następnie metropolita warmiński Ksiądz Arcybiskup Józef Górzyński, podzielił się wrażeniami z uroczystości upamiętniającej 140. rocznicę objawień maryjnych oraz 50. rocznicę koronacji Obrazu Matki Bożej z Gietrzwałdu. Następnie sekretarz komisji ks. prof. dr hab. Jacek Nowak SAC (Warszawa) odczytał protokół z poprzedniego spotkania komisji, który został przyjęty jednogłośnie.

W dalszej części zebrania, komisja rozpoczęła dyskusję nad projektem dokumentu *Wskazania dotyczące homilii mszalnej*. Prace pierwszego dnia zostały sfinalizowane wspólną modlitwą *Liturgii godzin* (Nieszpory).

Drugi dzień obrad, po wspólnej modlitwie, został poświęcony omawianiu kolejnym zagadnieniom liturgicznym: sprawy związane z opracowaniem kolejnych tomów *Lekcjonarza mszalnego* (tomy VII, VIII i IX), refleksja nad *Listem okólnym Kongregacji do biskupów na temat materii Eucharystii*. Zgodnie z *Regulaminem Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Konferencji Episkopatu Polski*, przewodniczący powołał *Zespół do spraw weryfikacji materii Eucharystii* w składzie: ks. prof. dr hab. Krzysztof Konecki – przewodniczący (Włocławek), ks. dr Jakub Dębiec (Gniezno) i ks. dr Bartłomiej Matczak (Olsztyn).

W czasie prac komisji, podjęto refleksję nad sprawą projektu zmian dotyczących namaszczenia olejem katechumenów podczas liturgii sakramentu chrztu świętego (ks. dr hab. Dominik Ostrowski). Komisja, odpowiadając na pytania różnych środowisk na temat koronowania Jezusa Chrystusa czy Trójcy Świętej, przekazała sprawę do Komisji ds. Nauki Wiary (ks. prof. UO dr hab. Erwin Mateja). W tym kontekście podjęto także zagadnienie koronowania obrazów czy figur Matki Bożej. W toku dyskusji omówiono sprawę nadawania godności sanktuarium dla niektórych świątyń. Podjęto również kwestię homilii w czasie Mszy świętej z udziałem dzieci, a zwłaszcza problematykę głoszonej wtedy homilii.

Komisja zajęła się także sprawą opinii wobec publikacji *Droga miłosierdzia*. Jest to opracowanie ks. Franciszka Ślusarczyka wydane nakładem Wydawnictwa Św. Stanisława BM Archidiecezji Krakowskiej (Kraków 2016). Po krótkiej przerwie podjęto prace nad tłumaczeniem obrzędów sakramentu bierzmowania.

Spotkanie zakończono modlitwą. Kolejne spotkanie komisji zaplanowano w terminie 6-7 listopada br. w Warszawie.

Bp Piotr Greger

Sprawozdanie z XVIII. zjazdu Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych (Kraków, 19-21 września 2017 r.)

Scribite et docete istud canticum – pod takim hasłem odbył się doroczny zjazd Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych. Był on już osiemnastym w historii tego Stowarzyszenia. W tym roku miał wyjątkową lokalizację: Wyższe Seminarium Duchowne Archidiecezji Krakowskiej, które jest i zawsze pozostanie świadkiem dojrzewania do kapłaństwa św. Jana Pawła II. Świadomość tego faktu była dla wszystkich uczestników zjazdu bardzo żywa i poruszająca. Szczególnym dla tegorocznego zjazdu okazało się nie tylko miejsce, ale także czas, bowiem rok 2017 jest bogaty w różne znaczące rocznice związane z muzyką kościelną. W Kościele powszechnym z pewnością należy do nich 50. lecie ogłoszenia instrukcji *Musicam sacram*, zaś w Polsce 100. lecie założenia organistowskiej szkoły salezjańskiej w Przemyślu. To właśnie ta znamienita rocznica stała się inspiracją do zaprogramowania tematyki sesji naukowej podczas XVIII. Zjazdu Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych. Ponadto tegoroczny zjazd był jednocześnie Walnym Zgromadzeniem Wyborczym, bowiem obecnemu Zarządowi dobiegła końca czteroletnia kadencja.

Do Krakowa przyjechało około 60 członków Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych. Wśród przybyłych gości był bp Piotr Greger, przewodniczący Podkomisji ds. Muzyki Kościelnej Konferencji Episkopatu Polski, oraz p. Gizela Maria Skop, która w tym roku została laureatką Medalu Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych *Per musicam ad fidem*.

Wtorkowe obrady rozpoczęliśmy modlitwą i odśpiewaniem hymnu do Ducha Świętego *Veni, Creator Spiritus*. Już na początku, w imieniu gospodarzy krakowskiego zjazdu, wszystkich obecnych powitał ks. Rektor Wyższego Archidiecezjalnego Seminarium Duchownego, Prorektor Uniwersytetu Papieskiego, ks. prof. dr. hab. Janusz Mastalski. Słowa serdecznego powitania skierował następnie do wszystkich obecnych ks. dr hab. prof. UO Grzegorz Poźniak – prezes SPMK. Swoim wspomnieniem i modlitwą ogarnął on także muzyków, którzy w minionym roku odeszli od nas do Pana. A byli to: śp. o. prof. Józef Ścibor, prof. Andrzej Nikodemowicz, ks. Piotr Podolak, ks. Jacek Kochański SDB, p. Marian Machura.

Po wspólnej modlitwie ks. Prezes odczytał uczestnikom zjazdu list z pozdrowieniami od nieobecnego ks. prof. Ireneusza Pawlaka – założyciela i Honorowego Prezesa Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych. Następnie ks. Grzegorz Poźniak zwrócił się ze słowami podziękowania do organizatorów XVIII. Zjazdu: ks. prof. Roberta Tyrały i prof. Wiesława Delimata. Po przekazaniu przez organizatorów informacji porządkowych, ks. prezes przystąpił do przedstawienia członkom Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych sprawozdania z czteroletniej działalności ustępującego Zarządu, który pracował pod jego przewodnictwem. W ciągu tego czasu na skutek starań Zarządu, Stowarzyszeniu Polskich Muzyków Kościelnych Episkopat Polski nadał osobowość prawną kanoniczną. Ponadto uruchomiono w Stowarzyszeniu Polskich Muzyków Kościelnych stronę internetową, sekretariat elektroniczny, przekształcono biuletyn SPMK w punktowane czasopismo naukowe „Musica Ecclesiastica. Rocznik Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych”, które zostało wpisane na listę „B” czasopism punktowanych MNiSW. Powołano także Kapitułę Medalu *Per musicam ad fidem* dedykowanego zasłużonym muzykom kościelnym oraz objęto patronatem wiele koncertów, festiwali i innych wydarzeń z kręgu muzyki sakralnej.

Następnie, jak co roku pierwszego dnia zjazdu, jego uczestnicy mieli możliwość zaprezentowania publikacji książkowych lub płytowych oraz poinformowania o planowanych przedsięwzięciach na polu muzyki kościelnej. Mogli także przedstawiać wolne wnioski. Wśród nich bp Piotr Greger uwrażliwił muzyków kościelnych, aby przy druku Roty Katoików Polskich umieszczać nazwisko autora jej słów. Często uznaje się go za nieznanego, a jest nim o. Aleksander Piotrowski.

W przerwie pierwszego dnia zjazdu, po uzyskaniu pozytywnych opinii Komisji Kwalifikacyjnej, Zarząd SPMK przyjął do Stowarzyszenia czterech nowych członków, stąd od bieżącego roku Stowarzyszenie Polskich Muzyków Kościelnych liczy 160 osób.

Wtorkowy wieczór krakowskiego zjazdu zwieńczyła uroczysta Eucharystia, sprawowana w Katedrze Wawelskiej, której, pod nieobecność abp. Marka Jędraszewskiego, przewodniczył bp Piotr Greger. Podczas jej sprawowania dokonał on uroczystego wręczenia IV już medalu Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych *Per musicam ad fidem* p. Gizeli Marii Skop. Wszyscy zebrani wysłuchali uzasadnienia Kapituły Medalu, która napisała m.in.: „Zasługi Pani Gizeli Skop na polu muzyki kościelnej w Polsce są godne podkreślenia i wyróżnienia. Szczególnie cenne jest jej wieloletnie, niezwykle aktywne zaangażowanie się w liturgiczno-muzyczny wymiar Ruchu *Światło-Życie*. Ruch ten zainicjowany przez Sługę Bożego Ks. Franciszka Blachnickiego wywarł niezwykle cenny wpływ na kształtowanie religijnej świadomości młodych ludzi w duchu soborowej odnowy życia liturgicznego. Tysiące dzieci i młodzieży uczestniczyło w tych duchowych przedsięwzięciach, przeżywając swoje osobiste relacje z Panem Bogiem przez świadomy i czynny udział w liturgii. Ważnym elementem działań Ruchu *Światło-Życie* była troska o należyty stan śpiewu liturgicznego, zarówno w wymiarze teologicznym jak i artystycznym. Ceną pomocą w tych działaniach był śpiewnik *Exsultate Deo*, którego pomysłodawczynią i autorką była Pani Gizela Skop.

Członkowie Kapituły podkreślają także jej aktywność w zakresie promocji muzyki organowej i śpiewu liturgicznego w okresie posoborowej odnowy. Przez szereg lat pełniła funkcję organistki w Kościele Akademickim KUL i prowadziła klasę organów w Instytucie Muzykologii Kościelnej tej Uczelni. Jej wielostronna działalność na tym polu była składnikiem żywej kultury muzycznej polskiego Kościoła. Jeden z członków Kapituły Orderu w swojej opinii napisał słowa, które niezwykle trafnie charakteryzują duchową sylwetkę Czcigodnej Laureatki: «Pamiętam ją jako osobę pełną chrześcijańskiej pokory i żywego świadka wiary».

Laureatka przyjęła tę decyzję z nieukrywaniem wzruszeniem, a wszyscy zebrani nagrodzili ją gromkimi brawami, wyrażając tym samym wielkie uznanie dla „muzycznego dzieła jej życia”.

Podczas Mszy świętej na Wawelu śpiewał Chór Archidiecezjalnej Szkoły Muzycznej im. ks. kard. Franciszka Macharskiego w Krakowie pod dyr. Wiesława Delimata oraz schola gregoriańska *Flores Rosarum*, którą poprowadziła s. Susi Ferfoglią.

Po Mszy świętej wszyscy udali się na krótką modlitwę Koronką do Bożego Miłosierdzia do krypty, w której spoczywa Para Prezydencka: Lech i Maria Kaczyńscy. Pierwszy dzień spotkania zakończyła wspólna kolacja w refektarzu krakowskiego seminarium.

Drugi dzień rozpoczęła celebracja Jutrznii w kaplicy seminaryjnej. Przewodniczył jej i wygłosił homilię Asystent Kościelny Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych, ks. dr Joachim Waloszek. Następnie, po wspólnym śniadaniu, rozpoczęło się Walne Zgromadzenie Wyborcze. Podczas tajnych głosowań dokonano wyboru Prezesa i Zarządu

SPMK na lata 2017–2021. Nowym prezesem Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych został ks. dr Lucjan Dyka, zaś członkami Zarządu: ks. dr Mariusz Białkowski (viceprezes), s. Monika Dolores Nowak (sekretarz), ks. mgr lic. Grzegorz Kopytowski (skarbnik), Józef Chudalla, ks. dr hab. Stanisław Garnczarski, prof. dr hab. Czesław Grajewski, ks. dr Wiesław Hudek. Mandat na członków Komisji Rewizyjnej SPMK otrzymali: prof. dr hab. Marta Kierska-Witczak, dr Mariola Brzoska oraz ks. dr Franciszek Koenig. W skład Komisji Kwalifikacyjnej weszli: ks. prof. dr hab. Andrzej Filaber, prof. dr hab. Remigiusz Pośpiech oraz ks. prof. dr hab. Antoni Reginek. Pracowity czas wyborów i głosowań zakończył się celebracją Liturgii godzin (Modlitwy południowej) oraz wspólnym obiadem.

Popołudniową część zjazdu zainicjowała sesja naukowa, którą poprowadził ks. dr hab. Stanisław Garnczarski. Była ona poświęcona działalności Salezjańskiej Średniej Szkoły Organistowskiej w Przemyślu, która w tym roku obchodzi jubileusz 100. lecia istnienia. Jako pierwszy wystąpił ks. dr hab. Kazimierz Dąbrowski SDB z wykładem: *Kontynuacja idei i celów Salezjańskiej Szkoły Organistowskiej w Przemyślu w Salezjańskich Szkołach Muzycznych w Lutemiersku*. Po nim wykład pt.: *Wychowawcy i pedagodzy Salezjańskiej Średniej Szkoły Organistowskiej w Przemyślu* wygłosił prof. dr hab. Jerzy Kurcz. Sesję naukową zamknęło wystąpienie dr. Mieczysława Tulei na temat: *Działalność wychowanków Salezjańskiej Średniej Szkoły Organistowskiej w Przemyślu*.

Po tej intelektualnej strawie wszyscy uczestnicy zjazdu udali się do Sanktuarium św. Jana Pawła II, aby tam pod przewodnictwem bp. Stefana Cichego, wieloletniego Przewodniczącego Podkomisji Konferencji Episkopatu Polski ds. Muzyki Kościelnej, a wcześniej Przewodniczącego Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski, sprawować uroczystą Eucharystię. Podczas niej śpiewał i modlił się Chór *Psalmodia* Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie pod dyr. Włodzimierza Siedlika. Za organami zasiadł dr Krzysztof Michałek. Bp Stefan Cichy wygłosił homilię, w której jeszcze raz przypomniał muzykom kościelnym o istocie ich powołania i misji we wspólnocie Kościoła. Po Mszy św., wraz z obecnymi w sanktuarium pielgrzymami, uczestnicy zjazdu wysłuchali wspaniałego koncertu przygotowanego przez Akademię Muzyczną w Krakowie oraz Międzyuczelniany Instytut Muzyki Kościelnej, Katedrę Muzyki Religijnej z okazji 25. lecia Polskiej Federacji *Pueri Cantores*. Słowo wstępne wygłosił Honorowy Prezydent Polskiej Federacji *Pueri Cantores*, ks. prof. dr hab. Andrzej Zajac.

Koncert był skonstruowany z czterech paralelnych części. W każdej z nich zabrzmiały: jedna z gregoriańskich antyfon maryjnych, po niej jej wielogłosowe opracowanie wybranego kompozytora, po czym słuchacze mogli usłyszeć improwizację organową na temat prezentowanej antyfony. Oprócz Chóru *Psalmodia*, wykonawcami koncertu byli następujący organiści: Mateusz Peciak, Marek Pawełek, Krzysztof Michałek oraz Dawid Rzepka. Drugi dzień zjazdu został zakończony wspólną kolacją w gościnnych progach krakowskiego sanktuarium.

Trzeci dzień XVIII. zjazdu zainicjowano modlitwą Jutrznii i Mszą św. sprawowaną w kaplicy seminaryjnej. Głównym celebransem tej liturgii był kard. Stanisław Dziwisz, który w swojej homilii zwrócił się do obecnych muzyków kościelnych z wielkim ciepłem i szacunkiem wobec pełnionej przez nich misji.

Po Eucharystii i wspólnym śniadaniu został otwarty panel dyskusyjny, podczas którego była sposobność do wymiany poglądów na temat stanu edukacji muzyków kościelnych oraz sposobów podnoszenia poziomu muzyki kościelnej w Polsce. Po krótkim wprowa-

dzeniu ks. dr. Lucjana Dyki ukazującym zachętę do wieloaspektowej edukacji muzycznej w dokumentach Kościoła XX w., dr Piotr Karwowski wygłosił referat pt.: *Współczesne metody edukacji muzyka kościelnego oraz ich rezonans w życiu duszpasterskim*. Był on bezpośrednią inspiracją do niezwykle ożywionej dyskusji na zaproponowany temat. Spotkanie zamknęły przemówienia ustępującego prezesa SPMK, ks. dr. hab. Grzegorza Poźniaka oraz nowo wybranego prezesa, ks. dr. Lucjana Dyki. Obaj jeszcze raz gorąco podziękowali organizatorom i uczestnikom tegorocznego zjazdu Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych. Jednocześnie ks. L. Dyka zapowiedział miejsce i datę kolejnego, XIX. zjazdu Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych, na który wszystkich gorąco zaprosił. Odbędzie się on w Paradyżu, w dniach 18–20 września 2018 r.

XVIII. zjazd Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych został zakończony. Przejdzie on do historii przede wszystkim jako zjazd wyborczy, ale nie tylko. Wszystkim z pewnością pozostanie w pamięci atmosfera miejsc, w których mogliśmy przebywać i celebrować liturgie. A były to miejsca głęboko związane z historią naszego narodu i Kościoła, z historią jakże nam odległą, ale i bliską, pamiętającą jeszcze św. Jana Pawła II czy św. Faustynę Kowalską. Z pewnością jeszcze długo będą w nas rezonować pięknie przygotowane i sprawowane liturgie, do czego przyczynili się organizatorzy, ale także mgr Brygida Tomala, kantor Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych. Serdecznie dziękujemy organizatorom i gospodarzom tegorocznego zjazdu w Krakowie za ich gościnne serca, zaś krakowskim muzykom za przygotowanie tak „obfitej muzycznej uczy” podczas tych dni.

s. Monika Dolores Nowak PDDM
Sekretarz SPMK

Brazylijscy biskupi ofiarowali Sanktuarium Matki Bożej Pani Libanu w Harisie figurkę-replikę Matki Bożej z Aparecida

Jak poinformował arcybiskup-senior Aparecidy, kardynał Raymundo Damasceno Assis, figurka Matki Bożej z brazylijskiego sanktuarium została tam intronizowana przy licznej obecności wiernych oraz zaproszonych gości, w tym reprezentantów episkopatu brazylijskiego.

W wydarzeniu wzięli udział m.in. także przedstawiciele władz lokalnego Kościoła, różnych wspólnot religijnych oraz reprezentanci prezydenta Libanu i władz stolicy kraju, Bejrutu. Nie zabrakło też mieszkających w Libanie Brazylijczyków, zarówno osób cywilnych, jak i żołnierzy kontyngentu stacjonującego w tym kraju w ramach misji Organizacji Narodów Zjednoczonych. W trakcie uroczystości spotkali się ze sobą zarówno mieszkający w Brazylii Libańczycy, jak i brazylijscy rezydenci w Libanie. Ta piękna uroczystość połączyła nasze dwa kraje – powiedział kardynał Assis. W liczącym 6 milionów mieszkańców Libanie, przebywa około 12 tysięcy obywateli Brazylii.

Sanktuarium Matki Bożej w Aparecida, znajdujące się w stanie Sao Paulo, jest drugim sanktuarium maryjnym na świecie pod względem liczby odwiedzających pielgrzymów. W tym roku obchodzona jest 300. rocznica odnalezienia figurki Matki Bożej, która dała początek budowie gigantycznej świątyni. Budowla w Aparecidzie może pomieścić 45 ty-

sięcy wiernych. Dotychczas odwiedziło ją trzech papieży: Jan Paweł II, Benedykt XVI oraz Franciszek. Matka Boża z Aparecida jest od 1930 roku patronką Brazylii.

Katolicka Agencja Informacyjna

Wrocław: konferencja w 750. rocznicę kanonizacji św. Jadwigi

Wrocławskie Centrum Historii „Zajezdnia” gościło kilkudziesięciu uczestników konferencji naukowej pt. „Święta Jadwiga Śląska. Pamięć – dziedzictwo – inspiracja”.

Dlaczego ta osoba żyjąca osiem wieków temu wciąż jest dla nas inspirująca? – pytał w swoim wystąpieniu ks. Jerzy Olszówka, kustosz trzebnickiego Sanktuarium św. Jadwigi. Odpowiedzi szukali historycy, znawcy sztuki oraz teolodzy.

Zebranych w imieniu abp. Józefa Kupnego powitał jego rzecznik ks. Rafał Kowalski. Przywołał on słowa listu pasterskiego metropolity, zapraszającego na tegoroczne uroczystości jadvizańskie. Hierarcha zauważył, że księżna jest przedstawiana jako trzymająca w dłoniach bazylikę trzebnicką. Ksiądz arcybiskup zwrócił uwagę, że to nie tylko upamiętnienie jednego z dzieł patronki Śląska, ale znak, że każdy powinien czuć się odpowiedzialny za Kościół i wyraża nadzieję, że dzisiejsza konferencja jest realizacją tego zadania. Niech inspirowanie do poczucia odpowiedzialności za nasze wspólnoty.

Biskup gliwicki Jan Kopiec podczas konferencji mówił o życiu Świętej i nakreślił klimat towarzyszący dorastaniu, a następnie działalności księżnej. Podkreślił, że mimo różnych antagonizmów w średniowiecznym świecie dominowała tęsknota za tym, by prowadzić życie uporządkowane. Wpływ na to miały wartości płynące wprost z chrześcijaństwa. Jadwiga od swej młodości nauczyła się iść ku Bogu drogą własnych poszukiwań i stawiania pytań – mówił biskup.

Duchowny podkreślił, że tym, co formowało Świętą było przekonanie, że poza modlitwą i rozważaniem słowa Bożego, drogą do łączności z Bogiem jest troska o drugiego człowieka. Odwiedzanie chorych w szpitalach, udzielanie jałmużną, odwiedziny w więzieniach były dla księżnej sposobem poszukiwania Jezusa i służenia Mu – tłumaczył bp Kopiec. Zauważył, że św. Jadwiga mogła inaczej «ustawić sobie życie». Do świętości nie szła modną wówczas drogą przez klasztor i ucieczkę od świata, ale pozostając w centrum ówczesnych wydarzeń, tworząc w ten sposób własną drogę – spuentował hierarcha.

Uczestnicy konferencji wysłuchali m.in. prelekcji na temat piśmiennictwa o św. Jadwidze, przejawów kultu księżnej w architekturze i sztuce, a także rozumienia władzy jako służby. Historyk sztuki dr Dariusz Galewski przybliżył dzieje powstania oraz wystrój trzebnickiej bazyliki ze szczególnym uwzględnieniem kaplicy św. Jadwigi oraz historię opactwa pw. Podwyższenia Krzyża Świętego i św. Jadwigi w Legnickim Polu.

Sporym zainteresowaniem cieszył się wykład Marka Mutora, dyrektora Ośrodka Pamięć i Przyszłość pt. „Pojednanie wciąż aktualne”. Przybliżył on zebrany m.in. homilię o św. Jadwidze wygłoszoną przez kard. Bolesława Kominka, jednego z autorów listu biskupów polskich do biskupów niemieckich, zawierającego słynne zdanie „udzielamy przebaczenia i prosimy o nie”.

Konferencję zorganizowały Fundacja *Obserwatorium Społeczne*, gmina Trzebnica oraz Ośrodek *Pamięć i Przyszłość*.

Katolicka Agencja Informacyjna

Sprawozdanie z zebrania Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów (Warszawa, 6-7 listopada 2017 r.)

W dniach 6-7 listopada 2017 roku, w gmachu warszawskiego Sekretariatu Konferencji Episkopatu Polski, odbyło się kolejne zebranie Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. Pracom przewodniczył Ksiądz Biskup Adam Bałabuch, przewodniczącą komisji. Zebrani rozpoczęło się wspólną celebracją *Liturgii godzin* (Modlitwa popołudniowa).

W początkowej fazie spotkania odczytano protokół z poprzedniego zebrania (ks. prof. dr hab. Jacek Nowak SAC), który został jednogłośnie przyjęty. Z kolei przystąpiono do tłumaczenia kolejnej partii *Mszалу rzymskiego* (Msze o męczennikach).

Podczas spotkania omówiono sprawy bieżące oraz zwrócono uwagę na wydarzenia liturgiczne planowane w Kościele polskim w roku 2018. Pierwszy dzień zebrania zakończono wspólną modlitwą *Liturgii godzin* (Nieszpory).

Drugi dzień zebrania rozpoczął się od sprawowania Eucharystii. Liturgii przewodniczył Ksiądz Biskup Piotr Greger, który wygłosił homilię. Przedmiotem pracy komisji było tłumaczenie dalszych tekstów *Mszалу rzymskiego*. Spotkanie zakończono modlitwą.

Kolejne zebranie komisji zostało zaplanowane w terminie 26-28 lutego 2018 roku (Warszawa).

Bp Piotr Greger

Sprawozdanie z 69. zebrania duszpasterzy służby liturgicznej (Licheń, 8-9 listopada 2017 r.)

W dniach 8-9 listopada 2017 roku w Licheniu odbyło się doroczne zebranie duszpasterzy Służby Liturgicznej. Po powitaniu i przedstawieniu programu spotkania abp Józef Górzyński zwrócił szczególną uwagę na tych, którzy są pierwszy raz na spotkaniu. W słowie wprowadzającym podkreślił, że temat Matki Bożej w liturgii został podjęty nie tylko w związku z przeżywanymi w tym roku rocznicami. Wielu duchownych podchodzi do tego tematu w taki sposób, że uważamy, że poradzilibyśmy sobie w celebrowaniu liturgii bez Maryi. Nie ma takiego aspektu zbawczego dzieła Jezusa Chrystusa, w którym Maryja nie byłaby obecna; Ona jest nierozzerwalnie konieczna dla dokonania tego zbawczego dzieła.

W pierwszym wykładzie bp dr hab. Rudolf Pierskała, kompleksowo przedstawił *Maryję, Niewiastę Eucharystii*, która jest *wzorem przeżywania Mszy Świętej i posługiwania w niej*. Powiedział m.in. że Maryja prowadzi człowieka do Eucharystii; nie zasłania Jezusa, ale wskazuje na Niego.

W encyklice „*Ecclesia de Eucaristia*” Jan Paweł II wskazuje na związek Maryi z Eucharystią. Ona nas zachęca, abyśmy w pełny sposób brali udział w uczcie eucharystycznej; Mamy zatem przeżywać Eucharystię w sposób świadomy, pełny, aktywny i owocny (KL 48).

Eucharystyczny charakter ma również pieśń Maryi „Magnificat”. W encyklice „*Ecclesia de Eucaristia*” św. Jan Paweł II zauważa, że przyjmowanie Eucharystii musiało oznaczać

dla Maryi ponowne doświadczenie tego, co przeżyła pod krzyżem (EE 56). W modlitwie liturgicznej Kościoła zawsze wspomina się NMP; dzieje się to m.in. w spowiedzi powszechnej, w modlitwie eucharystycznej; w prefacjach. Wśród ksiąg liturgicznych mamy zbiór Mszy o NMP i Lekcjonarz do tych Mszy. Maryja uczy nas integralnego udziału w Eucharystii; *Fiat* Maryi wypowiedziane podczas Zwiastowania przedłuża się w naszym „amen” wypowiedzianym w czasie każdej Mszy św. Kiedy przystępujemy do Komunii św. z Maryją wypowiadamy nasze „Amen” Bogu. Razem z Nią powinniśmy nieść Jezusa w naszą codzienność i dawać Go światu. Dzięki temu inni mogą przyjąć Jezusa i adorować Go; W Maryi Kościół ukazuje wiernym tajemnicę wiary. Ona nie potrzebowała „zobaczyć” Zmartwychwstałego, aby uwierzyć w Zmartwychwstanie. Maryja uczy nas przede wszystkim wiary i miłości; zatroskania o Kościół. Maryja jest także wzorem słuchania słowa Bożego. Uczy nas współofiarności, przeżywania cierpienia i okazywania wdzięczności. Maryja uczy nas jak uczestniczyć i jak przewodniczyć Mszy św. przez Jej otwarcie się na działanie Ducha św. Komunia z Jezusem w Eucharystii musi być wieloraka i musi narastać od przyjęcia Jezusa w Komunii św. aż do pełnego zjednoczenia z Nim.

W kolejnym wykładzie Ks. dr Sławomir Sosnowski podjął temat modlitwy różańcowej, i innych form pobożności maryjnej (*akty oddania się Maryi, pierwszy piątek, pierwsza sobota*) w życiu członków służby liturgicznej. W swoim przedłożeniu zauważył, że akty pobożności lepiej nas przygotowują do tego, aby wejść w liturgię. Różaniec jest uprzywilejowaną formą pobożności, która wprowadza nas i ułatwia wejście w tajemnicę Chrystusa, w Jego misterium. Przez dodanie Imienia Jezus w modlitwie „Zdrowaś Maryjo” kierujemy naszą myśl ku Jezusowi. Maryja łączyła ze sobą przeżywane wydarzenia – „rozważała je w swoim sercu” (Łk 2, 19; 2, 51). Różaniec jest wejściem w serce Maryi; w Jej postawę. Odmawiać różaniec to wspominać Chrystusa z Maryją, uczyć się Go razem z Nią, upodabniać się do Niego razem z Nią; głosić Go z Maryją. Wzrastamy w pobożności przez pogłębianie jej, a nie przez szukanie wciąż nowych form pobożności. To, co nas łączy z Chrystusem to pragnienie bycia z Nim; bycia tak, jak On. Zawierając się Bogu przez Maryję człowiek wchodzi w przymierze z Bogiem. Życie Maryi było w pełni nastawione na realizację woli Bożej. Wybierając Maryję wybieram Jezusa. Nabożeństwo pięciu pierwszych sobót miesiąca to odpowiedź na pięć bluźnierstw przeciwko Maryi. Wszelkie praktyki pobożne powinny prowadzić nas do spotkania z Chrystusem w liturgii. Jeśli chcemy wprowadzać kogoś w pobożność to prowadźmy do pogłębiania tego, co już jest, a nie wprowadzajmy ciągle czegoś nowego. Wiele praktyk pobożności wiąże się z objawieniami prywatnymi, jednak nie należy wykorzystywać tego jak głównego elementu, aby tę praktykę pielęgnować.

W trzecim wykładzie pierwszego dnia spotkania ks. dr Tomasz Powichrowski z Białego-stoku, przedstawił zagadnienie modlitwy do Świętych i naśladowanie ich w życiu jako istotną cechę posługujących w liturgii. Prelegent zauważył, że Święci są zawsze przykładem dla wiernych i ukazują jak wiele jest dróg, którymi można dojść do Chrystusa. Bóg dzieli się swoją świętością i dlatego zarezerwował dla siebie określone miejsca: ziemię obiecaną, świątynię, kapłanów, ofiary, które były Mu składane. Syn Boży Jezus Chrystus jest szczególnie Święty, gdyż jest to świętość identyczna ze świętością samego Boga. On również nie zachowuje tej świętości wyłącznie dla siebie, lecz dzieli się nią z apostołami. Życie na ziemi jest etapem, który człowiek pokonuje zdążając do swojej ojczyzny w niebie. Po okresie prześladowań nastąpił czas odkrywania codziennego męczeństwa tych, którzy podejmowali życie pełne wyrzeczeń i poświęcenia dla bliźnich. Z upływem czasu zaczęto oddawać cześć każdemu wiernemu, który oddał swoje życie Chrystusowi w tzw. białym męczeństwie. Wyznawcy

wytyczyli nowe drogi naśladowania Chrystusa. Dlaczego czcimy świętych? Kult świętych nie jest swoistego rodzaju instytucją pośredniczenia. Bóg stworzył świat da wypełnienia go swoim istnieniem, święci uczynili celem swojego życia objawianie w świecie świętości Boga. Prawdziwy kult świętych nie polega jedynie na powtarzaniu czy powielaniu aktów do naśladowania ich w miłości Boga i bliźniego. Inną formą kultu jest odwoływanie się do ich wstawiennictwa przed Bogiem. Świętość w chrześcijaństwie polega na upodobnieniu się do Chrystusa, który umarł i zmartwychwstał. Święci pozwalają nam zobaczyć jak Chrystus działał kiedyś i jak działa dziś w Kościele, jak Jego Ewangelia rozprzestrzeniła się w świecie. W formacji posługujących w liturgii właściwe rozumienie kultu Matki Bożej i świętych jest elementem bardzo ważnym. Świętych mamy zawsze w ołtarzu, ale nie na ołtarzu! Nie ma innego sposobu, aby stać się świętym jak upodobnienie się do Chrystusa.

Po wykładach zebrani podjęli refleksję nad zaproponowanymi tematami podczas pracy w grupach. Jej wyniki zostały zaprezentowane następnego dnia rano, tj. w czwartek 9 listopada.

Uczestnicy zgodnie zauważyli, że Maryja wydaje się nieobecna w formacji SL; z jednej strony wiemy, że Ona jest, członkowie SL uczestniczą w nabożeństwach różańcowych, pielgrzymkach itp., jednak to jest za mało, aby można było mówić o formacji służby liturgicznej do posługiwania w liturgii w duchu Maryi (grupa I). W grupie drugiej zauważono, że Święci są obecni w formacji służby liturgicznej. Jej członkowie często należą do różnych maryjnych grup parafialnych, np. ministranckie róże różańcowe. Ukazywany jest także kult świętych, szczególnie patronów służby liturgicznej, są organizowane pielgrzymki do różnych sanktuariów. Wszędzie pielgrzymki są związane z kultem maryjnym lub innych świętych jak również związane są tematycznie (katechezy, itp.). Członkowie tej grupy postawili sobie także pytanie: czy osoba Świętego może być częściej tematem spotkań, zbiórek a nie tylko przykładem? A może jakiegoś Świętego uczynić patronem całego roku formacyjnego? Pytanie z Płocka: czy nie zrobić w przyszłym roku nadzwyczajnej pielgrzymki SL do Rostkowa z okazji roku św. Stanisława Kostki? W Grupie trzeciej, podobnie jak w pierwszej zauważono, że Maryja jest mało obecna w formacji służby liturgicznej. Owszem, pielgrzymki często odbywają się w sanktuariach maryjnych, czy związanych ze Świętymi, jednak nie do końca przekłada się to na obecność Maryi w formacji. Księża pragnąc wychować chłopców na prawdziwych mężczyzn raczej starają się ukazywać im przykłady świętych mężczyzn.

Święci, których chcemy ukazać jako wzory byli często maryjni i stąd można ukazać ten rys w formacji posługujących w liturgii. Ruch *Światło–Życie* ma wypracowane wzory ukazywania Maryi jako przykład również dla świętych mężczyzn. Można po Mszy św. dodawać specjalne modlitwy do Świętych, o powołania, przeprowadzić katechezy w oparciu o księgi liturgiczne: *Zbiór mszy o Najświętszej Maryi Pannie* i związany z nim *lekcjonarz*. W grupie czwartej podkreślono, że na terenie diecezji organizuje się pielgrzymki do sanktuariów maryjnych, czy związanych ze Świętymi (Twardogóra, Kalisz). Nabożeństwa maryjne często gromadzą wielu ministrantów, członków służby liturgicznej, którzy uczestniczyli także w akcji „Różaniec do granic”. Podczas zbiórek ukazywani są również Święci jako wzory do naśladowania. W grupie piątej zauważono, że pobożność i rys maryjny jest przedstawiany przede wszystkim w grupach dziewczęcych, tzw. bielanek. Chłopcom raczej ukazuje się wzór męskości. Służba liturgiczna angażuje się w przygotowanie i przebieg peregrynacji obrazu Matki Bożej na terenie diecezji. W formacji służby liturgicznej mogą mieć swój udział także ruchy maryjne takie, jak: Rycerstwo Niepokalanej; Koła

Różańcowe; Legion Maryi itp. Odmawianie czy noszenie różańca może być również sposobem na dawanie świadectwa swojej wiary.

Wprowadzając do dyskusji, która nastąpiła po przedstawieniu wyników prac grupach abp Józef Górzyński podkreślił, że: należy zachęcić duszpasterzy do powtórzenia aktu zawierzenia służby liturgicznej Matce Bożej w parafiach. Może się to dokonać np. w uroczystość Chrystusa Króla – szczególnie tam, gdzie jest ona obchodzona jako święto posługujących w liturgii, lub 8 grudnia w uroczystość Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny;

– należy zwrócić uwagę na to, aby ci, którzy posługują w liturgii uczynili swoją posługę modlitwą; a z drugiej strony, żeby posługa nie pochłaniała ich tak bardzo, aby nie mieli czasu na modlitwę;

– należałoby również zwrócić uwagę na to, aby wydarzenia, do których się przygotowujemy nie stały się jedynie zadaniem do wypełnienia, lecz aby były poprzedzone wspólną modlitwą; aby ukazać, że nie chodzi tylko o to, żeby dobrze wypełnić powierzone zadania, lecz o coś więcej;

– pielgrzymka do Rostkowa – w diecezji płockiej będzie organizowana pielgrzymka dzieci i młodzieży do Rostkowa; można by przy tej okazji zaprosić służbę liturgiczną z całej Polski.

Po przerwie bp dr Adam Bałabuch, przedstawił stan prac *Komisji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Konferencji Episkopatu Polski*. Przypomniał duszpasterzom SL, że od marca bieżącego roku obowiązuje nas nowy kalendarz liturgiczny. Aktualne dokumenty Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów można znaleźć na stronie diecezji świdnickiej. Ostatnio ukazały się również: *Wskazania na temat homilii* i *Instrukcja na temat muzyki kościelnej*.

Ks. Stanisław Szczepaniec przedstawił prace nad logotypem i herbem służby liturgicznej oraz ukazał obecny stan strony internetowej duszpasterstwa służby liturgicznej (kdsł.pl).

Ks. mg lic. Marcin Lorez omówił *Propozycję serii krótkich filmów dla osób pełniących różne funkcje w liturgii*, a p. dr Wojciech Kosmowski *Propozycję szkoły komentatora liturgicznego*.

Podczas dyskusji wskazano także na potrzebę odbudowania, w Kościele w Polsce, rangi duszpasterza służby liturgicznej. Konieczna jest stała formacja posługujących w liturgii; nikt kto nie jest poddawany formacji nie może pełnić powierzonej mu posługi.

Spotkanie zakończyło się odmówieniem Modlitwy w ciągu dnia.

s. M. Iwona Kopacz

Apel biskupów brazylijskich do artystów o poszanowanie świętych symboli

W związku ze zorganizowanymi ostatnio w Brazylii wystawami artystycznymi, na których przedstawiano, z brakiem należnego szacunku, katolickie symbole religijne, episkopat tego kraju opublikował notę skierowaną do opinii publicznej.

W dokumencie biskupi uznają, że Kościół na przestrzeni dziejów zawsze doceniał kulturę i sztukę, ponieważ ukazywały one wielkość osoby ludzkiej, stworzonej na obraz i podobieństwo Boga i dzięki tym dziełom powstawało piękno prowadzące do boskości.

Dokument podkreśla, że „w ostatnim czasie wzrastają pośród nas brak poszanowania i tolerancji, które niszczą harmonię, jaka winna wyznaczać relacje sztuki z wiarą, kultury z religiami. Jeżeli z jednej strony sztuka winna być wolna i kreatywna, to z drugiej strony ludzie sztuki i odpowiedzialni za artystyczne promocje nie powinni lekceważyć uczuć ludu lub grup społecznych, które żyją wartościami, w wielu przypadkach, okrytych nienaruszalną świętością”.

Biskupi piszą: „Nie zgadzając się z różnymi ideologiami, takimi jak gender, jest naszym obowiązkiem podkreślanie, coraz więcej, piękna mężczyzny i kobiety, takimi, jakimi Bóg ich stworzył, jak też wartości wiary, wyrażane również w symbolach religijnych, które poprzez sztukę i piękno ukierunkowują na Boga” i dodają: „Nieposzanowanie tych symboli to pogardzanie sercem kogoś, kto uważa je za święte narzędzia kontaktu z Bogiem; jest to też przestępstwo przewidziane w kodeksie karnym”.

Episkopat zabrał publicznie głos wobec zaistniałych faktów, gdzie w imię sztuki i kultury nie uszanowano ludzkiej seksualności, pogardzano symbolami i znakami religijnymi, a wśród nich krzyżem i Komunią świętą. Według biskupów „brak szacunku i nietolerancja ze strony artystów wobec wymienionych wartości zamykają drzwi do dialogu, wznoszą mury i nie dopuszczają do kultury spotkania”.

W końcowej części dokumentu biskupi zachęcają społeczeństwo brazylijskie do promocji dialogu i spotkania, aby dzięki temu osoby różniące się między sobą potrafiły uszanować, jak też domagać się szacunku, i przez to umożliwiły odczuwanie bogactwa, które każdy nosi w sobie.

Zapowiedź procesu beatyfikacyjnego ks. Romano Guardiniego

Archidiecezja Monachium i Fryzengi otwiera proces beatyfikacyjny pochodzącego z Włoch niemieckiego teologa katolickiego i filozofa religii (1885-1968). Dla całych pokoleń był on największym autorytetem niemieckiego katolicyzmu. Jego liczne dzieła teologiczne i literackie nie mają w sobie nic z „patetycznych teorii”, lecz zawsze są oparte na religijnym doświadczeniu człowieka, żyjącego w konkretnej rzeczywistości chrześcijańskiej.

Uroczyste otwarcie procesu nastąpi podczas Mszy św. sprawowanej 16 grudnia w monachijskiej katedrze Najświętszej Maryi Panny przez kard. Reinharda Marxa. W ramach tej samej liturgii otwarty zostanie na szczeblu diecezjalnym proces beatyfikacyjny publicysty Fritza Gerlicha (1883-1934).

Ks. Romano Guardini był jednym z najbardziej wpływowych filozofów katolickich XX wieku. Ten wybitny teolog i filozof religii, ceniony profesor i charyzmatyczny kaznodzieja, urodził się 17 lutego 1885 r. w Weronie. Jego ojciec był zamożnym hurtownikiem, matka pochodziła z austriackiego wówczas Tyrolu. Wkrótce rodzina przeniósła się do Moguncji, gdzie ojciec został konsulem generalnym Włoch. Po maturze, w 1903 roku, Guardini rozpoczął studia chemiczne w Tybindze, potem przeniósł się na wydział ekonomii do Monachium i Berlina.

Ale już w 1906 r. zdecydował się na teologię, którą studiował we Fryburgu i Tybindze. Po przyjęciu święceń prezbiteratu w 1910 r. pracował w duszpasterstwie w diecezji mogunckiej, a po uzyskaniu doktoratu w czasie I wojny światowej pracował jako pielęgniarz. Swoją pierwszą książkę «Duch liturgii», która do dziś należy do klasyki literatury teologicznej, wydał w 1918 r. Miała ona duży wpływ na późniejszą reformę liturgiczną Soboru Watykańskiego II.

W latach dwudziestych ks. Guardiniego zaliczano do najważniejszych intelektualistów katolickich. Po habilitacji w 1922 roku w Bonn przeniósł się do Berlina, gdzie - w środowisku protestanckim - aż do przejścia na przymusową emeryturę w 1939, wykładał historię religii i światopoglądu katolickiego.

Ks. Guardini odegrał też ważną rolę w ruchu młodzieży katolickiej „Quickborn”, związanym z zamkiem Rothenfels. Jego członków od 1934 roku śledzili narodowi socjaliści. W 1939 roku ks. Guardini otrzymał oficjalnie zakaz pracy na zamku Rothenfels, a w dwa lata później - zakaz przemawiania, którego jednak nie przestrzegał. Od 1943 roku do zakończenia wojny filozof spędził „na wygnaniu” u swego przyjaciela Josefa Weigera, proboszcza jednej z małych parafii. Napisał tam ogłoszone już po wojnie rozważania teologiczno-polityczne „Zbawiciele”, w których - podobnie jak w początkach hitlerowskiej Trzeciej Rzeszy - piętnował przejawy totalitaryzmu.

Po 1945 roku ks. Guardini przez trzy lata wykładał filozofię religii i światopoglądu katolickiego w Tybindze, następnie w Monachium, gdzie pracował do 1962 r., gdy złożony chorobą musiał przejść na emeryturę. Ostatnie lata życia spędził w Monachium, gdzie zmarł 1 października 1968 roku.

Wkrótce po jego śmierci cała, licząca pięć tysięcy tomów, biblioteka przeszła do Bawarskiej Akademii Katolickiej w Monachium, która od 1970 roku przyznaje nagrody imienia tego teologa. Od 1982 roku trwają prace nad naukowym opracowaniem spuścizny wielkiego teologa. Dotychczas wydano 43 tomy jego dzieł. Imię Guardiniego noszą w Niemczech katedra wydziału filozoficznego Uniwersytetu Ludwika-Maksymiliana w Monachium i utworzona w Berlinie w 2004 r. fundacja w dziedzinie filozofii religii i światopoglądu katolickiego.

Bp Stefan Ackermann nowym przewodniczącym Komisji Liturgicznej Episkopatu Niemiec

W czasie jesiennego posiedzenia plenarnego Konferencji Episkopatu Niemiec w Fuldzie w dniach 25-28 września 2017 r. biskup Trewiru Stefan Ackermann został wybrany nowym przewodniczącym Komisji Liturgicznej tego episkopatu. Został on następcą biskupa Würzburga Friedhelma Hofmanna, który ze względu na wiek przeszedł na emeryturę. Stefan Ackermann jako biskup Trewiru jest pierwszym przewodniczącym Niemieckiego Instytutu Liturgicznego, a obecnie także przewodniczącym Komisji Liturgicznej Episkopatu Niemiec.

W czasie konferencji prasowej na zakończenie zebrania Episkopatu Niemiec kard. Marx, przewodniczący Konferencji Biskupów Niemiec, dziękował dotychczasowemu przewodniczącemu Komisji Liturgicznej za jego pracę i przypomniał o nowych zadaniach, jakie czekają komisję w związku z ogłoszonym przez papieża Franciszka Motu proprio *Magnum Principium* dotyczącym tłumaczenia tekstów liturgicznych.

W Legnicy rusza Diecezjalna Szkoła Liturgiczna

W Święto św. Stanisława Kostki biskup legnicki Zbigniew Kiernikowski podpisał dekret powołujący do istnienia Diecezjalną Szkołę Liturgiczną im. ks. Marka Adaszka (w skrócie DSL).

Szkoła jest skierowana do osób powyżej 20. roku życia, zarówno dla mężczyzn, jak i kobiet. Udział w zajęciach ma na celu formację liturgiczną osób, które angażują się w parafiach w życie liturgiczne. Po ukończeniu szkoły osoby te będą miały możliwość współtworzenia parafialnych zespołów liturgicznych. Spotkania odbywać się będą raz w miesiącu. Będą to zajęcia całodniowe, na których podejmowane będą takie zagadnienia, jak: obchody roku liturgicznego, ze szczególnym uwzględnieniem Triduum Paschalnego, teologia liturgii Eucharystii, posługi i funkcje liturgiczne, czy Liturgia godzin.

Bp Kiernikowski zachęca, aby z parafii uczestniczyły w zajęciach przynajmniej trzy osoby wyznaczone przez księdza proboszcza. W miarę możliwości powinni uczestniczyć w tych spotkaniach również duszpasterze. „Ufam, że formacja, którą zaproponuje DSL, będzie jednym z ważnych elementów prowadzących do pogłębienia prawdziwej mistagogii liturgicznej. Wołał o nią święty Jan Paweł II. Wpisuje się też w liturgiczną tradycję diecezji legnickiej, kształtowaną przez moich wieloletnich poprzedników: śp. bpa Tadeusza Rybaka i bpa Stefana Cichego, a także przez śp. ks. Marka Adaszka, wieloletniego wykładowcę liturgiki i ojca duchownego w seminarium. Przez wielu jest on wciąż nazywany ojcem, a od jego zaangażowania w troskę o piękno i głębię liturgii wciąż odwołują się kapłani i świeccy. Dlatego wydaje się czymś dobrym nadać Diecezjalnej Szkole Liturgicznej jego imię” – czytamy w dokumencie.

Katolicka Agencja Informacyjna

Rekolekcje „Mysterium fascinans” po raz dziesiąty

Od 8 do 10 września 2017 r. odbyły się w Krakowie rekolekcje liturgiczne „Mysterium fascinans”. Rozważania poprowadził o. Cassian Folsom OSB, profesor rzymskiego Anselmianum. Setkom uczestników tych rekolekcji kojarzy się z harmonijnym połączeniem pięknie celebrowanej liturgii z pogłębioną refleksją na jej temat.

Hasłem tegorocznej edycji rekolekcji jest „Duch liturgii”, co jest nawiązaniem do znanej książki kard. Josepha Ratzingera, później papieża Benedykta XVI, który w trakcie swojego pontyfikatu pokazywał naczelne miejsce liturgii w życiu Kościoła i w życiu chrześcijanina.

O. Cassian Folsom OSB jest przeorem benedyktyńskiej wspólnoty w Nursji i profesorem w rzymskim Papieskim Instytucie Liturgicznym Anselmianum. W czasie rekolekcji refleksjami dzielili się także ks. Krzysztof Porosło, ks. Robert Woźniak, ks. Maciej Zachara MIC, ks. Bogusław Migut, ks. Dominik Ostrowski, o. Tomasz Grabowski OP, o. Dominik Jurczak OP i ks. Wojciech Węgrzyniak.

Rekolekcje rozpoczęły się 8 września *Godziną południową* z homilią ks. Wojciecha Węgrzyniaka. Po przywitaniu uczestników i gości oraz przedstawieniu programu konferencji na temat: *Dwie formy rytu rzymskiego – dlaczego i skąd?* wygłosił Cassian Folsom OSB.

Kolejnym punktem programu były *Nieszpory* z homilią ks. Wojciecha Węgrzyniaka.

Wieczorem miała miejsce Liturgia pokutna, a po niej Eucharystia. W czasie nabożeństwa pokutnego i w czasie Mszy św. homilie głosił ks. Wojciech Węgrzyniak.

Drugi dzień rekolekcji rozpoczął się *Jutrnią* w rycie dominikańskim i dla chętnych była Msza koncelebrowana w formie zwyczajnej. Mszy św. w nadzwyczajnej formie rytu rzymskiego przewodniczył o. Cassian Folsom OSB, a homilię wygłosił ks. Wojciech Węgrzyniak. Przed tą Mszą św. i po niej o. Cassian Folsom OSB mówił na temat: *Ars celebrandi – jak celebrować?*

Po przerwie obiadowej miał miejsce blok konferencyjny: „O duchu liturgii”: *Słowo-liturgia-życie: o jedności tajemnicy chrześcijańskiej* (ks. Robert Woźniak); *Sakramentalna natura liturgii: ciało i duch w liturgii* (ks. Krzysztof Porosło); *Razem z Chrystusem przybici do krzyża: teologia ofiary* (o. Tomasz Grabowski OP).

Przed kolacją odbyły się *I Nieszpory* niedzieli w formie zwyczajnej z homilią ks. Wojciecha Węgrzyniaka. Adoracja Najświętszego Sakramentu i *Kompleta* zakończyły ten dzień rekolekcyjny.

W niedzielę, dnia 10 września rozpoczęto *Jutrnią* z *Godziną czytań* (homilia: ks. Wojciech Węgrzyniak). Po śniadaniu miał miejsce panel zatytułowany: *Jaka jest kondycja liturgii w Polsce*, czyli «Mysterium fascinans» po 10 latach. W panelu brali udział: ks. Maciej Zachara MIC, ks. Bogusław Migut, ks. Dominik Ostrowski, a prowadził go Dominik Jurczak OP.

Przed Eucharystią o. Cassian Folsom OSB wygłosił katechezę: *Wprowadzenie mistagogicznej do Eucharystii w dialogu dwóch form jednego rytu*, a homilię wygłosił ks. Wojciech Węgrzyniak. Po Eucharystii nastąpiło zakończenie rekolekcji.

Liturgiczne nowości wydawnicze

Książki związane z liturgią:

Antonio Muerza Chocarro, *Moniciones para Laudes y Vísperas*, CPL, Barcelona 2017, ISBN 978-84-9165-041-6.

José Antonio Goñi Beasoain-Paulorena, *Los ministros extraordinarios de la comunión*, CPL, Barcelona 2017, ISBN 978-84-9165-046-1.

Angel Cordovilla Perez, *Dios creador*, CPL, Barcelona 2017, ISBN 978-84-9165-050-8.

Liturgia uświęcenia czasu – rozumieć, aby lepiej uczestniczyć. Wykład liturgii godzin, praca zbiorowa pod red. ks. Jana Hadalskiego TChr, Wydawnictwo HLONDIANUM, Poznań 2017, ISBN 978-83-62959-66-2.

bp Wacław Józef Świerzawski, *Psalmy skarbem Kościoła. Jak modlić się psalmami? Kolekty psalmiczne*, Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu, Sandomierz 2017, ISBN 978-83-8101-120-4.

ks. Jerzy Stefański, *Księga Liturgii Godzin. Kwestie redakcyjne*, Włocławskie Wydawnictwo Diecezjalne, Włocławek 2017, ISBN 978-83-89865-92-2.

Studia liturgiczne, Tom 13. Liturgia uprzywilejowanym miejscem celebrowania Słowa Bożego, Red. Waldemar Pałęcki MSF, ks. Megger Andrzej, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2017, ISBN 978-83-7306-778-3.

ks. Janusz Królikowski, *Powołanie, konsekracja i posłanie. Z teologii świętego kapłaństwa*, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II. Wydawnictwo Naukowe, Kraków 2017, ISBN 978-83-7438-599-2.

ks. Antoni Żurek, *Katechumen – Chrześcijanin – Wierny. Przygotowanie do chrztu i chrzest w Kościele starożytnym*, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej BIBLOS, Tarnów 2017, ISBN 978-83-7793-502-6.

Homilia integralna. Studium treści przepowiadania homilijnego, Red. ks. Michał Klementowicz, ks. Michał Dąbrówka, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej BIBLOS, Tarnów 2017, ISBN 978-83-7793-531-6.

Markus Tymister, *La concelebrazione eucaristica. Storia. Questioni teologiche. Rito* (Bibliotheca „Ephemerides Liturgicae” – „Subsidia” 182), CLV – Edizioni Liturgiche, Roma 2017, ISBN 978-88-7367-222-7.

Aa.Vv., *Dove va il movimento liturgico? Assisi 1956-2016: un ritorno alla pastorale liturgica*, CLV – Edizioni Liturgiche, Roma 2017, ISBN 978-88-7367-221-3.

Bruno Cescon, *Liturgia grande sistema di comunicazione. Il potere comunicativo della liturgia nella modernità.*, CLV – Edizioni Liturgiche, Roma 2017.

Nikolaj Aracki Rosenfeld, *Celebrare l'alleanza. La tipologia dalla Bibbia alla liturgia*, CLV – Edizioni Liturgiche, Roma 2017.

Aa.Vv. *La liturgia luogo della misericordia. 67^a Settimana Liturgica Nazionale (Gubbio 22-25 agosto 2016)*, CLV – Edizioni Liturgiche, Roma 2017.

Roberto Tagliaferri (a cura di), *L'esperienza del sacro e il senso della fede*, CLV – Edizioni Liturgiche, Roma 2017.

Alberto Giardina, *Al centro del tempio cristiano. Storia, simbologia e struttura dello spazio del presbiterio nel rito romano*, CLV – Edizioni Liturgiche, Roma 2017, ISBN 978-88-7367-217-3.

VII. NEKROLOGI

Śp. o. Bronisław Morzycki SJ (1935-2017)

W niedzielę 8 października 2017 roku w Bliznem na Podkarpaciu, w wieku 82 lat zmarł o. Bronisław Mokrzycki, jezuita, założyciel zgromadzenia *Wspólnota Niepokalanej Matki Wielkiego Zawierzenia* (zawierzanki). Pogrzeb odbył się w czwartek, 12 października, w Starej Wsi. W pogrzebie udział wzięli: abp Józef Michalik, bp Stanisław Jamrozek i bp Łukasz Buzun. Homilię wygłosił prowincjał księży jezuitów.

O. Bronisław Mokrzycki urodził się 15 kwietnia 1935 roku w Cmolasie k. Kolbuszowej na Podkarpaciu. Do nowicjatu jezuitów wstąpił 30 lipca 1951 roku. W latach 1955-1958 studiował filozofię na Wydziale Filozoficznym Towarzystwa Jezusowego w Krakowie, a w latach 1958-1962 teologię na Wydziale Teologicznym TJ „Bobolanum” w Warszawie. Święcenia prezbiteratu przyjął w 1961 roku, a uroczystą profesję zakonną złożył w 1971 roku. W 1968 roku ukończył studia z zakresu liturgiki na KUL. Był wykładowcą liturgiki na ATK w Warszawie i współpracownikiem Centrum Katechetycznego opracowującego katechizmy szkolne. W latach 1986-1992 pełnił funkcję magistra nowicjatu jezuitów w Starej Wsi.

W 1986 roku o. Mokrzycki SJ założył zgromadzenie *Wspólnota Niepokalanej Matki Wielkiego Zawierzenia* (zawierzanki). Zgromadzenie to ma charakter kontemplacyjno-apostolski. Apostolstwo wyraża się głównie przez umożliwianie osobom świeckim i duchownym odprawienia indywidualnych dni skupienia oraz rekolekcji ignacjańskich – w części lub całych. Siostry pomagają uczestnikom rekolekcji i ludziom poszukującym pomocy duchowej poprzez modlitwę oraz kierownictwo duchowe. Obecnie wspólnota posługuje w czterech ośrodkach rekolekcyjnych: w Bliznem, Częstochowie, Antoniowie oraz Kiczni.

O. Mokrzycki wydał szereg książek i artykułów o tematyce liturgicznej. Przez szereg lat był redaktorem „Biuletynu Homiletycznego” na łamach kwartalnika „Collectanea Theologica”. W tym biuletynie poruszał wiele zagadnień liturgicznych.

Oto wybrane pozycje książkowe, których autorem względnie współautorem jest o. Bronisław Mokrzycki: *Marana tha - Przyjdź do nas Panie*, Kraków 1973; *Metanoieite. Nawracajcie się*, Kraków 1976; *Droga chrześcijańskiego wtajemniczenia*, Warszawa 1983; *Kościół w świętości*, Warszawa 1984; *Święta Liturgia Kościoła. Rozważania*, Warszawa 1986; *Kościół w oczyszczeniu*, Warszawa 1986; *Nowa Pascha*, Warszawa 1987; *Nowe Narodzenie*, Warszawa 1987; *W domowym Kościele*, Warszawa 1989; *Oto jestem. Medytacje na Uroczystość Bożego Narodzenia*, Kraków 2004; *Oczekiwany. Niedzielne medytacje adwentowe*, Kraków 2005; *Święta Rodzina*, Kraków 2006 oraz *Bogurodzica Dziewica*, Kraków 2007.

Bp Stefan Cichy

Śp. bp prof. dr hab. Wacław Świerzawski (1927-2017)

Dnia 7 października, we wspomnienie Matki Bożej Różańcowej, w pierwszą sobotę miesiąca, odszedł do Pana Biskup Senior diecezji sandomierskiej Wacław Świerzawski, wybitny liturgista i duszpasterz, inicjator czasopisma „Anamnesis” (1995).

Urodził się 14 maja 1927 roku w Złoczowie w archidiecezji lwowskiej. Święcenia prezbiteratu przyjął 11 grudnia 1949 roku z rąk Arcybiskupa Metropolity Lwowskiego Eugeniusza Baziaka w Kalwarii Zebrzydowskiej. Pracował najpierw w katedrze św. Jakuba Apostoła w Nysie, a potem jako wikariusz w Cieszanowie. Zgodnie z wolą biskupa rozpoczął studia prawnicze, które ukończył w 1954 roku w Warszawie, a przez ten czas w pobliskiej Zielonce był kapłanem sióstr dominikanek misjonarek, jednocześnie prowadząc duchową formację świeckich. Owocem tej posługi był instytut świecki powołany do istnienia w 1956 roku jako odważny początek wspólnot konsekrowanych, których jest założycielem. Aktualnie są to dwa instytuty świeckie (1956, 1970), zgromadzenie zakonne Sióstr św. Jadwigi Królowej Służebnic Chrystusa Obecnego (1990) i kapłański instytut Chrystusa Paschalnego (2000).

W okresie warszawskim zetknął się też ks. W. Świerzawski z nurtem polskiej odnowy liturgicznej i jej przedstawicielami w Laskach. W roku 1966 został skierowany na studia liturgiczne do benedyktyńskiego Instytutu św. Anzelma w Rzymie, które w 1968 roku zakończył doktoratem pt. *Faith and Worship in the Pauline Commentaries of Saint Thomas Aquinas* pod kierunkiem O. Prof. B. Neunheusera OSB. Po powrocie do Krakowa otrzymał zadanie od ówczesnego Metropolity kard. Karola Wojtyły, by stworzyć Instytut Liturgiczny przy Wydziale Teologicznym dla realizacji założeń soborowej Konstytucji o liturgii. Od początku Instytut jako placówka edukacyjno-formacyjna był związany z uczelnią teologiczną i kościołem św. Marka Ewangelisty, którego ks. W. Świerzawski był rektorem od 1968r.

Jako wykładowca liturgiki na Wydziale Teologicznym napisał rozprawę habilitacyjną na temat anamnezy eucharystycznej pt. *Dynamiczna «pamiętka» Pana. Eucharystyczna anamneza Misterium Paschalnego i jego egzystencjalna dynamika* i późniejsze liczne książki (66) oraz artykuły (1300) z dziedziny teologii liturgii, duchowości i homiletyki. Po uzyskaniu habilitacji w 1975 roku ks. W. Świerzawski został kierownikiem katedry teologii liturgii i kuratorem katedry homiletyki. W roku 1981 uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1989 profesora zwyczajnego, zostając dodatkowo kuratorem katedry teologii życia wewnętrznego. W tym czasie jako rektor kościoła i dyrektor Instytutu rozwijał scaloną mistagogię liturgiczną począwszy od kapłanów studiujących w Instytucie, poprzez konsekrowanych i świeckich aż po nieochrzczonych. Dokonywało się to poprzez systematyczne życie liturgiczne oraz katechezy mistagogiczne, rekolekcje przygotowujące do przyjęcia sakramentu chorych, formację zakrystianów, wykłady z duchowości liturgicznej. Szczególnie ważne i nowoczesne było podjęcie chrześcijańskiego wtajemniczenia dla dorosłych. Sam uczestniczył w pracach translatorskich nowej księgi liturgicznej chrztu dorosłych i katechumenatu, a w 1989 roku rozpoczął dzieło katechumenatu w kościele św. Marka.

Dwukrotnie (1988 i 1991) wybierany na rektora Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie nie dokończył drugiej kadencji, ze względu na powierzenie mu w 1992 roku przez Ojca świętego Jana Pawła II nadania w nowo utworzonej diecezji sandomierskiej. Etap krakowski nie byłby pełny bez odniesienia do dwóch świętych, których Ks. Biskup

odkrył w sposób szczególny. Są to: Michał Giedroyc, litewski zakrystian z kościoła św. Marka (+ 1485), orędownik i patron Instytutu Liturgicznego, którego proces beatyfikacyjny Ks. Biskup zapoczątkował, oraz św. Królowa Jadwiga Wawelska, fundatorka Wydziału Teologicznego i patronka (+ 1399), która stała się mu bliższa podczas pełnienia funkcji rektora Akademii i zainspirowała do określenia misji papieskiej uczelni, co wyraziło się w uzupełnionej za kadencji Ks. Profesora dewizie uczelni: *Euntes docete*.

Czas pasterzowania w diecezji sandomierskiej, obejmujący dziesięć lat (1992–2002), przypadł na tworzenie nowej wspólnoty Kościoła lokalnego po dokonanych podziale administracyjnym diecezji w Polsce. Wśród wielu odnowicielskich inicjatyw należy wymienić między innymi: Instytut Teologiczny wraz z Diecezjalnym Studium Organistowskim w Sandomierzu (1992), Ludowy Uniwersytet Katolicki, Ośrodek Katechumenalny dla Diecezji Sandomierskiej przy katedrze (1993), diecezjalny Kongres Eucharystyczny (1997) i Drugi Synod Diecezji (1996–1999). Szczególną łaską dla Księdza Biskupa była wizyta Ojca świętego Jana Pawła II w Sandomierzu w roku 1999. Od 1994 roku był członkiem, a przez dwie kadencje przewodniczącym Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski (1994–2001) oraz konsultorem, a potem członkiem watykańskiej Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. W osobie Zmarłego wspominamy człowieka mądrej syntezy, wybitnej erudycji, mistycznej głębi i twórczej dobroci serca, która wydaje plon obfity.

s. Adelajda Sielepin CHR
(Kraków UPJPII)

SPIS TREŚCI 24(2018) NR 1(92)

OD REDAKCJI

Przybądź, Duchu Święty... Przyjdź, Ojciec ubogich 3

I. NAUCZANIE OJCA ŚWIĘTEGO

Motu proprio „Magnum Principium” papieża Franciszka na temat tłumaczenia tekstów liturgicznych 5

Przemówienie papieża Franciszka do uczestników włoskiego 68. Krajowego Tygodnia Liturgicznego: reforma liturgiczna jest nieodwracalna 9

Przesłanie papieża Franciszka z okazji 300. lecia koronacji obrazu Matki Bożej Częstochowskiej 13

II. DOKUMENTY STOLICY APOSTOLSKIEJ

Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów

Dekret ustanawiający św. Michała Archanioła patronem gminy *Dydnia* (archidiecezja przemyska) 15

Dekret ustanawiający św. Małgorzatę Antiocheńską patronką miasta *Nowy Sącz* (diecezja tarnowska) 17

Dekret ustanawiający św. Jana Pawła II, papieża, patronem głównym oraz św. Wojciecha, biskupa i męczennika, jako patrona drugorzędnej Akcji Katolickiej w Polsce 19

Penitencjaria Apostolska

Dekret dotyczący obchodów Roku Św. Józefa w sanktuarium św. Józefa w Kaliszu (diecezja kaliska) 20

Dekret o możliwości uzyskiwania odpustu zupełnego w sanktuarium św. Józefa w Kaliszu (diecezja kaliska) 23

III. NAUCZANIE BISKUPÓW O LITURGII

Konferencja Episkopatu Polski

Uchwała w sprawie przyjęcia *Instrukcji o muzyce kościelnej* 25

Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski o muzyce kościelnej 25

Konferencja Episkopatu Polski

Uchwała w sprawie przyjęcia *Wskazań dotyczących homilii mszalnej* 42

Wskazania Konferencji Episkopatu Polski dotyczące homilii mszalnej 43

Bp Adam Bałabuch Powołanie Zespołu ds. weryfikacji materii Eucharystii	47
Bp Andrzej F. Dziuba Zaproszenie Biskupa Łowickiego na centralne uroczystości ku czci świętej Wiktorii w Łowiczu (11 listopada 2017 roku).....	48
Kard. Stanisław Dziwisz Homilia wygłoszona podczas Mszy świętej z udziałem członków Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych (Kraków, 21 września 2017 r.)	51
Abp Marek Jędraszewski Homilia Metropolity Krakowskiego podczas Mszy świętej z nałożeniem paliusza (Kraków, 22 października 2017 r.)	52
Abp Wiktor Skworec Homilia Arcybiskupa Katowickiego w czasie liturgii koronacji obrazu Matki Bożej Kró- lowej Rodzin (Chorzów, 9 września 2017 r.)	56
Bp Adam Bałabuch Homilia wygłoszona podczas Mszy świętej w liturgiczne wspomnienie Najświętszego Imienia Maryi (Łódź, 12 września 2017 r.)	58
Bp Stefan Cichy Homilia wygłoszona w czasie zjazdu muzyków kościelnych (Kraków-Łagiewniki, 20 września 2017 r.)	60
Bp Rudolf Pierskała Homilia wygłoszona podczas 69. zebrania duszpasterzy służby liturgicznej (Licheń, 9 listopada 2017 r.)	62
Abp Stanisław Budzik Dekret ustanawiający Sanktuarium Matki Bożej Łatyczowskiej Patronki Nowej Ewangelizacji	64
Abp Henryk Hoser Dekret potwierdzający ustanowienie diecezjalnego sanktuarium Świętego Ojca Pio w Warszawie na Gocławiu	65
Bp Zbigniew Kiernikowski Dekret powołujący Diecezjalną Szkołę Liturgiczną im. ks. Marka Adaszka	65
Bp Marian Rojek Dekret ustanowienia Sanktuarium Matki Bożej Szkaplerznej w kościele parafialnym pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Nabrożu	66

IV. FORMACJA LITURGICZNA

Ks. Czesław Krakowiak „Ordo exequiarum” w Rytuale rzymskim Pawła VI – wydanie typiczne i polska adaptacja	68
---	----

V. DUSZPASTERSTWO LITURGICZNE

Kard. Robert Sarah 10 lat po „Summorum Pontificum”: nadal trwa wojna o liturgię ...	76
Abp Guido Pozzo 10 lat po „Summorum Pontificum”	77
Papież Franciszek: za tłumaczenia ksiąg liturgicznych odpowiadają episkopaty	77
Abp Józef Górzyński: Orędzie z Gietrzwałdu ma charakter uniwersalny	78
O. Nikodem Kilnar OSPPE: Święto Muzyki Kościelnej 2017	85
Jasna Góra: 300. lecie koronacji jasnogórskiego wizerunku to lekcja historii Polski	87
Chleb pszenny i wino z winogron konieczne do ważności Eucharystii	89
Ks. Jacek Nowak SAC: Zapis imienia „Szarbel”	90

VI. INFORMACJE

Sprawozdanie z zebrania Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów (Łódź, 11-12 września 2017 r.)	91
Sprawozdanie z XVIII. zjazdu Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych (Kraków, 19-21 września 2017 r.)	92
Brazylijscy biskupi ofiarowali Sanktuarium Matki Bożej Pani Libanu w Harisie figurkę- replikę Matki Bożej z Aparecida	95
Wrocław: konferencja w 750. rocznicę kanonizacji św. Jadwigi	96
Sprawozdanie z zebrania Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów (Warszawa, 6-7 listopada 2017 r.)	97
Sprawozdanie z 69. zebrania duszpasterzy służby liturgicznej (Łicheń, 8-9 listopada 2017 r.)	97
Apel biskupów brazylijskich do artystów o poszanowanie świętych symboli	100
Zapowiedź procesu beatyfikacyjnego ks. Romano Guardiniego	101
Bp Stefan Ackermann nowym przewodniczącym Komisji Liturgicznej Episkopatu Niemiec	102
W Legnicy rusza Diecezjalna Szkoła Liturgiczna	103
Rekolekcje „Mysterium fascinans” po raz dziesiąty	103
Liturgiczne nowości wydawnicze	104

VI. NEKROLOGI

Śp. o. Bronisław Mokrzycki SJ (1935-2017)	106
Śp. bp prof. dr hab. Waław Świerzawski (1927-2017)	107

TABLE OF CONTENTS 24(2018) NO. 1(92)

EDITOR'S NOTE

<i>Come, Holy Spirit! Come, Father of the poor!</i>	3
---	---

I. TEACHING OF HOLY FATHER

A motu proprio Magnum Principium by pope Francis on the translation of liturgical texts	5
Pope Francis: liturgical reform is irreversible. Pope's speech to participants of the 68th Italian National Liturgical Week	9
Pope Francis' message to Poland on the 300th anniversary of the coronation of the image of Our Lady of Czestochowa	13

II. THE DOCUMENTS OF THE HOLY SEE

CONGREGATION FOR DIVINE WORSHIP AND THE DISCIPLINE OF THE SACRAMENTS

Decree appointing Saint Michael the Archangel the patron of Dydnia commune (Przemysł archdiocese)	15
Decree appointing Saint Margaret of Antioch the patron of Nowy Sącz town (Tarnów diocese)	17
Decree appointing Saint John Paul II, Pope, the main patron, and Saint Adalbert, Bishop and Martyr, as the secondary patron, of Akcja Katolicka in Poland	19
Apostolic Penitentiary	
Decree concerning the observance of Saint Joseph's Year in the shrine of Saint Joseph in Kalisz (Kalisz diocese)	20
Decree on possibility of granting indulgence in the shrine of Saint Joseph in Kalisz (Kalisz diocese)	23

III. BISHOPS' TEACHING ON LITURGY

Polish Bishops' Conference

Resolution on accepting Instruction on Church Music	25
Instruction on Church Music from Polish Bishops' Conference	25
Polish Bishops' Conference	
Resolution on accepting Guidelines for homilies at Mass	42
Guidelines for homilies at Mass from Polish Bishops' Conference	43

Bishop Adam Bałabuch Establishing the group of experts regarding verification of sacramental matter of Eucharist	47
Bishop Andrzej F. Dziuba Invitation from the Bishop of Łowicz for central feast of Saint Victoria in Łowicz (11 November 2017)	48
Cardinal Stanisław Dziwisz Homily delivered at Mass for members of Polish Church Music Association (Cracow, 21 September 2017)	51
Archbishop Marek Jędraszewski Homily delivered by archbishop of Cracow at Mass with taking pallium (Cracow, 22 October 2017)	52
Archbishop Wiktor Skworc Homily delivered by archbishop of Katowice at liturgy of coronation of the image of Our Lady of Queen of Families (Chorzów, 9 September 2017)	56
Bishop Adam Bałabuch Homily delivered at Mass on memorial of the Most Holy Name of the Blessed Virgin Mary (Łódź, 12 September 2017)	58
Bishop Stefan Cichy Homily delivered during the meeting of Church musicians (Cracow-Łagiewniki, 20 September 2017)	60
Bishop Rudolf Pierskała Homily delivered at the 69th meeting of assistant priests for liturgical ministry (Licheń, 9 November 2017)	62
Archbishop Stanisław Budzik Decree establishing the shrine of Our Lady of Latyczów, the Patroness of New Evangeli- zation	64
Archbishop Henryk Hoser Decree confirming creation of diocesan shrine of Saint Father Pio in Gocław, Warsaw ...	65
Bishop Zbigniew Kiernikowski Decree creating Father Marek Adaszek's Diocesan Liturgical School	65
Bishop Marian Rojek Decree of creation of the shrine of Our Lady of the Scapular in parish church in Nabroże Nowe	66

IV. LITURGICAL FORMATION

Reverend Czesław Krakowiak „Ordo exequiarum” in Paul VI Roman Missal – typical edition and Polish adaptation	68
--	----

V. LITURGICAL MINISTRY

Cardinal Robert Sarah 10 years after Summorum Pontificum: the war on liturgy is being continued	76
Archbishop Guido Pozzo: 10 years after Summorum Pontificum	77
Pope Francis: local bishops' conferences are responsible for liturgical translations	77
Archbishop Józef Górczyński: the message of Gietrzwałd is of universal dimension	78
Father Nikodem Kilnar OSPPE: Church Music Feast 2017	85
Jasna Góra: the 300th anniversary of the coronation of the image of Our Lady of Czestochowa is a lesson of history of Poland	87
Wheat bread and grape wine necessary to constitute the matter of Eucharist	89
Reverend Jacek Nowak SAC: writing the name „Szarbel”	90

VI. INFORMATION

Report from meeting of Polish Bishops' Conference Commission for Divine Worship (Łódź, 11-12 September 2017)	91
Report from the 18th meeting of Polish Church Music Association (Cracow, 19-21 September 2017 r.)	92
Brazilian bishops have offered replica statue of Our Lady of Aparecida to the Shrine of Our Lady of Lebanon in Harisa	95
Wrocław: conference on 750th anniversary of canonization of Saint Jadwiga	96
Report from meeting of Polish Bishops' Conference Commission for Divine Worship (Warsaw, 6-7 November 2017)	97
Report from the 69th meeting of assistant priests for liturgical ministry (Licheń, 8-9 November 2017)	97
Brazilian bishops call to artists for respecting holy symbols	100
Beatification process of Father Romano Guardini to start	101
Bishop Stefan Ackermann has become a new chairman of the Liturgy Commission at German Bishops' Conference	102
Diocesan Liturgical School in Legnica has started	103
Religious retreat „Mysterium fascinans” for the ninth time	103
Newly published books on liturgy	104

VI. OBITUARY

Father Bronisław Mokrzycki SJ (1935-2017)	106
Bishop Waclaw Świerżawski (1927-2017)	107